

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org

בס"ד

ע"י חיים תשע"א
קונטרס

דת משה ויהודית

כולל

ליקוט מדברי גדולי הדורות על איסור

פאה נכרית
(פארוק, שייטעל)

וגלוי שער בנשים נשואות.

יו"ל ע"י

ועד משמרת הצניעות

פעיה"ק ירושלים תובב"א

פ ת ח ד ב ר

קונטרס זה שאנו מגישים לפניך הקורא, לא לחידוש היא באה ולא להוספה כלשהוא כי אם לזכרון דברים בעלמא. ואף גם זאת לא זכרון מילתא דחסידותא, או לבזמן שביהמ"ק הי' קיים, או הילכתא למשיחא. אלא אך רק דוקא על קו הדין וההלכה הפסוקה, אשר היא בכל זמן, ובכל מקום, ובכל אשה, (בכלליות). ואשר ממנה א"א לזוז וזו כלשהוא כאשר עיניך הקורא תחזינה מישרים.

וא"ת מאי קמשמע לן אף אנו נאמר לך לך נא ראה בההקדמה לסה"ק, מסילת ישראל ו"ל, תחיבור הזה לא חיברתיו ללמד לבני אדם את אשר לא ידעו. אלא להזכירם את הידוע להם כבר ומפורסם אצלם פרסום גדול כי לא תמצא ברוך דברי אלא דברים שרוב בני אדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלוי' לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד וההשכחה ובה עכ"ל.ה. כמו"כ בעה"ד בדור אחרון השפל הזה אשר גלי הפריצות וההתחדשות הומים וסואנים בזעף ובסער להרוס כל חלקה טובה כפרם ה' צבאו, ורבים מאחב"י מנענעים, "ראשם" על כל גל וגל כלי התנגדות הנצרכת לכך, עם תירוצים שונים ומשונים אחת מחברתה אשר מחברה ומתרצה בעצמו יודע כמה רפוי' היא ואיך אוילית היא ואין להזכירם פה כי המה מחוסרי ערך הטיפול בהם.

ואף כי ההלכה ידועה בתחילתה הרי ההעלמה בסופה כי כבר רבים פרצו בה ופוק חזי מאי עמא דבר עד שכמעט נשכח מלב שיש איזה ויקה מבת ישראל הפשוטה ללבוש אמותינו המסורה מזורה דור ועוד יחשב בגדר איצטלא דרבנן ואולי גם ליוהרא לאלו ההולכים בה כזעירא דסיים, מסאני אוכמא", ולא לו קונטרס זה ישמש להזכירם לחיים ולמראה מקום ההלכה בנוגע לענין זה.

אמנם יש כאלו אשר באמת לא ידעו עד היכן הדברים מגיעים, אבל גם לאלו פני הקונטרס מועדות. כי בכאן יתגלה לפניהם עולם חדש של כמעט כל הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים ואשר כל בית ישראל עליהם נשענים באור בהיר דעת תורה להלכה ולמעשה, ויודעו את אשר לא ידעו עד כה.

ויתכן כי ימצאו צעירים אויבינו אשר ישחקו ילעגו למו, והנה גם בזה נעתיק מספר "מסילת ישראל" מה שכתב בפרק ה' כי כמו המגן המשוח בשמן אשר ישמיט ויפיל מעליו החצים ומשליכם לארץ ולא יניח אותם שייגיעו אל גוף האדם, כן הלצון בפני התוכחה המרדוה. כי בליצנות אחד ושחוק קטן יפיל האדם מעליו רבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שמעו ענינים שיעורוהו אל החשבון והפשוט במעשים, ובכח הליצנות יפיל הכל לארץ ולא יעשו בו רושם כלל. ולא מפני חולשת הענינים ולא מפני חסרון הבנת הלב אלא מפני כח הלצון ההורס כל עניני המוסר והיראה עכ"ל.ה. וכבר הורונו ואל יבוש מפני המלעיגים וחלל.

אבל זאת ידעו שלבל יחשבו שההולכים בלבוש ישראל כדת משה ויהודית שיש בזה משום פרישות או איזה נזירות עילאית או אולי גם מנהג שטות לא ולא המה כדן וכהלכה יעשו והמשנים נוסים ממסגרתה לדרך עקלתון אשר, "ראשה" לענה, "וראש" ברוחניות וגם בגשמיות כידוע. והקב"ה ממרום יעזרנו, לערות רוח טהרה בלבינו, לילך בדרכי אבותינו ואמותינו, ואתנו בנינו ובנותינו, קדוש לה' יהי' מחנינו, ומתועבות הגוים לא ימצא בינותינו, ובזכות זה ירחם ה' במהרה לגאלנו, ע"י משיח צדקנו אמן.

דברים אחרים מאת המו"ל

שמחו ליראים ויגילו להרדים אל דבר ד' בהגלות נגלות ספר היקר "דת משה ויהודית" והוא ליקוט מדברי גדולי הדורות בענין האיסור של "פאה נכרית" הנקרא "שייטל" שנפרץ בעוה"ר במילואה אפי' בין החסידים ביותר, ונעשה בעיני הכל כהיתר ברור (ונמשך מזה שמקילים גם ב"בייא-האר" שאיסורו איסור חמור יותר כמבואר גם זה בפנים הספר) ובוודאי אילו היו יודעים חומר האיסור ואשר כן פסקו כל הפוסקים האחרונים עמודי ההוראה אשר כל בני ישראל נשענים עליהם בכל דבריהם (כגון היעב"ץ, הפלאה, חתם סופר, דברי חיים, מוהר"ש קלוגער, מהר"י אסאד, ישועות יעקב, בית יצחק, מהרש"ם, מהרי"ל דיסקין וכו' וכו') כמבואר באר היטב בספר הזה, בוודאי שרבים היו נמנעים מזה.

וכן ע"י ידיעת חומר האיסור ועד היכן הדברים מגיעים, יהי' יותר בניקל שיהי' כ"א שורר בביתו להזהיר ולמנוע את אשתו וכ"ב מזה, באמרו המלך מה"מ ב"ה גזר כן בתורתו הקדושה ואין להשיב, וכשרוצים באמת או יכולים לפעול, כי אין לך דבר שעומד בפני הרצון — ובאמת גם להרבה אנשים נצרך ההתעוררות בזה, הדמציאות היא שהרבה נשים היו מתרצין לילך כמו שצריכות עפ"י הדין, אך שראות שגם בעיני בעליהן לדבר קל הוא נחשב, א"כ מה יעשו שלא יחטאו, וקצתם אף מונעים את נשותיהם מלילך כנ"ל, כמו לדאבונינו שידענו עובדא באשה א' שרצתה להסיר מראשה ה"פאה נכרית", ולכסות ראשה כראוי וכנכון אך בעלה לא הניחה, וכששאלנו אותו ע"ז, השיב שאינו רוצה להיות "פרומער" והוא אינו במדרגה כזו וכו', ולפרומקייט ומדת חסידות נחשב בעיניו כל הנ"ל, ובוודאי אילו ידעו חומר הדבר שאינו פרומקייט ומדריגה, רק דין גמור ופשוט כמבואר בספר הזה בוודאי שהיו עושין כל ההשתדלות למנוע מזה, וכש"כ שלא לעכב כשהאשה רוצה.

ובפרט הבחורים אפי' מהמובחרים אינם יודעים כלל מזה שהוא איסור, וכמו שידענו מהרבה בחורים כששאלו אותם ע"ז לעת מצוא זו אשה, השיבו שלהם אין נפק"מ כלל איך ובמה תלך, והוא ברור למדאי שאין זה אלא מחסרון ידיעה מחומר הדבר, דבאמת שאר הדברים נפק"מ גדול הוא להם כגון כמה נדוניא נותנים וכו' וכו'.

ובכלל מתמיה הדבר מאד, בדור תהפוכות הזה, בדבר שהוא באמת רק פרומקייט ושיינער יודשאפט או כל א' נוטל את השם לעצמו כמו למשל בשיינעם אתרוג כשיכולים לצאת יד"ח מדאורייתא ומדברנן בעד עשר או ט"ו דאלאר, או קונים בעד שלשים וארבעים דאלער ויותר כדי להיות מן המהדרין מן המהדרין, גם מדקדק במצות פון ערשטען אויבען, וגם בשאר ענינים חומרות ודקדוקים ועיקרי ושרשי דאורייתא נשכחים ממש לגמרי וזהו עיקר שכחת התורה ר"ל פשוט כפשוטו, ואין כאן המקום להאריך בזה, וגם הולכים בבגדי חסידות כאחד הגדולים, ובדבר שהוא איסור גמור כמעט לכל הדיעות, כמו בפאה נכרית, מכיון שהוא מוצא דעה יהודית מיד די לו ואומח שלו' עלי נפשי, ועיין בסה"ק דרך אמת — אות ד' — עה"פ סור מרע ועשה טוב שמקודם צריכין לקיים בשלימות סור מרע", ואז הוא סימן שגם ה"עשה טוב" הוא לש"ש ואל"כ, אז ברור

שהוא רק לשם פניות צי"ש. ובעוה"ר בומנינו הוא שבעניני „עשה טוב“ כ"א משתדל להיות פרומער קונה שינגעם אגדה, כהיות מן פּרשטען אויבען ולובש שטריימל ורעשוואלקע זכו' (ובאמת גם ה„עשה טוב“ אינו מקיים כדבעי מה שצריכין מעיקר הדין, אלא מקיים את הפרומקייטען בכל פרטיה ודקדוקיה) ובעניני „סור מרע“ הוא להיפך שלא רק שאינו רוצה להיות פרומער להתכיר ולהזהר אף מנדנד איסור, אלא אף בדבר שלכל הפוסקים האחרונים הוא איסור גמור ולקצתם אסור להזכיר כנגד „פאה נכרית“ שום דבר שבקדושה, בזה מקיים את הפסוק ומקלו יגיד לו „ונעשה הדבר בעיניו כהיתר ברור. ע"כ החלטנו לכבוד השי"ת ותורתו הק' להר"ל ספר הזה להודיע קושט דברי אמת כל דיעות הפוסקים בזה, והשומע ישמע וישכון בטח ואנתנו את גפשותינו הצלנו.

גם הוספנו לבסוף דברי מוסר התעוררות בעניני צניעות ומה מאד נפרץ הדור בהם וכתבנום בלשון „אידיש“ כדי שיבינו הנשים והבנות, וגם הם ידעו את אשר להם.

ויה"ר שישרה שכונה במעשי ידינו, ונזכה להיות בין מזכי הרבים זכו' ובזכות זה נזכה להגאולה שלמה ולקבל פני משיח צדקנו בב"א.
חדש מרחשוון שנת תשכ"ז

ולחיבת הקודש געתיק להקורא, דברי קדשו של מרן בעל בני יששכר זי"ע בהוספת מהרצ"א, על ספר „סור מרע ועשה טוב“ להגה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע ור"ל שם באות ל"ו — בא"ד — תיוהא קא חזינא הכא בדורותינו אשר מרבית העם המתחסדים בהיותם אוהים איזה חומרות דהיינו שהם גזוהרים אפי' מספק שעטנו זרבנו, ופרישה מבשר בהמה שהי' בה סירכא ועברה צ"י מיעוד ומשמוש, ומבהמה שהורה בה חבם, ובמצה משומרת גזוהרים שהי' שימור משעת קצירה, וגזוהרים מלאכול ביצה מבושלת, ועוד כמה חומרות ידועים שגזוהרים, הנה בודאי יישר כחו וחילו של הגזוהר בחומרות וגזרים וסייגים, אבל אני רואה כעת אשר קלי הדעת מדמים בדעתם שזה הוא עיקר החסידות ומי שהוא נוהר באזהרות האלה יכונה מכת המתחסדים, והנה הוא נייעור וריק ממילי דחסדי, ולא די שלא שב אל ד' מעונות נעוריו, אלא שגם בזאת גבה לבבו לעבור במילי דאורייתא זכו' ויותר הי' טוב לעזוב החומרות שנוהגין במילי דחסדי, ולקיים התורה ומצוותיה ולזהר בכל האיסורים דאורייתא ודרבנן הנזכרים בדברי חז"ל הרבה הי' לי לדבר מענינים כאלה. כללו של דבר בכל ענין וענין צריך לזהר בעיקר הענין עפי' הדין ואח"כ במילי דחסדי עכלה"ק הצריך לענינינו.

בס"ז

תפארת הצניעות שנשתבחה בה האומה הישראלית כדי להתעלות מזוהמת החומר ולהתעטר בחמודות התורה, נתחייבנו בה במ"ע ול"ת כנאמר בתורה קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים וגו' ואחז"ל במ"ר פ' קדושים כל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה, וכן הכתוב אומר ולא יראה בך ערות דבר וגו' שההתקדשות בגדרי הקדושה מפנה את הלב מחמודות התאוה וזרות ההרהורים, למען תוכל אהבת ה' וחכמתה של תורה לשרות בו, לזכור את כל מצוות ה' ולעשותם בכל לב.

והוזהרנו ממנו ית' לבל נלך בשפלות נמוסי הפריצות של גויי נכר הארץ המחשיכות את אור הנפש הישראלית מלהדבק בקונה, כי אם להיות צנוע בכל הליכות החיים כנא' והצנע לכת עם ה' אלקיך, אשר כבודו מלא כל הארץ, ואם יסתר איש במסתרים הלא כחשכה כאורה לפניו ית', להשרות שכינתו על הצנועים בכל אורחותיהם ונכנעים לפני הדר כבודו, ואיך ישפיל אנוש ערכו להמשך אחר שחץ הגשם ולהדבק בגסות טומאת העמים, להיות כמשפחות האדמה הנמשכות אחר תאות החומר העכור ולהנקש אחריהם כמ"ש ובחוקותיהם לא תלכו ואומר פן תנקש אחריהם וגו'.

ובפריצות גדרי וגבולי הצניעות, השכינה מסתלקת ח"ו ממחנה ישראל כמ"ש חז"ל בסוטה ג' ע"ב אר"ח בתחילה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנא' כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך, כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם שנא' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, ומכיון שמסתתרת ומתעלמת שכינת עוזה השופעת על עם חבלו, עי"ז נפסקת הברכה ומתמעטת ההשפעה מישראל הן בחפצי עוה"ז והן בסיעתא דשמיא לתורה ומצוה וקיומה של דת מורשה, והתורה משתכחת מישראל וצרות ומצוקות מתגברות על נפש עם גוי', וכל מעמד העם סגולה הולך ומסתכן ח"ו וכדאיתא במד"ר פ' נשא א"ל משה לישראל הווי יודעין שאין הקב"ה מייחד שמו בישראל שהו' נקרא אלקיך אלא בזמן והי' מחניך קדוש, ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאיכם הה"ד מתהלך בקרב מחניך להצילך וגו'.

ומאז הי' ישראל לגוי, הי' ניכר כלגיון של מלך המצוין בפ"ע בקדושתו וטהרתו כמו שאמרו בספרי תבא ויהי שם לגוי מלמד שהיו בני ישראל מצוינים שם, ונודע בגויים צבאו והדרו, ולכשיבוא רועה נאמן שיכיר עדרו, ומי מכלכל את יום בואו, האדון אשר אנו מבקשים ומצפים

להראותו (בסדור יעב"ץ בחלון המצרי), ומעולם קינן החפץ בלבות בית יעקב אלו הנשים, להרבות צניעות בישראל ולהרחיב גבוליה וגדריה, ולהוסיף טהרה וקדושה ביהדות-דת מנהגיה, ויודעות היו חובתן להתעטר בעדינות הצניעות המפוארה, ולבל לגרום להכשלת והחטאת רבים שהזוהרו ע"ז בנות ישראל מדברי קבלה בישעי' ג' ט"ז ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון וגו', וכמבואר שבת ס"ב ע"ב שהיו מהלכות בקומה זקופה, ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות עקב בצד גודל, ומשקרות עינים דהוה מלאן כוחלא לעינייהו וכו' ובפי' רד"ק שם שהיו מתגאות ביופיין ומראות עצמן בשוקים וברחובות, וע"ז צווחת הנבואה, שנצרכה ונכתבה לדורות הבאים, ושפה ה' קדקוד בנות ציון וגו' שנכנוו שפטים ותוכחה על כל נמוסי חוצפת פריצות, ומה מאוד הזוהרו מלהתעצל בזה כדאיתא במד"ר מצורע י"ט בעצלתים ימך המקרה, ע"י שהאשה היא מתעצלת מלכסות את עצמה כראוי, ימך המקרה הה"ד וכו'.

ומה נורא מצבנו בדורנו הלזה, שרובו של עמנו פרק מעל צוארו עול קדושה וטהרה, והגדיל עזות והעצים פריצות, להיות כגסי העמים ולשקוע בטומאת גויי הארצות ומלאו כל חוצות ארץ הקודש שקוף ותועבה, וכנסת ישראל מבכה על בניה כי היו מרמס בידי המסיתים רוצחי הנפשות, והשכינה מתאוננת על ישראל ותפרעו כל עצתי, כדאיתא בבראשית רבה פ' י"ח דקאי על הצניעות דאמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי ויבן את הצלע, ויבן כתיב התבונן מאין לבראתה וכו' ועל כל אבר ואבר שהי' בורא בה הי' אומר לה תהא אשה צנועה, תהא אשה צנועה, אעפ"כ ותפרעו כל עצתי וכו' שבהפרעת הצניעות מופרעות כל המצוות שנקראות עצות כמובא בחז"ל.

הלא כמה גדולה החובה במצב זה, על שארית הפליטה שנותרה לאמונה, לחוס על כבוד הצניעות העדינה, ולחמול על קדושת ישראל הנרמסת בוגל גאווה ובוז בראש כל חוצות, ולהתחזק ביתר שאת ויתר עז בגדריה וגבוליה, ולהפגין קבל עם את דבקותנו בתורתנו, יסוד ושורש כל הבריאת, ולהראות לעין כל שנותרו עוד לאלפים ולרבבות הנאמנים לצו תורתנו ומורשת אבותינו, לשמור דת משה ויהודית בצניעות יתרה, ולחזק בזה עמודיה ופנותיה המתערערות ח"ו.

ומה רב הכאב כי אף בקרב הנשים שומרות תורה ומצוה, גברה הנטי' להשכיח ממחנה ישראל את מלבושי הצניעות וכסוי הראש כמקובל מדור דור, והן מתאמצות בתעצומות לבל תהיינה ניכרות בתלבושתן וכסוי שערן כי הינן משומרי ונאמני דת יהודית וממקבלי עול צניעות, ובזה שהן מתדמות בגבול יכלתן אל הנכרים מזרע ישראל שנתנכרו מעשיהם לאביהם שבשמים, הן מצטרפות באלפיהן לרבי הרבבות שפרקו

מעליהם עול צדקת האמונה, להתראות כמוהן בלבושיהן וציצית ראשן, ובמקום שהי' עליהן להתעטר בגאותן של ישראל ומלכות שמים, להרבות טהרה בישראל ולחזק את הצניעות בבתי ורחובות ארץ יהודה, הנה בזה שהן מעלימות את יחדותן, הן משפילות את ערך הצניעות ומכבידות לאין שיעור על השארית הנאמנת, להמעיט יותר את מעוטן בתוך המון ארץ רבה הפוקרים, ולהחליש את כושר התנגדותן בפני החפשיות המכלה מנפש ועד בשר.

ביחוד רבתה תקלת הדור, ע"י הרפיון שנכנס בלבות רבות מבנות ישראל מכסוי הראש כפשוטו, כאשר נהגו אמותינו ואמות אמותינו, ומתוך הבושה להיות שונה מבנות הארץ, אמצו לעצמן במדה רחבה את ההיתר ללבוש פאה נכרית, דבר השנוי במחלוקת גדולי הפוסקים בדורות הקודמים, ומבלי להכנס ביסוד ההיתר עצמו, דבר אחד ברור שאף המתירין לא נתכוונו לפאה־נכרית הנהוגה כיום, המשוכללת עד כדי שלא ניתן להבחנה כלל שאין זה שער עצמה, וכל רואיה יעידון כי כמוה כפנוי, כבתולה, כי באופן זה איסורו מוחלט מפני מראית העין, כדבריו המפורשים של רבן של ישראל מוהרמ"ל דיסקין זצוק"ל בספרו שו"ת מהר"ל דיסקין ק"א סי' ר"ג אשר מלבד פקפוקו על עצם ההיתר, הוסיף וכתב ונ"ל דדוקא דניכר לכל שלא נעשה משער של עצמה אבל בלא"ה וודאי אסור, (ואפשר גם כי פאה־נכרית הזאת שאין לה היכר כלל, אינה בכלל דת יהודית אפי' לדעת המקילין) ופרצת ההיתר הזאת הביאה שתיים רעות בכנפיה, באשר מצד אחד כמעט שנשכח מקרב ההמון חובת כסוי הראש לנשים נשואות, בהיותו רואה נשים שומרות תורה הולכות גלויות ראש, מבלי לדעת כי פאה נכרית הן חובשות, ויש גם מחלושות האופי אשר חוסר אפשרותן לשאת בהוצאה הגדולה של פאה נכרית, משמש להן אמתלא ללכת פרוע ראש לגמרי, ומצד השני הביא הדבר לחלישות דעת שארית פליטת בנות ישראל הצנועות אשר לא סטו מדרכי אמותינו הק' ומכסות ראשן כמשמעות השו"ע אהע"ז סי' קט"ו במטפחת וכו', ומתוך התפשטות ההיתר, הן נראות כמחמירות על עצמן ומדקדקות יתר על המדה, בעוד שהן הן המקיימות את פסק השו"ע כפשוטו.

עתה רחש לב ת"ח ויראי ה' דבר טוב ללקט דברי גדולי הדורות, ראשונים כמלאכים, על איסור פאה נכרית וגלוי שער בנשים נשואות, והנה אף איש לא יחשוד בת"ח אלה כי נבערו להכניס ראשם בין הרים גדולים ולהכריע בדבר שדנו עליו גאוני קדמאי בדורות קודמים. מעיני המלקטים לא נעלם דעת המתירין אשר עליהם סמכו רבים מבני אומתנו, ובהם מקהילות ישראל המוחזקות לכשרות, אולם מאד נגע

ללבם התפשטות היתר זה בממדים נרחבים ובקרב משפחות רבות אשר היו מוגדרות בפרט זה לא להיזקק להיתרים אשר לא הי' מנוס מהן בארצות הנכר, עתה בעוה"ר נפרצו בתיהן לרוחה ורוח עויעס אחזה אף בהן להיגרר אחר ההמון, אשה על רעותה תביט, ואל שכנתה תתן אמריה. הבת תביא לבית את תרבות המאדע החדשה, והאם האמונה על מסורת אמותינו, אף היא בערוב ימיה תחבוש העטרת, עד כמעט שנעלם כליל תלבושת הצנועה, ונמצא זעות הקלות מכריעות תורת אבותינו ומנהג אמותינו.

ומהפלא על רבים משומרי תורה ובהם ת"ח מובהקים המדקדקים במצוות בתכלית הדקדוק, כיאות למחבבי מצוה ויראי חטא, ובכל זאת הם מעלימים עין מדבר זה הנוגע לדת משה ויהודית, כאילו לא הי' על היתר זה מערערין מגדולי הפוסקים בדור העבר, ולדעת הרבה מהם, נשותיהם עוברות על איסורא דאורייתא או דרבנן, ואיך לא עלה בדעתם לחשוב שמא פאה נכרית הזאת של האופנה החדשה אינה בכלל זו המותרת לדעת המקילין? ואם אין הדבר וודאי להם, איך לא יחושו להסתלק מן הספק? ואם אמנם יש לתבין את רוח המוני העם אשר הותר להם הדבר ע"י רבותיהם למען לא ייכשלו בפריעת ראש לגמרי, ומוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נכילות, ולעתים יש להעריך את הנהגתם בזאת, בהיות מציאותם ברחוב פרוע לשמצה, אבל איך הי' הדבר להיתר גמור אף לאלה שתורתם אומנתם, ואשר זכו לשבת בבית ה', וביתם מן המסד ועד הטפחות בנוי ע"פ תורה, ואיך לא יעצרו כח בדבר זה לשמור על כסוי ב"ב ללא פקפוק? וכבר הזכיר בעל חובת הלבבות בפ"ה משער התשובה את החסידים הפורשים משבעים שערים משערי המותר, מיראתם שער אחר משער האסור, כ"ש בדבר זה שיש בו ספק כמה שערים של איסור? ובב"י אור"ח סי' תר"צ הביא דברי הר"ן בתשובותיו בנוגע לקריאת המגילה לנשים בלע"ז שנחלקו בזה הראשונים ז"ל והסכים הר"ן שלא להקל בדבר וכתב שאפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק, עאכ"ו שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוות שהם כבשונו של עולם, ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים ונכניס עצמנו במקום צר ובמשעול הכרמים עכ"ל.

ובגמ' ברכות י"א ע"א משל לאחד שאומרים לך זקנד מגודל, אמר להם יהי' כנגד המשחיתים, ופי' הרשב"א ששואלים לו מפני מה אתה מגדל זקנד ואינד מספרו, והוא משיב להם שיהי' זה להוציא מלבם של אלה המשחיתים זקנם לגמרי ועוברים על ל"ת, א"כ איפוא אף לולא

חשש האיסור, מדוע לא יחשבו נקיי הדעת לדקדק בדבר זה כדי להוציא מלב הפוקרים אשר השליכו אחר גווס חוקי תוה"ק, כאילו אין בכלל חובה לנשים נשואות לכסות ראשן? ואם קצרה ידנו למנוע מהם מלעבור בפרהסיא על דת משה ויהודית, אף לא נרים קולנו במחאות עזות על מרדן בתורתנו הק', אבל איך עוד נשתדל להתדמות להן למען ניראה אף אנו כמותן פרועות ראש עוברות על דת משה? כמה כלימה יש איפוא בדבר זה, כאשר לעומת הבנות הסוררות ההולכות פרועות ראש ומכריזות בריש גלי על סרובן לשמור על דת משה, משתדלות נשים נשרות אף הן ברוב התחכמות בל תהיינה שונות מן הפרוצות ולא יהא ניכר כסוי שערן, וכמה כבוד שמים מתרבה מאלה אשר כסוי הראש היא להן תפארת ואות לעוז גאותן ונאמנותן לתורת ישראל.

שבעתים יכאב הלב על התהפוכות בתוככי עיר קדשנו ירושלים ת"ו. ציון המצוינת, אשר היתה מאז ומתמיד מיוחדת בצניעות בניה ובנותיה לתפארת, ברוח בוגיה מיסדי הישוב בעיר הקודש. עת אשר סערות הכפירה עדיין לא חדרו לתוכה וחומותיה סגרו עליה בפני תרבות ארצות העמים ונמוסיהם. משחר ילדותם חיו הצאצאים והצפיעות באוירה של קדושה וטהרה עד כי גדלו ויהיו למופת בתום לבם וזוך רעיוניהם. וכתוכם כן ברם מצוינים בלבושיהם — פשטות וצנוע, וכל חזותם, — ענות־חן, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'. עתה, אבוי, ארץ ניתנה ביד רשע והעיר בשביה נפלה, כי עלה הפורץ ותפול החומה תחתיה. באו פריצים ויחללוה, ויביאו לתוכה חלאת העמים, תועבות המקולקלים שבהם עד כי צרו צעדינו מלכת ברחובותינו. תחשכנה עינינו מראות ההפקרות ומלבושי השחץ אשר הוצפה העיר, הזאת ירושלים חמדת לבבנו, עיר הקודש ייקרא לה? קריה נאמנה, איך היתה לבז?

ובמסתרים תבכה נפשנו על הרעה שפגעה בשרידי הישוב הישן אשר הותיר ה' לפליטה גדולה, אחרוני המשפחות בעיר תפארתנו אשר חליפות העתים לא פגעו בהן עד עתה, ובנאמנות מופלאה שמרו מכל משמר על פקדון הצניעות המלאה אשר הופקד בידן, עתה אף הן הוכרעו תחת לחץ הילוך מרבית ההמון, והשפעת הרחוב הסואן, קשיי חיתון ושאר פגעי הזמן כולן היו בעוכריהן לעזוב את תלבושתן המסורתית ולהיתפס בהיתר כסוי הראש בפאה נכרית, מבלי להבחין כי אמנם זמורה נכריה היא בכרמנו אנו, ומה דלדידהו לא הוי מומא לדידן הוה מומא, כי מנהג המקום בכך ואמותינו נהגו איסור בדבר, ואל תטוש תורת אמך כתיב, ובפרט שכן קבלו עליהם בני העיר עפ"י חכמיהם מארי דארעא דישראל זיע"א לאיסורא.

הבורנה הבורנה ייאמר היום לבנות ישראל הנושאות בעול ומשימה הגדולה להקים את בית ישראל. אכן, גדולה מאד אחריותן בהיות השראת השכינה בישראל תלוי במדת נאמנותן לגדרי הצניעות והסתלקותה ח"ו ע"י פחזותן וקלות דעתן, מלבד אשר המשך קדושת הדורות הבאים תלוי אך בהן. ובגמ' מבואר כי ככל שתתקדש יותר בצניעות כן תזכה לדורות נעלים יותר כמאמרם ז"ל במגילה י"ג ע"ב בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול וכו' עוד אמרו שם י' ע"ב א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים וכו', ובגמ' יומא מ"ז ע"א ת"ר שבעה בניס היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה אמרו לה חכמים מה עשית שזכית לכך אמרה להם מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי וכו', ונראים הדברים שלא נשתבחה בדבר האסור מדינא, אלא שמשגולת כסוי הראש ללא שיור להוליד בניס צדיקים והיא שעמדה לה לזכות לבנים כהנים גדולים, ובזוה"ק פ' נשא מפליג בשבח האשה הנהרת בכסוי שערך כראוי אף בביתה עליה נאמר הפסוק אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך וגו' בניך כשתילי זיתים וגו' מה הזית הזה אין עליו נושרין לא בקיץ ולא בחורף וחשיבותו עולה תמיד על שאר אילנות כך בני האשה הצנועה יתעלו יתר על שאר בני אדם ולא עוד אלא שבעלה מתברך בכל הברכות שלמעלה ולמטה וכו' ובמג"א סי' ע"ה הביא את דברי הזוהר המחמיר שלא יראה שום שער באשה וסיים וכן ראוי לנהוג, וברש"י שם הביא ירושלמי כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, אשה צנועה ראוי לצאת ממנה כהן גזיל הלבוש משבצות זהב, והוא בירושלמי מגילה פ"א ה"י, יתנו נא זאת ללכך בנות ישראל הכשרות לדעת כי זכותן לכהונה גדולה, מלוכה ונבואה תלוי ועומד לפי זהירותן בצניעותן וכסוי ראשן, מי זאת איפוא אשר לא תעדיף לוותר על הנאה מדומה בתחלופך, מפני האושר הנצחי להיות קשור בדרגות הנאצלות של עם ישראל.

הן קרוב יום ה' ושנת גאולים באה. קול דודי הנה זה בא מודלג על ההרים מקפץ על הגבעות. מה רב הסיוע הנדרש ממרומים בימים אלה להחזיק מעמד מול מחנות הסט"א האזורים כוחותיהם האחרונים, בטרם תכלה רוח הטומאה מן הארץ. אשרי אלה אשר יזכו להתגבר על החוצפה המתנשאת בעקבתא דמשיחא, ללכת בעקבי הצאן בדרך אשר סללו לנו אבותינו, ולהיות נכונים ליום בו יגלה כבוד מלכותו עלינו ויופיע בהדר גאון עוזו ע"י משיח צדקנו ומלכנו בראשנו בב"א

המוציאים לאור

דת משה ויהודית

כדין פאה נכרית (פארוק, שייטעל)

ובו נ"ח סעיפים

א. הגאון רבי שמואל יהודה קצינלבוגין (מתר"י מינץ, בנו של מהר"ם פאדוה ז"ל). בספר באר שבע בשו"ת סי' י"ח, אחרי שהביא דברי בעל שלטי הגבורים שהתיר פיאה נכרית, כתב בזה"ל ואני מצאתי כתוב בכתיבת יד הרב המובהק מהר"ר יהודה ז"ל קצינלבוגין שכתב עליו, לא זה הוודרך וכו' מפני שהדבר פשוט הרבה יותר מביעתא בכותחא דמה ששנו היתר להתקשט ולצאת במאה נכרית דכולי עלמא מיירי דווקא במאה נכרית מכוסה תחזו השבכה, ועל ראשה רדיד כמו השערות הדבוקות לבשרה ממש, כי איך יעלה על הדעת שיהיה מותר להראות עצמה כעוברת על דת משה, דהא לצאת בשיער עצמה מגולה אסור

מן התורה כדאיתא בפרק המדיר וכו'. והלא הרבה דברים אסרו חכמים לנשים מפני מראית העין. ועוד, דהא כתב הרמב"ם בפס"ד מה' אישות ואיהו דת' יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל יוצאה לשוק או למכוי מפוליש וראשה פרוץ ואין עליה רדיד ככל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת וכו' ונ"ל דהרמב"ם בא לאשמעינן חידוש זה דלא מיבעי דלא סגי בקלתה לחוד שאינו מכסה לגמרי השערות שהרי הוא חלול בכמה מקומות לפי שאינן קלועין יפה כמו שכתב להדיא בעל תהי"ד סי' י', אלא אע"פ שמכוסה במטפחת שהוא מכסה לגמרי השערות אפ"ה לא סגי וכו' משום דשני כיוונים גמורים בעינן ודעבידי ביחוד לכטוי השיער במטפחת או שבכה והדומה לה ועל המטפחת רדיד, משום דהוה מנהג יתדות שנהגו בנות ישראל, ול"ד נקט הגמרא קלתה, והשתא איך יעלה על הדעת שיהא מותר לצאת בפאה נכרית מגולה לחוד טפי ממטפחת דעביד ביחוד לכטוי השער וגם הוא מכסה לגמרי השערות, עיי"ש שהאריך.

ועי' עוד בדרשות מהר"י מינץ סוף דרוש הראשון, ע"כ הזהיר אתם שישמעו לקול מורים אף אם יורו לפעמים במה שלא ייטב בעיניהם, נאלו תאמר עד"מ שלא יגלו שער ראשם ושלא יתקשטו בפאה נכרית כי שער באשה ערוה ולמראה עין יראה כאלו שער שלהם, ואבותינו ואבות אבותינו הקדושים בכל קהלות אשכנזים מזו כדורותיהם שלא ישאו על ראשם אפילו הבינדי ממשי שהגזון שלו דומה לשער, הלא יראו מעלתכם כי במקום שנהגו נשי האומות לכסות שער ראשם והאחיות נותרות כמו כן מלהתקשט בפאה נכרית, וכבר הרחבתי הדבור בפסק ארוך שעשיתי בנדון זה, ונתוכחתי בו עם המתירים להתקשט בפאה נכרית. [בעטרת זקנים או"ח סי' ע"ה כ' דלפ"ז אסור לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית].

ב. הגאון רבי יוסף בן עזרא, בעל עצמות יוסף על קידושין. בספרו משא מלך ח"ז הקריה י' מובא בכנסת הגדולה אתע"ז סי' כא אות ו' ובשיירי כנה"ג יו"ד סי' רי"ד, מעולם לא ראיתי נשים הנשואות שמכסות [צ"ל שמגלות, שדי"ן] שער ראשן גם אין מוציאין שום שערות לתנאות בהם כי אם הבתולות בעודן בבית אביהן ומנהג יפה הוא, ויש מקצת נשים שלוקחים משי שוור ומשימים כפדתם כדי לתתיפות ואפילו בזה רע עלי מעשה שבני אדם הרואים טועים בהם וחושבים שהם שערות שלהם וכו'.

ג. הגאון רבי יששכר בער איילינבורג (תלמיד בעל הלבושים והסמ"ע), בספרו באר שבע תשו' י"ה, אחר שהביא ד' מהר"י מינץ הנ"ל שאסור להתקשט בפאה נכרית, כתב ואני אוסיף נופך משלי להביא ראיה מכובדת ומבוררת שאין להשיב עליה מגדרים פ"ד הנודד משחורי ראש מותר בנשים וכו' ואם איתא שכל הנשים היו רגילות בפ"נ וכו' קשת איך אפשר לומר שאין נקראים שחורי ראש עיי"ש.

ד. הגאון רבי חיים בנבשתי (בעל כנסת הגדולה), בספרו כנו"ג אה"ע סי' כ"א סק"ה, לאחר שהביא דעת השלטי הגבורים כ', אבל בכאן שבע

דף צ"ג הביא בשם מהר"ר שמואל יאודא מקאליבונן [צ"ל קצינלנבוניגן] ז"ל שמחה על קדקוד סברה זו והאריך הרבה והעלה לאיסור. ועי' שד"ח (אספ"ד מערכת ד') מה שכתב בדעת הכנה"ג עיי"ש.

ה. הגאון רבי יצחק לאמפרונטי (בעל פחד יצחק). בפחד יצחק אות פ', פאה נכרית לנשים נשואות שקורין קדינאל או פינדיקינו והשגות מהר"י קצינלבוניגן [מהר"י מינץ] נגד המתיר והוכיח בראיות ברורות שאין להתיר הפאה נכרית לנשואות אלא מכוסה תחת השבכה ועל ראשה רדיד. באר שבע דף צ"ג.

ו. הגאון רבי יעקב ב"ר שמואל אב"ד ציומייר. בשו"ת בית יעקב (נדפס בשנת תנ"ו) סי' קנ"ב. השיג ג"כ על השלט"ג וכתב שאין ראוי מגמ' נזיר עיי"ש.

ז. הגאון רבי דוד חיים קורינאלדו בעמח"ס בית דוד על ששה סדרי משנה (אמשטרדם תצ"ז). בשבת פ"ו מ"ב, ד"ה פאה נכרית אשה שאין לה וכו' צ"ל דלאו דווקא אשה דבנות ישראל אינן יוצאות וראשן פרוצ כדתנן משנה ו' פ"ו דכתובות ואין צורך לאשה להראות עצמה בעלת שער אלא בבתולה איירי. ח. הגאון רבי ישראל יעקב אלגזי (אבי הרי"ט אלגזי). בספר קהלת יעקב (מענה לשון ח"ג אות ר"מ). שער באשה ערוה. אפי' שער חברתה בכלל זה. (באר שבע).

ט. הגאון רבי רפאל מילדולה (דיין באמסטרדם). בספרו מים רבים (אמשטרדם תצ"ז) חאה"ע סי' ל"ו. וגדולה מזו החמירו באשה נשואה שאפי' להתקטש בפאה נכרית ובשערות של חברתה התלושות כזי שתראה היא בעלת שיער, יש מי שאוסר, אמת הוא שהרב בעל שלטי הגבורים התירו ואמר שאין בזה משום שער באשה ערוה אבל בבאר שבע דף מ"ג הביא בשם מהר"ר שמואל יהודא קצינלנבוניגן ז"ל שמחה על קדקוד סברה זו והאריך הרבה והעלה לאיסור.

י. הגאון יעב"ץ (ר' יעקב עמדון). בספרו שאילת יעב"ץ ח"א סימן ט', ולעולם בשוק יש איסור אפי' בפאה נכרית בגלוי, וכן עיקר לענ"ד דלא עדיפא פאה נכרית מקלתה, דבשוק אסורה ממדת יהודית כדאי' בהמדיר ע"כ, וכ"כ בהגהותיו לש"ס נזיר כח: ובלחם שמים פ"ו דשבת מ"ה. ועי' עוד בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' ז' ח' שרב אחד רצה לחלוק עליו והוא ז"ל השיב בתוקף וכו': „ובמקומי אני עומד“ „אטו מהר"פ ובב"ש [מהר"י פאדווה ובעל נאר שבע] קטלי קני ניהו, איברא רב גובריהו ונפיש חייליהו, בפרט שהם מחמירים“. ועי' מור וקציעה או"ח סי' ע"ה שכ' שה"ה בפאה נכרית אפי' דלגבי בעלה. לא הוי ערוה וכו', מ"מ לאתרים אסור לקרות ק"ש כנגדה, ואפשר לומר שגם דעת בהג"ה דש"ע כך היא. שלא התירה משום ראיית ערוה אלא לבעלה תדע דהא לא מייתי לה בא"ע לא בסי' כ"א ולא בסקט"ו.

יא. הגאון רבי פנחס הלוי איש הורוויץ אב"ד פראנקפורט דמיין בעל הפלאה, ובית דינו. בספר לחמי תודה לבנו הג"ר צבי הירש אב"ד פפד"מ, דף ד'. וגם ראוי להוכיח גדול המכשלה אשר זה כמה שנים שיצא הכרוז בבה"כ מפי כבוד אאמ"ו הגאון וצלל"ה בצירוף שני ב"ד יצ"ו בחרם על לבישת נשים בפיאה נכרית וכ"ש גילוי שערות עצמן אשר אמרו חז"ל שער באשה ערוה, והנה ענין חרם הוא שנכנס כח עונש החרם ח"ל ברמ"ה איברים, והיאך שייך להפסיד רמ"ה איברים בשביל גילוי שערות, והנה מרגלא בפומי דאינשו לעשות סמך להיתר פיאה נכרית ממשנה ערוכה דשבת דיוצאה אשה בפיאה נכרית, ובאמת אין שום רא"י משם דהתם בפנויה איירי עיי"ש.

יב. הגאון רבי יוסף בעל פרי מגדים, באו"ח סי' ש"ג משבצות זהב סק"ט, והוא (הבאר שבע) ז"ל האריך לאסור, ומיירי במכוסה בזעיקי וכ"כ מהרר"י קאצינעלבוז'גן וכו' והנה אם רואה שיער האסור בק"ש אם נאמר דחור וקורא באפשר א"כ הוה ליה בפאה נכרית ספק תורה כי ק"ש מזה"ה הוא וכל דלא יצא מדרבנן אף מ"ה לא יצא וכו' וי"ל והאיל ועיקר הספק בדבריהם וכו' אפשר דלא גזרו אספיקן, עיי"ש. [ועי' פרמ"ג סי' ע"ה ומש"כ ע"ז ועל מנחת אלעזר הובא לקמן אות נה].

יג. הגאון רבי נח חיים צבי אב"ד אה"ו (בעל עצי אלמוגים, ומעיין התכמה). בספר עצי ארזים (על אה"ע"ז) סי' כ"א סק"ב, אחרי שהעתיק דברי הש"ג כתב דלדבריו תקשי לר"מ שיכול לומר אי אפשר באשה מגולחות הרי א"י לגלות שערה ואנא מי לית לי דת משה ויהודית א"ו דמיירי כשהיא בבית בפני בעלה א"כ אין רא"י מזה לתתיר פאה נכרית וכן אין רא"י ממתני' דשבת יוצאה אשה בחוט שער וכו' די"ל דמיירי בפנויות שדרך לילך בגילוי הראש לכן נ"ל פשוט דאסור לאשה נשואה להתקשט בפאה נכרית והמוריס היתר חדשים מקרוב עתידים ליתן את הדין.

יד. הגאון רבי משלם זלמן הכהן אב"ד פיורדא בעל שו"ת נגדי כהנה (תלמידו של "התומים"), יבואר דעתו בדברי תלמידו באות טו.

טו. הגאון רבי וואלף המבורג ר"מ בפיוורדא בעל מח"ס שו"ת שמלת בנימין. בספר שער הזקנים (להגאון ר' וואלף המבורג הנ"ל) ח"א דף מ"ג. והיה הרב מהר"ך [ר' זלמן כהן הנ"ל] שרוי בצער על עם זו, ועל בית ישראל שנפלו בחרף וכו', מ"מ אודות הנשים אשר דעתן קלות ולבשו אדרת שער למען כחש את השפע ופרנסה ושער באשה ערוה וכתוב כי יראה בך ערות דבר וכו' כי בהז"ז שהולכין בטויל כל היום אין היתר לד"ה דאסור לצאת בפאה נכרית, וא"א ליוזר כדאי' באו"ח סי' ש"ג וכמ"ש בתשו' בית יעקב סי' קנב [מובא באות ו].

טז. הגאון רבי חיים יוסף דוד אזולאי (חיד"א) בספר ברכי יוסף א"ה סי' ש"ג סק"ב, ומה שהביא הא"ר משם הש"ג דמותיר לנשואה

לגלות פיאה נכרית. נעלם ממנו דהרב מהר"י קצינלבוויגן הביאו הריב באר שבע הפליא לתמותה ע"ז. ועיין במחזיק ברכה או"ח סי' ע"ה סק"ב שהביא ד' הגאון יעב"ץ הנ"ל.

יג. הגאון רבי יעקב בן הגאון ר' דוד פארדו. בספרו אפי זוטרי על שו"ע אהע"ז סי' כ"א, (וינציאה תקנ"ז), ולפי האמת ודאי דדבר מגונה הוא ללכת א' בתולות וא' נשואות אף כי שער נכרית הן מניחות. אכן מפני הרואים הי"ל לכל הפחות לכסות מקצת ראשן לשים על הפ"נ איזה מין צעיף או כיצא למען תהיה הפרש בין בתולות לנשואות. ואילו איישר חילי אבטוליניה למנהג הרע הזה וכ"ש מה ששמעתי אומרים דיש מנהג רע ומר באיזה מקומות באיטלי' דלמעלה מן הפ"נ מושיבות מקצת משערת ראשן ממש המחובר לגופן למען תראה כי הכל ריבוי שערותיה ממש למען לא תהי' הפרש בין בתולה לנשואה. ובודאי שראוי למורים שבאותן הקהלות להודיע שיעור האיסור ברבים ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה פריצות כזו, כי זה בינו לבנות גויי נכר הארץ עיי"ש דברים חוצבים להבות אש בענין גילוי שער.

יד. הגאון רבי אלעזר פלקלעש ראב"ד פראג. בעל שו"ת תשובה מאהבה. בספרו תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ח. הא כתב בעל אלי' רבה בא"ח סי' צ"א כובעים הקלועים מקש חשיבא כסוי זה"ה שערות פרוקין אן מפני מראית עין יש ליהרהר, א"כ יש לומר שערות חמירא טפי מקלתה ומגמי על השם ומכובעים הקלועים מקש לענין ברכה. כי בזה נראין כאלו עוברין על איסור תורה כאילו יוצאות בשערות ראשן פרוע פרעות בלי כיסוי כלל ויאות לעשות גדר בזה כי בסוף ילכו בשערות עצמן מגולות וכו'.

אבל למטה מן השבכה כעין פאות על צדעי ועל פדחת אינן אלא כשאר תכשיטין של חוץ ובפאה נכרית כזו מקיל המג"א או"ח סי' ע"ה סק"ה וכן משמעות רמ"א שם, ועיין שם בד"מ סי' ש"ג, וגם בעל פמ"ג שהבאתי אפשר לא הקיל אלא על פאה נכרית כזו וכו'. אבל לעשות קלעי שער כעין פרוקין של האנשים, אפשר גם הש"ג לא מצא סמך להיתר כאשר בארתי למעלה. אם כן כל הפוסקים בחזק מחתא ולא פליגי כלם שפה אחת ודברים אחדים לכן לעשות קלועים משערות המכסים כל הראש ונראין כפרועי ראש אין דעתי נוטה להקל כלל. והוא עכ"פ כדברים המותרים ואחרים נהגו איסור, ומנהג זה עפ"י תלמידי חכמים הגאון מהר"י קצינלבוויגן והגאון בעל באר שבע והגאון מו"ה יעב"ץ זצללה"ה אשר לדבריהם איסור גמור מכ"ש לפמ"ש שכל הפוסקים שוין בזה וגם הש"ג מן האסורים.

יט. הגאון רבי אלעזר בעל שמן רוקח. בצוואתו הנדפסת בספרו יבין שמועה על התורה (קראקא תרס"ד), ואני מזהיר באזהרה שש מאות ולזרעי אחרי עד עולם שהנקבות לא ילכו ח"ו בדרכי הפריצות והתולכים בפאה

נכרית ובידים מגולות וכהנה מגימוסי האומות, חלילה וחלילה לכם מעשות כזאת אך תלכו בצניעות כדת משה וישראל וכדת יהודית.

כ. הגאון רבי ברוך ייטלש מפראג בעל טעם המלך על השעה"מ. בתשובה מאהבה ח"א סי' מ"ז. שאל אותי אחד אם אמת הדבר שאין איסור לנשים נשואות לקשט את עצמן בפאה נכרית, כי שמע מפי צורבא מרבנן שאין איסור בזה כלל וכלל, ואמרתי אליו, אם בעל תורה הוא זה שאומר דבר זה להיתר גמור, ודאי אינו מבני יראה, ואף אם נקטינן בידן שאין איסור גמור בזה, מ"מ לא יאות לנשים נשואות מבנות רחל ולאת לעשות כן במקומינו, כי אין זה מדרכי הצנועות, ולא בשביל נשים כאלה נגאלו אבותינו ממצרים והן הנה בעוכרינו להאריך הגלות וכו' ומדוע נקל במקום שיש גוד שגדרו חכמים בפריצות וגילוי עריות ודת יהודית, לכן דעתי אם יש ביד ב"ד למחות דהיינו שידברו על לבם דברי תוכחת מוסר ויניעו לבבם לשמוע מוטב.

כא. הגאון רבי צבי הירש הורוויץ אב"ד פראנקפורט (בנו של בעל הפלאה). בעל מחנה לוי. בלחמי תורה דף י"ט ע"ב, והנה כבר תוכחתי כמה פעמים על המנהג הרע שנשתררב בעו"ה אצל מקצת הנשים שנשואין פיאה נכרית, אמנם באריכת הזמן בעו"ה עבירה גוררת עבירה עד שנושאים שערות עצמן בגילוי ראש, ואם אמנם אצל הנשים לא שייך ענין ערבות וכב"ל, מ"מ הלא הנה מכשילין אנשים ומחטיאים רבים בהרהורי עבירה שקשין מעבירה.

כב. הגאון רבי יעקב אורנשטיין אב"ד למברג, בעל ישועות יעקב. בישיעות יעקב אר"ח סי' ע"ה סק"ג. ולגוף הדין כיון דהך דיוצאה וראשה פרוע מטעם פריצות קאתיגן עלה, וכיון שאינו ניכר השער של פיאה נכרית אם הוא משער גופה או משער נכרית, ואמנם המגבעות של שער יש ובדבר להקל ולהחמיר שא' [שארם] השערות ארוכות ויוצאין חוץ למגבעות יש להחמיר, אבל המגבעות לבד אין בזה חשש איסור וכו', ומסיק דאולי יש בפיאה נכרית איסור תורה עיי"ש.

כג. הגאון רבי משה סופר בעל חתם סופר. בהגהותיו לשו"ע או"ח סי' ע"ה במג"א סק"ה. המעיין בספר ב"ש [באר שבע] בפנים יראה כי סוף דבריו נכונים, והמה בשם הגאון מו"ה יחזקאל [יהודא] קאצילנבויגן, והוא תוסף רא"י מנדרים מ"ח: גבי שתורי ראש, וכן העלה מהר"י יעב"ץ [ח"א סי' ט' ח"ב סי' ח'] לאסור וכו'.

דע"י בצוואת משה שכ' השמרו לכם חלילה וחלילה לגלות טפח מבשרכם על ידי קיצור מלבושים כנהוג, ח"ו לא תהיה כזאת בגדולי גיית, ומכ"ש שתזהרו מריעות נשים רעות שמוציאים אפי' שיערה אתת חוץ, וגם בפאה נכרית אני אוסרכם איסור גמור, ה' ימציאכם חן וחסד ותגדלו בניכם וצאצאיכם וכו' על התורה ועבודה, כאשר צוה ה' אלוקינו עמנו ועם בנינו עד עולם. [וייעוין בלב העברי שביאר באורך איסור גילוי שער ופאה נכרית, ושם בהקדמה שני', הביא

ראיות שצוואת רבן של ישראל הוא ג"כ הלכה מרווחת לכל ישראל אף שאינם מזרעו, יעו"ש ובספר שירי משכיל לתלמידו הגימ' ר' הלל ל"ש מקאלמייא כלל ה' פרט ט' שכתב שמי שהוא ירא ה' וגדבה לבו שאשתו ובנותיו יהיו מגשים באהל תבורך וילכו בדרכי אמהות בוודאי יאמר גם אני אתנהג כזרעו של אותו צדיק וכו' וכמה מהראוי והנכון שכל אחת ואחת תאמר אעשה כן גבו אני ואזכה לברכתו של אותו צדיק וקדוש עליון].

כד. הגאון רבי יעקב ווייל (נכדו של הקרבן נתנאל). בספר תורת שבת (קארלרוהע תקצ"ט) על הלכות שבת, סי' ש"ג סק"י. לע"ד אין דברי הש"ג כדאי להתיר מנהג גדר שנהגו וגדרו בנות ישראל עליהן ועל זרען משנים קדמוניות וכו' וכן הוא אצל פיאה נכרית דנשי דידן, שאין אדם יכול להבחין אם בשיער עצמן או בפיאה נכרית היא מתקשטת, ולפי"ז למה לא נאמר שצרה הנה, זמה היא, שתהיה נראית כעוברת על דת משה וישראל, שהרי אפי' כמה וכמה דברים שמקורם אינו אלא איסור דרבנן גדרו בו משום מראית עין שלא יהא נראה כאילו עובר איסור דרבנן וכו' ומי זה (לא) יאמר כאן שאינו אסור משום מראית עין דמחזי ממש כעוברת על איסור דאורייתא וכו'. וכבר כתבתי בכל מה שנאסר אצל שיער עצמן דגם בפיאה נכרית אסור משום מראית עין. ועוד כיון שדומות ממש לשיער עצמן הרי היא פועלת בהן ערוה, וכו', עכ"פ ללכת בהן לבהכניס או לחוץ איסור גמור הוא, שהרי אפי' אם שערדו מכוסה אלא שאין עליה רדיד ככל הנשים יוצאת שלא בכתובה כמ"ש באה"ע סי' קט"ו ס"ד, מכשי"כ אלו שנושאות פיאה נכרית נגד המנהג שנהגו בנות ישראל שצריך בעלה לגרשה ואין לה כתובה, אבל גם בבית ובחצר קבלו עליהן נשאותינו משנים קדמוניות שלא ללכת בשום דבר הנראה ודומה לשער, ונדר דאורייתא היא (עי' פסחים ד"ג שלא התיר ר' יוחנן לבני ביישן לילך בע"ש מצור לצידן אף דאי אפשר להו כמו לאבותיהם, ואפ"ה אסר להם מצד אל תטוש תורת אמן, ועי' ביו"ד ר"ס רי"ד הדבר המותר שנתקבל שלא בטעות לסייג ולפרישות אין לו התרה).

לכן על המתפרצות בעם לשאת פיאה נכרית ומראות את עצמן כאילו הן מבנות שיער ללכן בהן בשוק או לבהכ"ג וכדומה איסור גמור הוא מדינא, ובבית ובחצר ג"כ נאמר עליהן ופורץ גדר ישכנו נחש, ומכשי"כ על אלו שמגלות חצי ראשן להראות שער עצמן והולכות בהם לבהכ"ג, דלא די שבעצמן עושין איסור דאורייתא, אלא שגורמים שגם הנשים הכשרות העומדות אצל הפרוצות האלה עושות איסור לקרות ק"ש ולהתפלל כנגדן כמ"ש בר"ס ע"ה, ועליהן נאמר קדקד שיער מתהלך באשמיו, שעל קדקדן חמת ה' ירד ויחול עליהן כל הפורענות שאמר ישעיה הנביא, על פרוצות בנות ישראל, ועל השבין מדרכיהן הרעות האלה ושומעות לקול תורתנו הקדושה ומנהגות בנות הכשירות תחול ברכה על ראשן. כה. הגאון רבי ישראל ליפשיץ בעל תפארת ישראל על משניות. פ"ו דשבת מ"ה, הרי אסור משום מראית עין מדמחזי כפרועות ראש, דאפי'

בחצר עכ"פ כעוברת על דת יהודית הוה, והרי אפי' באיסור דרבנן אסור משום מראית עין.

כו. הגאון רבי מאיר א"ש, בעל אמרי אש, אלז הן הדברים אשר צוה רבינו מאיר א"ש ז"ל לפני מותו לזרעו אחריו, ואמר בזה הלשון, מה אצוה לכם, שתלמדו בהתמדה, או שתהיו עובדי השם, זה תבינו מנפשוכם, אך זה אצוה לכם מאד, תזהרו להיות עוקר זרים על מנהג קל שבקלים, והנשים ישמרו מלבלוב פאה נכרית ח"ו עכ"ל הקדושות (לב העברי ח"א דף ס"א).

כו. הגאון רבי יהודא אסאד בעל מח"ס שו"ת מהרי"א, (תלמיד הגאון רבי מרדכי בנעט), בתשרי מהרי"א יו"ד סי' שס"ה, אמנם אף שהעלה בתשובה מאהבה דלית בפיאה נכרית משום לתא דאיסור הנאה משיער המת עכ"ו מסיק לאיסור משום ובחוקותיהם לא תלכו יעו"ש, וכן נ"ל שזהו בבבל מאדיל בספרי על פסוק זה דאסור ללבוש ארגמן וכיו"ב או מגדלי בלורית היינו קליעת שער הראש כמותן ועי' בספר החינוך. — והיותר נראה לאסור ולגזור תחילתן משום סופן דהא חזינון מה עלתה בידן עי"ז, גם עד היום באו מזה הנשים לילך בפריעת הראש בשערות עצמן נלהס והדברים עתיקים.

כו. הגאון רבי שלמה קלוגר בספר שנות חיים תשובה שט"ז, והנה לדינא נראה לי בזה"ו אפי' המג"א מודה דאסור וכו' דהרי עיקר האיסור שלא תצא אשה בשערה מכה שיבא לידי הרהור דברים בה ולידי פריצות, וא"כ המג"א מיירי במגפר ובפרט בזמן הש"ס שהיו רובן הנשים בשורות ולא הוי דרכן לילך בגילוי שער שלהן לכך מותר בפיאה נכרית שלא יבוא לידי הרהור ומידע ידעי דאין השערות שלהם אבל בעוה"ז בזה"ו הרבה פרוצות שהולכין בכוננה בשער שלהם א"כ אף ההולכת בפיאה נכרית מה מתני זה הרי הרואה לא ידע ויסבור דשלה הוא וכו'. וסוף סוף יבא לידי פריצות והרהור וכו' לכך חלילה לילך בפאה אפי' נכרית רק בפרצילא אולי יבא ה' וישפוט וימהר גאולתינו אמן. (מובא להלכה בספר פתחי עולם ומטעמי השולחן (להג"מ ר' דובר קרטיק, וילנא תרס"א) על שו"ע א"ח סי' ע"ה].

וכ"כ בספר קנאת טופרים (למברג תר"ז) תשובה ע"ב (השמטה לספרו שנות חיים סי' שט"ז), ואדרבה מן המשנה הג"ל [אם העידו שראוה יצאת בהינומא וראשה פרוצ כתובתה מאתים], יהיה מוכח דפאה נכרית אסור דא"כ מאי ראי' דראשה פרוצ דלמא הוי שער נכרית דהרי א"א להכיר בלי הבחנה אם הוי השער שלה או של אחרת ועכ"פ ה"ל לומר דהעידו במירוש דשלה היה השער, ובע"כ דגם פאה נכרית אסור.

כו. הגאון רבי צבי הירש חיות בשו"ת מהרי"ץ סי' נ"ג, אשוו שאלני הני נשי וידן אשר חדשים מקרוב באו שתנהיגו לקשט אח ראשם בפיאה נכרית (שייטל) וכו' אכן בפאה נכרית, אם כל הנאש מכוסה, ורק קצת משערות נכריות המה עודפות על המצח מבקד לצמתן אפשר באמת דמותי, ובכל

זאת אע"ג דהרמ"א והמג"א הסכימו לדעת הש"ג להתיר בפניאה נכרית. בכל זאת כיון דנהגו העם לאסור כל גלוי שער באשה לא ערב לבי להתיר וכו'. ובימי ילדותי לא שמעתי בכל תפוצות ישראל במדינת פולין, רק חדשים לבקרים באו אשר הרבה פרצו הגדרות, וראוי להוכיחם ולהחזירם למנהגם הקודם.

ל. הגאון רבי מנחם מנדל מליבאוויטש בעל צמח צדק, במשניות פ"ג דברכות. וקצת ראי' דבפאה נכרית לא ושרי רק בחצר מדאמר' בשבת (ס"ד) הכל בכבול, ואמאי עזיב פיאה נכרית, אלא דבפיאה נכרית גם בחול אינו מותר רק בחצר.

לא. הגאון רבי חיים הלברשטם מצאנז בעל דברי חיים יו"ד ח"ב סי' נ"ט. שאלה, אם מותר לאשה לילך בפניאה נכרית בשוק.

תשובה. כבר האריכו בזה בספר באר שבע ובכל האחרונים ורובם מסכימים לאסור, ועיין בכנה"ג באהע"ז [סי' כ"א] שרבו האוסרים, וכן בע"א [עצי ארזים] אוסר, ויותר מזה מבואר בר"ן בכתובות ובריטב"א שם מובא באסיפת זקנים שאפי' לתת חתיכת משי וכדומה על הפרחת שיהי' דומה לשער אסור דזה הוי דת יהודית, ותימה על כה"ג באהע"ז שנשמט ממנו דבריהם, ולכן בודאי אסור לצאת בפניאה נכרית והוא דת יהודית, דברי הבאעה"ח.

ועי' עוד ביו"ד ח"א סי' ל'. ואך באמת אין אנו צריכים לזה כי ידעתי בבירור בהיותי אצל מו"ח ז"ל במעהרין שגם שם לא הלכו במלבושי פריצות כזה ח"ו, וכפי ששמעתי אני לא נמצאת בכל מדינת אשכנז שום אשה זשובה לילך בשערות ופיאה נכרית רק איוה מנקלי העם פחותי הערך והיו לקלס, ורק בעוה"ר מקרוב נשתרבה המנהג הזה מן האפיקורסים.

לב לג. הגאונים רבי יוסף שאול נטנזון בעל שואל ומשיב, ורבי מרדכי זאב אטיגנא בעמח"ס מאמר מרדכי. בספר מגן גבורים (או"ח סי' ע"ה), אלף המגן סק"ח אבל האמת כי זקנינו (הוא מהר"י קצינלבוין) המובא בבאר שבע סי' י"ו) בקעה מצא וגדר בה גדר וראוי להחמיר, וכ"ז בפניאה נכרית אבל שיערה של עצמה שנחתכו וחברו בראשן כדי שתהא נראית בעלת שער אסור. לבוש.

ב"ש לטי הגבורים" סק"ג, ומ"מ זה ודאי אם אין מנהג המקום כן שילכו הנשים בפניאה נכרית ודאי יש לאסור משום מראית העין כמ"ש וקינינו הגאון מוהר"י ז"ל ואולי הוא גם כן בכלל דת יהודית, ובפרט לקשור בשערן כמו שהיו נוהגין בזמן הש"ס דודאי איכא איסור היכא דאין המנהג כן, וגם זקינינו שהאריך בפסק הלז בלי ספק שכוונתו הי' לשם שמים בשביל שראה שנפרץ בעת ההוא וכל כוונתם הי' לדמות לעכו"ם וע"כ ליבהו רוח טהרה לעורר מדנים ע"ז. לד. הגאון רבי אברהם תאומים אב"ד בוטשאטש (בן בתו של רבינו בעל הגתיבות ז"ל). בשו"ת חסד לאברהם מהד"ת אהע"ז סי' פ"ז. ע"ד

מה שנהגו הנשים ללבוש פניאה נכרית בראשם עד שנראה כאלו הם הולכין בשערות

עצמן מגולה ודבר זה שאבותינו נהגו בו איסור באו פריצים וחללו גדרן של ישראל, והאמת עם כ"ת כי המכשלה הזאת תחת יד חכמי הדור מובטחני בכנות ישראל הכשירות ישמעו לקול תורים בכל אשר יגזרו אומר ע"פ דתוה"ק, וע"כ אני הקטן יוצא תחלה לברר בקצרה כי חלילה להקל בזה, ופשיטא דיש בזה איסור דרבנן וחוטשני עוד גם מאיסור דאורייתא וכו' אבל לפענ"ד נראה שיש בזה איסור דאורייתא לפ"מ שפירשי' בתובנות שם אזהרה לבנות ישראל שלא תצא בפרועת הראש מדעבדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור, וכיון דעיקר האיסור משום פרוצות שהיא מתנאית לבני אדם מה לי שער עצמן או שער נכרית שעשויות באופן שנראה כשער עצמן תורה אחת להם ואסור מה"ת וכו' ואף שהיקל הרמ"א ז"ל באו"ח סימן ע"ה לענין ק"ש בגילוי פיאה נכרית נראה ברור דלא היקל רק לענין ק"ש וכו' תדע מדלא הביא הרמ"א ז"ל בהגותיו דברי הש"ג באהע"ז סימן כ"א ששם עיקר דין פריעת הראש באשה אע"כ דכאשר דברנו כן הוא שלא רצה לסמוך להקל בזה לפרוץ גדרן של ישראל דעכ"פ לא עדיף מדת יהודית שיוצאה בלי בתובה אף דיוצאת בקלותה וכו', ע"כ כל מי שיש בידו למחות יעשה ולגדוד פרצות ישראל ולמנוע בנות ישראל הכשירות מלצאת בפאה נכרית, השומע ישמע והחדל יחדל ואנחנו נקיים, והעובר חטאו ישא וכל השומעים לדברינו יתברכו מאלקי אמן.

לה. הגאון רבי אריה ליבש הלוי איש הורוויץ אב"ד סטריא בעל שו"ת הרי בשמים ג' מהדורות. בשו"ת הרי בשמים מהדו"ק סי' ל"ה, קונטרסו דיקר הגיעני תמול שלשום, ומחזיקנא טיבותא מלא חפנותא, ואפרינן נמטי' לי' אחרי רואי כי העיר ד' את רוחך ונשא לבך אותך בתוכמת לאדפוס' אידרא קונטרס אסיפת חכמים מכז חכמי דורנו שיחיו לאסור איסור על נשי עמנו לבל תשאנה על ראשן פאה נכרית הנקרא שייטעל, וגם אותי קראת להיות אמרתי צרופה בצירופא דרבנן לחוות לו דעי עפ"י דתוה"ק וחשתי ולא התמוזמתי למלאות משאלחו ואענה אף אנכי חלקי אמרה נפשי בעזר צורי ית"ש וכו'.

עכ"פ לא מוכח מזה שלא יהי' איסור בפאה נכרית משום מראית עין שגראין כשערות דידה מחוברין וכו' ולהאמור הא ברה"ר בלא"ה אסורה לצאת בפאה נכרית משום מראית עין שסברו שהם שערות דידה ממש, ובסוף התשובה מביא ד' הכנה"ג בשם המשא מלך (הובא לעיל אות ב') וכתב ע"ה, הרי חזינן דהרע בעיניו המנהג שמשמינן משי שחור על פדחתו ומכ"ש הפאה נכרית שנראה כשערה ממש בוודאי ראוי להתמיר.

לו. הגאון רבי אהרן קרייספין בעל מח"ס בית אהרן על הש"וע, בבית אהרן אבן העזר (מערכת הפ' אות א) אחר שהביא דעת האטרין והמתירין סיים וא"כ מי יערב אל לבו להתיר בקום ועשה נגד אר"י וחסא אילין. לו. הגאון רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים אב"ד סיגוט בעמח"ס ייטב לב ושו"ת אבני צדק, בספרו ייטב פנים מאמר דורשו טוב אות ד'.

ו"ש נפש כי תחטא וגו' ועשה מאחת ר"ל הנפש שהוא מאומה הישראלית הנקרא אחת ועשה א"ע מהנה מאו"ה הנקראים הנה לשון רבים והכוונה במוה שהולכין ולובשין כמוהן, ובפרט הנשים ההולכים כמוהם ממש על הגוף ועל הראש באין מכיר, ואם לא כמוהו לגמרי שהם הולכים בכל השער שלהם ממש לא כן בנות ישראל שהולכין רק במקצת שער שלהם סמוך למצח למען יעמוד השייטעל יפה, ז"ש מהנה ממקצת מהנה וכו' ויותר מזה הנשים עושים חדשות שהולכין בגלוי הראש בדבר הדומה לשער ובפאה נכרית רק על קצה הראש סמוך למצח יש להם כובע וכו' וגם עתה אני מבקש ומזהיר לבל יוסיפו ללכת במלבושים כאלו, ומה שעבר הוא רחום יכפר וכו'. ועיי"ש עוד באות י"ב. שיהי' אדם נקי כנים מבחוח ובר לבב מבפנים וכמ"ש לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי, וז"ש יעקב הסירו את אלהי נכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם שמבחוץ. ומזה יש ליקח מוסר השכל להזהיר לבית יעקב אלו הנשים מישאל לבל ילכו במלבושי זרים ופאה נכרית עד שאינו ניכר בין יהודית לנכרית מבחוץ, וגם שוברים נל לאו ובחוקותיהם לא תלכו כמבואר בפוסקים ובתשובת אחרונים וכו'.

ועיי"ש באות כ"ג, שלא ילכו במלבושי זרים ולא ידמו להם כ"א יהי' מצויינים בלבושיהם כדת של תורה, ובל יראה החוצה שום טערה ואף דמות פאות נכרית בכלל אזהרה.

וע' עוד שם במאמר "זכר ליציאת מצרים" אות י"ב, גם יתכוין לומר לא יראה לך דייקא חמץ ולא יראה לך שאור וגו' וס"ד לומר שלביתו זו אשתו יראה חמץ ושאור שלהם ובאמת גם ע"ז עובר בבי" ע"ד שפירש הרב הקדוש זלה"ה מרומנאב אלו עוברין פרש"י בבל יראה כותח הבבלי וכו' ר"א אומר אף תכשיטי נשים המלובשים והכובעות הגבוהות ופאה נכרית, וזה שהוצרכה תורה שאור לא ימצא בבתיכם.

ועי' עוד שם בתוכחת מוסר ליי"ג מדות אות כ"ח, והנה כתיב כה תאמר לבית יעקב ואחז"ל אלו הנשים לכן הנני להזכיר את הנשים ולבקש מאתם ולהזהירם לבל ילכו בראשיהם כאשר עד עתה כי כפי הנשמע הוא פרצות גדול אוי לעינים וכו' ולאזנים כו' יש מהן שהולכין בפאה נכרית וגם זה אסור כמ"ש בס' באר שבע באורך, ויש מהן שהולכין בפאה שלהם ועי"ז עבירה גוררת וכו' לסרוק בשבת לתקן שערוניהם, אוי שכך עלתה בימינו, וכבר אמרתי שזה שאמרה תורה חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם בהליכות כאלו עוד יתכן לשון שער בשין שמאלית והכוונה שלא הלכו אבותיכם בשערות כמו עתה.

לח. הגאון רבי הלל ליכטנשטיין אב"ד קאלמייא (תלמיד תח"ס ז"ל), בספרו אבקת רוכל ח"ב כלל ב' פרט א' מכאן תוכחה לכמה מקומות שנהגו הנשים מנהג בורות לישא על ראשם בשוק תכשיט הנקרא (פרוק. או שייטל) שכולה נעשה משער ואין ניכר עי"כ בין פנויה או נשואה, לא לבד שהוא מעיקר הדין משום מראית העין (עיי' אלי' רבה סימן צ"א אות ד' בשם עזלת תמיד)

שכובע הנעשה משער אסור לאיש לילך בו או לברך ברכה משום מראית העין, מכש"כ כאן שאיסור פריעת ראש בשוק הוא איסור תורה לנשים, ומכש"כ שיש לאסור משום מראית עין, וגם לעג"ד שיש לדון בדבר זה שהוא גם איסור תורה (עיין פירש"י דברים כ"ב פסוק ה') לא יהי' כלי גבר על אשה, שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים ובן לא ילבש גבר לילך לישב בין הנשים, וכא נמי י"ל ע"י שהולכת (בפרוק) תלך לישב בין הפנויות ככתולות וכמה פריצות יכול להסתעף מדבר זה.

עוד כתב בספרו מקרי דרדקי ע"ס בראשית את ל"ה וגם בכלל וכבשה, אפשר הוא שהחיוב מוטל על הזכר לכובשה שלא תהי' יוזאת בראשה פרעה אשר לא כדת, והיינו שיש מקומות שהתירו לעצמם לכסות ראשם (בשייטעל הנקרא פארוק) עשוי משערות, שמלבד שזה איסור גמור אפילו בבית ואסור לבעלה להזכיר את הנטש בבחמ"ז, ובקידוש, ובנאור ברכות, וכיוצא באלה, משום שיער ראשה ערוה, והגם ששערה מכוסה, אבל למראית העין נראה כאילו היא הולכת פרעות הראש ממש, וכל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחזרי חזרים אסור, עיין (אלי' רבה סימן צ"א ס"ד) דס"ל שאסור להזכיר השם אם יש לו כובע משערות הנקרא פארוק משום איסור מראית העין, ופליג על רמ"א (א"ח סימן ע"ה סעיף ב'), שזהו איסור גמור שנראה כאילו היא פרועת ראש ממש, וגם דבר זה פתח רע שיגרום לילך בגילוי שער עצמו בלא (שייטעל).

וגם משום שע"כ אינו ניכר בין פנויה לנשואה, נלעג"ד כעת מלבד שדבר זה אסור מאזנת לא תסור, עוד נוסף שיש בזה איסור של אזהרת ל"ה של תורה, עיין דברים (כ"ב פסוק ה') לא יהי' כלי גבר על אשה פירש"י שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים שאין זו אלא לשם ניאוף, מעתה מסתבר מאחר דקיי"ל כשיטת (הרמב"ם) קריבה דגילוי עריות חיבוק ונישוק וכיוצא בו, הוא בכלל יהרג ואל יעבור (עי' יו"ד ט"ו קנ"ז) משא"כ תדין כשהיא פנויה, א"כ איסור תורה הוא שתלך באופן כזה שתהיה נראית שהיא פנויה משום שע"כ תוכל לבא לידי קריבה דגילוי עריות שהיא בכלל יהרג ואל יעבור.

ועי' בספר שירי משכיל כלל ה' פרט ט', שכתב, ובכלל הסתות עמלק וכו' שטורה ומפתה לנשים שיהי' בבחינת גבהו בנות ציון שתלכנן; נטויות גרון ומשקרות עינים ולקשט בתכשיטים ובמלבושים כאחת הפריצות וההשרות, הגם שהם בגדי שחץ וגאוה ולא מדרכי הצניעות, וגורמין להבעיר היצת"ר בלב רואיהם, ועי"כ תולכין מעט מעט מדת יהדות מדרכי הצניעות ומשנים מדרכי אמהות הכשרות להתקשט אף כפיאה נבריות הגם שהיתר דבר זה רפוי מאד עיין (תשובה מאתבה ח"א סי' מ"ח) שפליגי בזה גדולי הפוסקים ורבינו הגדול בדור האחרון הזה [מרן הח"ס ז"ל] צוה לכל זרעו, וז"ל וגם כפאה נבריות אני אוסרכם איסור גמור וכו' ואח"כ עבירה גוררת עבירה ותוסיפו להרע לילך יותר בפריצות, ללבוש פרוק הנקרא במדינה זו שייטל, והיינו לכסות כל הראש בפאה נברית, וזה אסור

מדינא, וכל הפוסקים מודים בזה משום שנראות כהולכות פרועה ראש (עיין תשובה מאהבה ח"א סוף סימן מ"ח), וגם היא פתח רע לבא אח"כ לילך בגילוי שער עצמה, ואחרון הכביד שהוא פריצות ועזות גדול מאוד משום שאין ניכר עי"כ בין פנויה לנשואה. [ועיי"ש בהערה שהאריך להביא רא"י ממס' כתובות ס"ו ע"ב דפארוק אסור]. ועי' עוד בספרו עת לעשות ח"ב כלל ו שאלה ל"ה.

לט. הגאון רבי צבי הירש ארנשטיין אב"ד בריסק (בעל ברכת רצה). נדפס בישיבת יעקב אתע"ז סי' כ"א. ואשר הוגד לך ידיד נפשי בשמי כי הקלתי לנשים לשאת פאה נכרית משום כי גם שער עצמו אין איסורו ברור באופן כזה שאשר הראש מכוסה. שקר הוגד לך מעולם לא יצאו דברים כאלה מפי להקל בפאה נכרית ואף גם להחליש האיסור בשערות עצמן ח"ו וכו' ומצד הסברא אמינא לאסור פאה נכרית לפמ"ל בשם הרא"ש ז"ל לולא בין אלו השנויים במשנתנו דיוצאות שלא בכתובה לשאר עוברת על דת, ובאלו מלבד האיסור יש ענין פריצות, וא"כ בפאה נכרית כיון שאיגו ניכר אם הולכת פרועת ראש פריצותא מיהו וכו' וזה ברור אצלי ע"ש.

מ. הגאון רבי יוסף רייזין אב"ד טעלו בספרו עדות ביהוסף (סי' כ"ט ענף ג') והנה חתני הנ"ל הביא ד' הגאון בעה"מ תפארת ישראל וכו' והשיג עליו עי"פ ד' הכו"פ (סי' פ"ז), ולדעתי נראה דהדין עמו בזה דלא גרע מדם דגים וחלב אשה דאסור משום מראית העין וכו' [ואף דבסוף מסיק דליכא משום גילוי ראש בפ"ג, מ"מ בזה מודה דאסור משום מראית העין כמש"כ כאן].

מא. הגאון רבי משה יהושע יהודא ליב דיסקין אב"ד בריסק, ומרא דארעא דישראל. בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקונטרס אחרון סי' ר"ג, עיין שלטי הגבורים פ' במה אשה, דבשער תלוש שרי, ונ"ל דדווקא דניכר לכל שלא נעשה מעטער של עצמה, אבל בלא"ה ודאי אסור, כדקיי"ל לאסור בדם דגים ובכמה דוכתי, משום מראית העין, ובפרט לענין איסור ערוה, שהוא חשש הרהור, גם בלא"ה י"ל דשם רק לחצר אמרו ובאינה מעורבת, אבל לרה"ר עדיין מנ"ל.

מב. הגאון רבי יצחק שמלקיש אב"ד לבוב. בספרו שו"ת בית יצחק או"ח סי' ט"ו. אמנם יש לחוש לדעת האוסרים והם גדולי האחרונים והמורים, וגם לפי שע"י כן רבים יבואו לידי מכשול וחילול שבת גדול שסורקין הפ"ג בשבת, גם הורה הנסיון שאחרי שהולכין בפ"ג הולכין בשערות של עצמן דלא מנכר ובאין לידי איסור דאורייתא ע"כ שומר גפשו ירחק מזה ומהראוי לכל ירא ד' להזהיר לב"ב שלא ילכו בדרך הנשים הפרוצות אך בדרך הצנועות ולא ילכו בפאה נכרית ויזכו לבנים כשרים כהני משרתי עליון כמאמר חז"ל. ובסוף סי' ט"ז מסיק, וגם מכמה טעמים ראוי לגדור גדר ולעמוד בפרץ, ד' יפיץ ענן אורו על אחב"י לשמוע דברי חכמים בנחת וילכו בדרך הצניעות.

מג. הגאון רבי דוד לייב זילברשטיין בעל שבילי דוד על ד' ח' שו"ע. בשבילי דוד אר"ח סי' ב' סק"ב, וברש"י בישעי' [ג, טז] על הלוך וטפוף בשם תרגום יונתן דוה פיאה נכרית שנשים קולעות עם שערן שיראו ריבוי שער, ומזה תוכחת מגולה לנשים הנשאים פיאה נכרית להעבות שערן שתחתיהן וכו' ובד"מ סי' ש"ג כתב דמותר לכסות שערן בפיאה נכרית היינו באופן דלא מיתעבה שערותיה ע"י פיאה נכרית רק כיסוי בעלמא אבל כשמתעבות על ידן וודאי זה פריצות גדול כאמור, והן חנה היו בעוכרן בעו"ה נבואת ישעיהו הנ"ל כאמור, וגם זה מה שמתיר בנשים פיאה נכרית לכסות שערן זה במקום שלא נהגו נשים כן מעולם ליוהר בזה, אבל במקום שנהגו כבר שלא לילך אפי' בפיאה נכרית וודאי לא מדרכי הצניעות הוא.

מד. הגאון רבי יחזקאל שרגא האלברשטם אב"ד שינאווא. בספר דברי יחזקאל עה"ת בדרוש לשבועות, ועתה ראיתי כי מוכרח אני להגיד כי איסור גדול יש לבנות ישראל לילך בבגדי פריצות ובפאה נכרית וכל איש ישראל מחויב למחות באנשי ביתו בכל כחו, המקום ירחם עלינו ויסיר המכשלה הזאת מעלינו.

מה. הגאון רבי יוסף נסים בורלא ראב"ד (לעדת הספרדינו) פעיה"ק ירושלם. בשו"ת וישב יוסף (ירושלים תרס"ה) חיו"ד סי' ב', לרב אחד שרצה להתיר, כ' ואיך לא ראה מ"ש הרב באר שבע בס"י ח"י וכו' ודחה רא"י זו (של השלט"ג) בכ' ידים והאריך בראיות לאסור יש"ב גם הרב מים רבים ז"ל בתאה"ע סי' ל' אסרו, גם הכנה"ג ציין לאסרו, והמדקדק בדברי הגאון בא"ש ז"ל ישר יחזו פנימו כמה ראיות הביא לאסור.

מו. הגאון רבי גרשון ליטש ראזנבוים (בן הגאון ר' משה לייב ליטש מפ"ב בעל מתא דירושלם על הירושלמי). בספרו משיב דברים ח"ב סי' קכ"ו, כשכל הראש מכוסה רק פיאה נכרית יוצאין מתחת הסבכה על לחי' שקורין לאקקען בלע"ז קבוצת תלתלים באלה כ' התשובה מאהבה דזוש"ג ומג"א מתירין, אבל הנשים כעת שהולכין בשייטעל על השערות שלהן וגבו כל הראש אינו מכוסה בדבר אחר, רק השייטעל או הפרוק הוא הכיסוי של היאש, חלילה ולכ"ע ודאי צניעות וחשיבות יותר לילך בלא פיאה נכרית, וגם שיער א' לא יצא החוצה, ונשים הצנועות הולכות בלא שייטעל.

מז. הגאון רבי צבי הירש שפירא אב"ד מונקאטש בעל דויכי תשובה. בספר תפארת בנים עה"ת בשו"ת שבסוף הספר סימן ב', ע"ד שו"ב שאשתו מתקשטת בפאה נכרית ורוב בני העיר מסכימים, ומיעוט ממאנים מלקבלו, והשיב, הנה הדין עם מוע"כ ואחזות מרעיו שלא לקבלו לשו"ב, דבזה וניוצא יכולין גם המיעוט לעכב היינו לכוף את הרוב שלא לקבלו כי הוא עון פלילי, ובס' עצי ארזים על תאה"עו (סי' כ"א סק"ב) כ' דהמקילין בזה עתדין ליתן את הדין עיי"ש ובשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' מ"ז ומ"ח וח"ב סי' רכ"ב בהגהות השו"ע סי'

ע"ה) כ' דמלבד דלובשת פאה נכרית עוד יש בזה משום דבחוקותיהם לא תלכו עיי"ש. ועי' בשו"ת מהר"י אסאד (חיו"ד סי' שס"ו) שהביאו והסכים עמו לדינא ע"ש, ועי' בשו"ת אדמו"ר דברי חיים (ת"א יו"ד סי' ל') בארוכה כדגרים האלו וכו' ומעתה בשו"ב שצריך להיות ירא שמים מרבים ואם ראינו שמיקל בזה הרי נראה בעליל שזוהו קל. וכבר כתבו גדולי האחרונים עי' בחיבור דרכי תשובה (סי' ב' ס"ק פ"ג) דשו"ב שעבר רק על דבר קל שהוא מתומרא דעלמא יש לפוסלו כיון שהוא חשוד ע"ז להכשיל בעניני שו"ב ג"כ מה שהוא רק ממנוגג וחומרא בעלמא כמו יתיר כ"ס וכו' וכדומה עיי"ש ומכ"ש דזה שיש חשש שהוא חשוד לדבר החמור חשוד על הקל כיון שהוא בכלל ובחוקותיהם לא תלכו וא"כ מכ"ש שהוא חשוד לדבר הקל חומרות בעניני השו"ב שקבלו רק ממנהגא כנו' וכתבתי מזה בחיבורי דרת"ש בה' שחיטה כמה פעמים עכ"פ לקבלו מחדש אם מיקל בזה בודאי יצא מכלל ירא שמים מרבים, וחלילה לקבלו לשו"ב. ומהאי טעמא השוחטים בפ"ק מזהררים ועומדים מפקודתי אשו' לא יקחו ללמד אומנת השו"ב ובאם אשתו מתקשטת בפאה נכרית. [ועי' בדרכי תשובה סי' קע"ח סק"ז שהביא דעת האוסרים פ"ג].

מ. הגאון רבי יחיאל מיכל היבנר אב"ד ניונוב בעל מחבר שו"ת משכנות הרועים ועוד, בספר משכנות הרועים ח"ש קונטרס עת שלום דף י"ב, והנה לא אדבר באותן שכבר פרצו גדר ישראל ביתר שאת והלכו בשערות מגולה וכדומה אשר בלי ספק אין אנו אחראין וכבר יצאו מכלל ערבות, אך אני צועק מר על הכשרים שהם בגדר ישראל ועכ"ז מקילין להם והולכין בפאה נכריות ובאמת הוא איסור גמור מחמת מראית העין, ועיין בזה"ק פ' נשא אמור ר' חזקי' תנבא ליתי על בר נש דשביק לאנתתי' דתתחויא בשערי' לבר וכו' גרנו מסכנותא לביתא לביתא ע"ש יסמר שערות ראשך, וא"כ בלי ספק גם בפאה נכרית יש להתמיר, עיי"ש.

מט. הגאון רבי שלום מרדכי הכהן (מהרש"ם) אב"ד בערזאן. בספר דעת תורה על שו"ע או"ח (ירושלים תשי"ח) סי' ע"ה ס"ב. אחר שהאריך להביא דעת האוסרים פ"אה נכרית, כ' ולפי"ז יש לזהר בק"ש ובהמ"ז ושאר ברכות שלא לברך נגד אשה הלובשת בפאה נכרית, אך בעצימת עינים אולי יש להקל, ועי' מה שהביא המהרש"ם ו"ל בהערותיו לספר אורחות חיים (ספינקא) הנדמ"ח סי' ע"ה עוד הרבה דיעות האוסרים פ"אה נכרית.

נ. הגאון רבי אברהם פלאג"י, בספרו ברך את אברהם פ' בחוקותי האריך להביא דעת האוסרים פ"אה נכרית וסיים בזה"ל: ופשיטא דבמקומותינו לא נשמע ולא נמצא מנהג כזה לילך הנשים בכיסוי הפארוק הג"ל כלל, ואם המצא ימצא אחת מעיר פורצת גדר בטלה וחלילה לנו למילף מקלקלתא, וכל גינת ישראל נקיים. (מובא בשדי חמד אסי"ד מערכת ד', ועי' לעיל סי' ו').

גא. הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני בעל שדי חמד, בשד"ח אסיפת דינים מערכת ד' (דת יהודית) אחר שהביא דעת הפוסקים לאיסור. כתב על דברי המתיר ואין דעתי נוחה בזה, ופשיטא בדמקומותינו שלא נתפשט המנהג זה כבר קבלנו דעות האוסרים ואסור לפרוץ גדר.

גב. הגאון רבי משה בן עמרם גרינוואלד אב"ד חוסט בעל ערוגת הבושם, בצוואתו הנקראת "הכנה דרבה" את י"ח. והוא זהירים באזהרה יתירה שלא יצא ח"ו אפי' מקצת שער חוץ לצמתן, ואפי' פאה נכרית אני אוסר עליכם ותזכו לזרע ברך. דור ישרים יבורך.

גג. הגאון רבי שלמה יהודה מסיגעט בעל ערך שי, על דחשיע. בשו"ת תשורת ש"י מהדורא קמא סי' תק"ע. שאלה נשים הצנחנות ונתגין סלסול בעצמן שלא ליתן על ראשן פאה נכרית אם מותרין בקונסט וזאר שייטל העשוי מאיזה צומח בארץ לא משער רק דומה ממש לשער. לע"ד אינו סלסול אלא מדינא אסור וכו'. תמנהי שלא הביאו ירושלמי בפרק המדיר דאיתא התם ר"ח בשם ר"י היוצאה בקפלטין שלה אין בה משום ראשה פרוע הדא דתימא בחצר אבל למבוי יש בה משום יוצאה וראשה פרוע. ופירש הערוך קפלטין בלשון רומי שער ותלתלים ופאה נכרית, והובא בגליון הש"ס בבלי פ' המדיר (דף ע"ב) הרי דפאה נכרית במבוי אסור משום דת יהודית ומאן ספין לחלוק על הירושלמי בדבר שאינו מוכח הזיתר מש"ס בבלי, וכיון דאיסור פאה נכרית משום פריצות דמדמין עצמן לנכריות שהולכין בשערן ועושין הישראליות כן ליראות כאלו ראשן פרוע עם שערותן ממש, ממילא יש בה משום פריצות ודת יהודית וכו' וא"כ ה"ט ממש יש בתאר שייטל אף דאינו מן שערות דמ"מ נראות כשערות ממש ואין ניכר שאינה הולכת פרוצת ראש.

גד. הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר, בספרו לב העברי ח"א דף פ"א. והנה לאסור פאה נכרית הסכימו יחד בעל באר שבע וכו' ומהר"י מינץ קאצנעלענבוגען והגאון מו"ה יעבץ כולם כאחד אוסרין מן הדין וכו' עפ"י ראיותיהם מש"ס וסותרים כל ההיתרים עם ראיותיהם וכו' והן אחריהם וכו'. בעל עצי ארזים באה"ע סי' כ"א וכן התשובה מאהבה וכו' אמנם גם בעלי עמודי הוראה מתנגדים להתירן^ל, ודעתם להתירן והן הנה בעל שלטי הגבורים וכו' והכל מבואר היטב בתשובה מאהבה ומסיים שם שאף המתירין לא התירו אלא פאה נכרית דוקא על הפנים של כנגד שערות ראש אלא כשמו פאה הנקרא בל"א (הארלאקען) אבל במקום שערות הראש גם הם מודים לאיסור וכו' ואשרי המונע ממנו וכו' וצאי לך בעקבי הצאן אמותינו היו נבדלות מהם ואל תטוש תורת אמך וכו' ועיי' ח"ס סי' ק"ז סוה"ת שהעלה שמנהג אבותינו איסור תורה הוא וכו' וע"כ קאמר רבינו וכו' אך בפאה נכרית שישנה דעת האוסרין ודעת המתירין נקט אמנם אני מסכים לדעת האוסרים ואני אוסר אותם באיסור גמור.

נה. הגאון רבי יצחק אייזיק מספינקא בעל חקל יצחק עה"ת. בקונטרס בן פורת יוסף (הנדפס בסוף ספר אמרי יוסף במדבר) סי' ו' ע"ד הנשים אשר מקרוב נהגו א"ע לישא על ראשן "זשיאאן" והוא נעשה ממין הנראה כשערות וע"ג פרוס מכסה דק מחוטין מעשה רשת באופן שהמין הנראה כשערות נראה מתוך הפרוסה וכו' והנה לדינא כל דבריו נכונים דבוראי איסור גמור הוא כמ"ש הח"ס [או"ח סי' ל"ו] לענין מטפחת לבד בלי כובע דכיון דנהגו אבות אבותינו לאסור, נעשה ממנהג זה דת יהודית, והעוברת ע"ז יוצאה בלי כתובה ע"ש, וכ"ש לנידון דידן, אך למען לברר הזמר האיסור הנני להעתיק דברי רבותינו בזה וכו'. והביא את ד' הירושלמי ופי' הערוך, באר שבע, יעב"ץ, תשובה מאהבה, ישועות יעקב, דברי חיים שאוסרים, ואח"כ כתב, וע"כ גוראות נפלאתי על רבינו הפמ"ג במ"ז באו"ח סי' שג סק"ט שהעתיק מהד"מ דמותר לצאת כפיאה נכרית מגולה לרה"ר, וסיים דכ"כ השה"ג, ובמכתה"ק ז"א דכד"מ בטורים שלפנינו וגם בד"מ הנדפס בפ"ע בשנת תק"כ ליתא תיבת "לרה"ר" ומיירי בחצר כמ"ש, וממילא נמי אין ראוי מ"ש הרמ"א באו"ח סי' ע"ה ס"ב דכ"ש שער נכרית, דהיינו נמי בבית או בחצר שאין רבים בוקעים בו, וכ"כ במור וקציעה וכו', ומעתה יחד לבב איש ויתר ממקומו שבשביל תאוה קלושה כזאת אשר אין בה לא הנאה גופנית ולא הנאת ממון יגרום ח"ו לעצמו רעה גדולה כזאת.

ס'ומא דפיסקא הליכה ברה"ר או במקום שרבים בוקעים בו בפאה נכרית שקורין האאר שייטל הדומה לשערות של גופה, ונראית כפרועת ראש לכ"ע הוא אסור מדת יהודית, ויוצאה בלא כתובה, ואולי הוא אסור מדאורייתא כמ"ש הישועות יעקב מטעם פרועת ראש, או מטעם בחוקותיהם לא תלכו כמ"ש הד"ח ובי"ש, ולבישת מגבעות שקורין היטען אם הוא כדרך הנכרים הוא איסור דאורייתא ולוקין עליו כמ"ש רבותינו הנ"ל, וכן לצאת בכפה שקורין האאר הויבע לבד בלי רביד או מטפחת הוא איסור גמור מדת יהודית, אמנם אפילו בהאאר הויבע תחת הזשיאאן יש איסור גמור, כמ"ש הד"ח חיו"ד סי' נ"ט מהר"ג וריטב"א וכו'. ע"כ יאזר נא ר"מ כח ויצרף עמו היריאים שבעירם לבטל מנהג הרע הזה, וכל השומעין ונוהרין יתברכו בבני חיי ומזוני אכ"ר, עכ"ל.

נו. הגאון רבי חיים אלעזר שפירא אב"ד מונקאטש, בעל שו"ת מנחת אלעזר, בספר גמקי או"ח סי' ע"ה, ועי' בדברינו בשו"ת מנח"א (חלק ה' סימן ל"ה) [עודנו בכת"י] באריכות ע"ד מג"א אל וכו'. ודברי הבאר טבע נכונים ואינם דחויים מעיקרא כלל וכמו שביארנו שם באורך בעה"י, וראיתי ג"כ לגדולי אחרונים בזמנינו שכתבו גם כן בהרבה תשובותיהם שיש לגזור גזר שלא לילך בהשערות נכרית כי שומר גפשו ירחק מהם עכת"ד, ובספר שולחן העזר ח"ב (מהג"מ יצחק צבי לעבאוויטש אב"ד טשאם) סי' ט' בשמלה לצבי סק"א העתיק מה שראה בתשו' מנח"א ח"ה (בכת"י), דעיקר כשי' דפיאה נכרית מה"ת, ומשי"כ הפמ"ג או"ח סי' ע"ה במדינה שיוצאין בפ"נ יש לסמוך על הרמ"א וכו', וי"ל

דכוונת הפמ"ג דמיירי בשערות [כנראה כוונת לשוננו. פא"ג במקום שערות שדרכן וכו'] שדרכן לגלות דבזה תליא במנהג וכו' אבל בשייטענל שאראו כשער ממונ אסורים מהות ובפרט מי שאבותיו הזהירו ע"ז דשייך משום שאל אביך וכו'. ועי' בצוואתו אות ג'. ובאזהרה כפולה לילך בצעיף על ראשך כדרכי אבותינו וכו' לא לילך בפרעזט אפי' של פע"ל הדומה לשיער (כי זה ג"כ אסור עפי"ד רבינו דברי חיים זצ"ל).

ג. הגאון רבי יעקב דיאוווסקי בעל מח"ס באר יעקב על ב"ק, מגדולי ירושלים עיה"ק. בספרו מחניך קדוש סי' ז', פאה נכרית העבה אף

שניכר לכל שהיא פאה נכרית וכו' אותן נשים שאמותיהן נהגו איסור בזה אסור ג"כ לבנותיהן ללכת בהן. ופאה נכרית הדקה שנראה כמו שערות האשה אסור לכל. ועיי"ש במקור הקדושה שכ' ומראית העין שמביא לירי גילוי עריות חמור משאר איסור דמראית העין וכדאיתא בע"ז י"ב. אבל מעיין דאיכא סכנה וכו' ועיין ביאור הגר"א יו"ד סי' ק"ג סק"ד.

גה. הגאון רבי יצחק צבי לעבאוויטש, אב"ד טשאפ. בספרו שלחן העזר

ח"ב סי' ט' אות י'. וכבר רבו האוסרים גם בפאה נכרית אפי' בקונסטאטאר והיראים לדבר ה' אינם מניחים בראש נשותיהם רק כ"סוי שאינו משער כלל ועיי"ש בשמלה לצבי סי"ג י"א י"ב שהאריך בבירור דעת הפוסקים האוסרים פאה נכרית.

נג. כתב הגר"א בשנות אליהו על מתני' שבת פ"ו מ"ה ככבול וכפאה נכרית

וכו' פי' שאין לה שער נוטלת שער ומכנסת תחת הצעיף כדי שתתראה בעלת שער עכ"ל וכתב ע"ז הגאון המקובל מוה"ר נפתלי הירץ הלוי זצ"ל בהגהות שם שנתכוין הגר"א לאפקי ממה שכ' בשלטי הגבורים על הרי"ף ללמד היתר מכאן לנשים נשואות היוצאות בכסוי שערות שלהם שמכסין בשער אחרי'ם תלושים כמו שייטלען וכדומה. לזה כ' רבינו שאנן מיירי שהן מכוסות בצעיף. ואף שבשלטי הגבורים דחה זאת אבל אין מוכרח עכ"ל.

ס. עם סיוע ההדפסה הגיענו דברים חוצבים לתבות אש מתוך דרשה שדרש הגאון הקדוש מרן רבי ישכר דוב רוקח זצוק"ל מבעלזא. נעתק מקונטרס דיבורים קדושים מהרה"ח ר' יונה זאב הלוי זצ"ל שוי"ב דק"ק מאקאווע.

המנהג בישראל בעת שצריכין לומר איזה דברים לפני ישראל אומר הרב שבעיר לפניהם וכו' והנה כל ישראל המה בוודאי כשרים רק שאינם יודעים חומר האיסור שנהוג עתה בעת הזאת כי ידוע לכל חומר האיסור מהנשים ההולכות בשערות שלהן כי מופסק בשו"ע שהיא נקראת עי"ז עוברת על דת משה ויהודית ויוצאות בלי כתובה, והנה כל מי שלומד בשו"ע ביר"ש רואה היטיב שאין חילוק בין שערות עצמן לפיאה נכרית שנקרא "שייטעל", ונדפס בעת בשו"ע הגהות חת"ס ופוסק ג"כ שאין חילוק בין שערות עצמן לפאה נכרית. גם כספר עצי ארזים שזו"ל גדול הדור ומפורסם פוסק ג"כ הכי, שאין חילוק, וכ"כ בספר באר שבע. ע"כ צריך כל איש לעיין היטיב על בני ביתו בזה וכו'.

מסקנת הדברים

זבו ד' סעיפים

היוצא מכל הנ"ל לאסור פאה נכרית משום ד' דברים :

א. דת משה ויהודית א. לבישת פאה נכרית במקום שער האסור בגילוי, שמכסה כל הראש ונראית כראשה פרוצ וכבתולה. ספק

בדבר אם באופן זה התירו המתירים. הן משום איסור דפריצות בפריעתו ראש, והן מפאת ההתור דשער באשה. ולכת"פ משום דת יהודית בצניעות ופריצות. ב. ולדעת האוסרין : אסור פאה נכרית. מעיקר דין דפריעת ראש, ועוברת עכ"פ על דת יהודית. ג. ואלו שנהגו אמותיהן כדעת האוסרין וכן במקומות שקיבלו עליהם שלא ללבוש פאה נכרית הו"ל דין גמור ופסוק לאסורא. בכל גזוני. וכמבואר בביאור הלכה סי' ע"ה סעי"ב לענין גלוי שער בחזרה. וז"ל : וכ"כ בתשובת ח"ס סימן ל"ז דכיון דכבר קיבלו עליהו אבות אבותינו וכו' לאסור בזה אי"כ הו"ל דין גמור שקיבלו עליהו כהן דעה האוסרת וכמ"ש המ"א סימן תקנ"א סק"ה ע"כ.

לכן בנות ירושלים שנהגו אמותיהן איסור בדבר וכן קיבלו עליהן בני העיר ע"פ חכמיהם עיני העדה לאסורא. בכל גזוני דפאה נכרית ; רביץ עליהו איסורא מעיקר הדין של דת משה ויהודית.

ב. מראית העין : שאסור להראות כעוברת על דת משה ויהודית : להאוסרין ושנהגו וקיבלו לאיסור, בכל פאה נכרית. ולמתירין בפאה נכרית, שנראית כגלוי שער ופריעת ראש. (ויצוין בהקדמה) וברת"ד זאיכא איסור דאורייתא לילך בפריעת הראש בוודאי אסור (באר שב"ע) אלא אפי' בחצר דאיכא איסור דרבנן משום דת יהודית, אסור, דאפי' באיסור דרבנן אסור משום מראית עין (תפארת ישראל פ"ו דשבת) [אולי יש לומר לפמ"ש הפוסקים דפרוע ראש יש ג"כ איסור דאורייתא משום דבחוקותיהם לא תלכו. אי"כ יש מראית העין משום לאו זה ג"כ, ופשוט].

ג. אל תטוש תורת אמן. ע' שו"ע יור"ד סי' רי"ד סי"ב, קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם, ואפי' בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהסכמה אלא שנוהגין כן מעצמם לעשות גדר וסייג לתורה. ועי' מגן אברהם או"ח סי' תקנ"א סק"ה, אבל במקום שנהגו למעט בכל משא ומתן לא מהני התרה כיון דיש פוסקים ס"ל הכי כבר קבלו אבותיהם כדעת התוא, וכתב בתשורת ש"י (מהדו"ק, סי' תק"ע) ומדתלי שקבלו אבותיהם לפי"ו בנ"ד [בדבר הדומה לשער] אפי' וכו' שנשאת אסורה כיון דאבותיה ואמה ואם נהגו בזה איסור יש בה משום אל תטוש תורת אמן.

ועי' בתשו' מהרי"ץ (למרן הגאון ר' יוסף צבי דושינסקיא אב"ד ירושלים ת"ח) סי' קכ"ו שביאר באריכות דכל מנהג זהו דבר-תורה מלא תסו"ה, ועי' רמב"ם

ריש הלכות ממרים שכ' ואחז דברים שעשאום סיג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה. והן הגזירות והתקנות והמנהגות כל א' וא' מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן. והעובר על כל אחד מהם עובר בלא תעשה הרי הוא אומר עפ"י התורה וכו' אלו התקנות והגזירות והמנהגות שזירו בהם לרבים כדי לתקן הדת ולתקן העולם ועי' במב"ט בקרית ספר והובאו דבריו בל"מ. וכן כ' רבינו אלי' מזרחי בביאורים על הסמ"ג דאף דהחכמים לא החמירו בזה מ"מ מי שמיקל בזה משום שלא נמצא מפורש בתורה הרי זה עובר בלא תעשה. וסיים שם דאף להרמב"ן דחולק על הרמב"ם בדין לא תסור מ"מ הרי כד"ת עיי"ש. ונצתיק מדברי פוסקים מ"ש דנהגו בה איסור בפאה נכרית.

מהר"י מינץ בדרשותיו דרוש א', ואבותינו ואבות אבותינו הקדושים בכל קהילות אשכנזים מתו בדורותיהם שלא ישאו על ראשם אפי' הבינדי ממשי שהגוון שלו דומה לשער.

תורת שבת סי' ש"ג אות י'. כ' ע"ז מנהג וגדר שנהגו וגדרו בנות ישראל עליהם ועל זרען משנים קדמוניות וכו' אבל גם בבית ובהצר קבלו עליהן נשותינו משנים קדמוניות שלא ללכת בשום דבר הנראה דומה לשיער. **הגרצ"ה** חיות בשו"ת מהר"ץ סי' נ"ג. כיון דנהגו העם לאסור כל גילוי שער באשה לא ערב לבי להתיר.

חסד לאברהם מהר"ת סי' פ"ו. שאבותינו נהגו בו איסור. באו פריצים וחללו גדרן של ישראל. ועיין עוד בפנים בסעיף כד. ובירושלים ניה"ק ת"ו נהגו לכסות ראשן בשאתל ע"י המטפחות. וכפסק הרמב"ם (פכ"ד מאישוח הי"ב) והשו"ע (אהע"ז סי' קט"ו סעי"ד) דאפי' ראשה מכוסה במטפחת צריך שיהי' עליה רדיד ככל הנשים. ובחשובות שבטוף ספר באר שבע סי' י"ז כתב דבעינן ב' כסויים גמורים. ופשיטא פאה נכרית.

ד. **מקום שנהגו איסור**: מגן גבורים או"ח סי' ע"ה דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין משום מראית עין ואפשר דהוי כעוברת על דת יהודית. וכ"כ בשבילי דוד או"ח סי' ב' דמקום שלא הלכו בפאה נכרית לכו"ע אסור והוי דת יהודית וכן הביא להלכה המשנה ברורה סימן ע"ה סקט"ו. וא"כ בירושלים עיה"ק שמעולם לא נהגו לילך בפאה נכרית רק חדשים מקרוב באו א"כ חל עליהם חומרי מקום שבאו לשם. כמבואר בפוסקים. וכפרט אלו שנולדו בירושלים. וכידוע לכולנו שבירושלים אפילו פשוטי עם לא הלכו בפא"נ.

וכן הי' דעת מרנא ורבנא גאוה"ג קוה"ק רבי משה יהושע יהודה ליב דיסקין זיע"א לאסור פאה נכרית. [מבואר דעתו בתשובת מהר"ל דיסקין בקונטרס אחרון סי' ר"ג. מבואר בפנים אות מ"א יעויין שם]. וכן ידוע שזקפידו והשגיחו על זה מאד מארייהו דארעא דישראל מרנא ורבנא רבי שמראל סלנט זיע"א. וכן מרנא ורבנא רבי יוסף חיים זוננפלד זיע"א.

פאה נכרית לענין ק"ש ודבר שבקדושה

- א. עטרת זקנים אריח סי' ע"ה כתב, דלפי דעת מהר"י מינץ (פאהזוא) אסור לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית.
- ב. הגאון יעב"ץ במור וקציעה סי' ע"ה כתב, דאע"ג דלגבי בעלה, לא הוי ערוה, מ"מ לאחזרים אסור לקרות ק"ש כנגדה, ואפשר לומר שגם דעת בהג"ה דשו"ע כך היא, שלא התירה משום ראיית ערוה אלא לבעלה, וכו'.
- ג. הגאון בעל פרמ"ג סי' ש"ג, מסתפק אי הוי ספק תורה וזוהר וקורא, יעויין בפנים.
- ד. הג"מ ר' הלל מקאלימייא, במקרי דרדקי בראשית אות ל"ה, כתב, ואסור לבעלה להזכיר את השם בברהמ"ו ובקידוש ובשאר ברכות.
- ה. הג"מ ר' שלום מרדכי הכהן מבערוואן, בדעת וזורה אריח סי' ל"ה כתב, יש ליתור בק"ש ובהמ"ו ושאר ברכות שלא לברך נגד אשה הלובשת פאה נכרית, ע"ש.
- ו. ועיין במשנה ברורה סי' ע"ה סקט"ו.

- גילוי שענו בשוק וכו' ד' סעיפים. א) איסור גילוי שענך בשוק ;
 ב) חיוב הבעל לגרשה ; ג) דאובדת נאמנותה לענין איסורים ;
 ד) גילוי מקצת הראש.

א) ספרי נשא (פיסקא י"א) ופרע את ראש האשה, ד"א לימד על בנות ישראל שהן מכסות ראשיהן וכו'.

משנה כתובות ע"ב, ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית וכו' ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע.

גמרא שם, ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש, דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית אפי' קלתה נמי אסור.

רמב"ם פכ"ד מהלכות אישות ה"א, ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה, יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי, הלכה י"ב, ואיזו דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל, ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית, יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים, אע"פ ששערה מכוסה במטמחת, וכן הובא באהע"ז סי' קט"ו סעיף ה'.

שו"ע אהע"ז סי' כ"א סעיף ב', לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחד פנויה [אלמנה או גרושה, ב"ש] ואחד אשת איש.

ב) גיטין דף צ', ויש לך אדם שזכוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וכו' זו היא מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות וגו' ושלחה מביתו והלכה

והיתה לאיש אחר, הכתוב קראו אחר לומר שאין זה בן זוגו לראשון זה הוציא רשעה מביתו וזה הכנס רשעה לתוך ביתו.

מרדכי כתובות ע"ב, העוברת על דת משה ויהודית וכו' יכול לגרשה בלא הסכמת הקהלות, ואע"ג דקא מיבעיא לן פרק ארוסה בעוברת על דת משה אם יכול לקיימה אם לאו מ"מ פשיטא שמצוה לגרשה ולהוציאה כיון שעוברת על דת ודבר פשיטא שלא תיקון רבינו גרשום מאד תגולה תקנתו לעכב על ידו שלא יעשה מצוה, ואדרבא אם אין מגרשה כשהיא עוברת על דת מיקרי רשע כדאיתא פרק המגרש מדת אדם רשע כשרואה את אשתו יוצא וראשה פרוע וטוה בשוק ורוחצת במקום שבני אדם רוחצים ומניחה ואין מגרשה כעובר על דת הוי [ועי' בהגהות מיימונית פכ"ד אישות].

רמב"ם פרק י' מהלכות גירושין הכ"ב, אשה רעה בדעותיה ומאיינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמר גרש לך ויצא מדוך, ואשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה, שלא יאמרו זה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה מכניסה, וכן פסק באהע"ז סי' קי"ט סעיף ד—ה.

ש"ע אהע"ז סי' קס"ו ס"ה, בכל אחת מאלו תצא בלא כתובה, אם יש עדים שהתירה בה תחילה ועברה על התראתו וכו', ואם רצה לקיים אותה אחר כך אין כופין להוציאה, מ"מ מצוה עליו שיוציאנה, הג"ה ואינה יכולת לעכב על ידו שלא יגרשנה, ויכול לגרשה בעל כרחא ואין בזה משום חרם רבינו גרשון.

ג. בספר לחמי תורה להגאון ר' צבי הירש הורביץ אב"ד פפדי"ם כתב דאביו בעל הפלאה זצ"ל הזהיר את הבחורים שלא לאכול אצל אשה ההולכת בגילוי הראש דאינה נאמנת על כשרות.

וכ"כ שרית מהרש"ם ח"ד סי' קל"ח, כ' התנשים ההולכות בפרועי ראש שהוא איסור תורה ואסור להתפלל או לברך שום ברכה נגדם ומדינא אובדות נאמנות ויוצאות בלא כתובה.

ד) בתשו' תשורת ש"י מהדו"ק סי' נ"א, שאלה, אם יש איסור תורה בפריעת ראש במקצת כמבואר בהמדיר דף ע"ב דילפינן מופרע ראש האשה או אינו אסור מן התורה רק כל שער ראשה מגולה כדאמר' התם בקלתה על ראשה אינו רק דת יהודית, והשבתי לע"ד ל"ש פלגא ול"ש כולה. [והאריך שם בראיות].

בספר מנוחת משה (להג"מ ר' נתן משה הלוי יונגרייז בן הגה"ק בעל מנוחת אשר זי"ע) סי' נד, נשאל באותן הנשים היוצאות בשוק בראש מגולה אך קצת ראשיהם מלאחרי' מכוסה אם יש בזה איסור תורה או רק חומרא של וזה"ק המובא במג"א, והשיב לפענ"ד אין זה צריך לפנים והפלפול הוא ללא צורך כי הוא גמרא מפורשת בסוטה דף ה וכו' וזה ראוי שאין עלי' תשובה, ועיי"ש שכתב על דברי המיקל ותמה אני אם דבר כזה יצא מאיש שיש בו ריח תורה.

לאו ובחוקותיהם לא תלכו

מד"ר נשא פ"ט. ופרע למה שדרך בנות ישראל ראשיהן מכוסות ילכך היה פורע ראשה ואומר לה את פרשת מדריך בנות ישראל שדרכן להיות מכוסות ראשיהן והלכת בדרכי הגויים שהן מהלכות ראשיהן פרועות הא לך מה שרצית, מבואר שפרועת ראש באשה הוא מדרכי העכו"ם.

ועי' ביו"ד סי' קע"ח בהג"ה דדבר שנהגו העכו"ם לשם פריצות יש בו משום חוקת העכו"ם אע"פ שלא מתכוין להתדמות אליהם. (ועי' באריכות בשו"ת דברי חיים ח"א יו"ד סי' ל' ע"ד מצנפת על הראש שהולכין העכו"ם).

בספר אלה המצות (לר"מ חגיז) ל"ת תקנ"ח ובחוקותיהם לא תלכו, כתב, וכן נמי תחת סוג לאו זה, נכנס איסור גילוי שער ראשה שהוא ערוה דאין להקל כל עיקר כי כבר קראו לה איוו היא עוברת על דת יהודית יוצאה וראשה פרוע כי הוא מנהג הצניעות שנהגו בו בנות ישראל, והוא דבר מוסכם בתורה שבכתב והוא לאו זה, המפורש במשנה והתלמודים, וכל הפוסקים באין תולק, והואיל וכן ראויה האשה הפורצת גדר זה שגדרה תשב"כ ותושבע"פ להיות נקראת הומיה וסוררת, ועל דת משה ויהודית עוברת, וגופה ונשמתה אובדת, ולבושתה ולבושת כל מי שיש בידו למחות בידה אודיעך קורא ידיד שצניעות זה היה נהוג בימים הקדמונים גם בין האומות, חפץ ותמצא בספר חיצוני וכו' בפרק ההנהגות הקדומות מהרומיים שהראש שלהם גרש את אשתו מפני שיצאה מגולת שער מבלי מכסה על ראשה, עיין עליו ותמצא, כי עמדתי משתומם על המראה, וברכתי עליה ברוך שבחר בחכמים ובמשנתם, דכל ימי לא הייתי יודע מה טעם אמרו דכל זמן שאין עליה רדיד ככל הנשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחת היא נקראת עוברת על דת יהודית וקנסוה שתצא בלא כתובה, ועל ידי ספור מעשה מצאתי טעם לדבר והואיל שבין האומות היה נהוג צניעות כסווי הראש, אך לא ברדיד אלא במטפחת כמו שנראה מתוך לשון השמועה שם, אי"כ בנות ישראל החמירו על עצמן דווקא במכסה קבוע ברדיד, ולא במטפחת שהוא עראי וכגלוי דמיא.

[ט"ז] או"ח סי' ח' סק"ג כ' ונ"ל שיש איסור גמור מטעם אחר דהיינו כיון שחוק הוא עכשיו בין הנכרים שעושין כן תמיד תיכף שישבין פורקין מעליהן הכובע, ואם כן זה נכלל בכלל ובחוקותיהם לא תלכו כל שכן בתוך זה שיש לו טעם דכיסוי ראש מורה על יראת שמים וכו' לפי"ז בוודאי יש ג"כ בנשים הלאו דבחוקותיהם לא תלכו, ועי' בתשו' מהרי"א חיו"ד סי' שס"ו בשם תשובה מאתבה דגם בפאה נכרית יש לאו דבחוקותיהם לא תלכו].

בספר מחניך קדוש (מהג"ר יעקב דידאוסקי ז"ל) כתב דקרוב הדבר לומר דגילוי שער באשה הוה אביזריהו דג"ע.

מצאנו לנכון להדפיס כאן מדברי החכמת אדם כלל פ"ט ומה שהביא בשם רבנו הגדול הגרי"א מוילנא — שלא נדפס. רק בדפוסים הראשונים. ובדפוסים האחרונים השמיטוהו.

א) אין הולכין בחוקות העכרים ולא מזמין להם לא במלבוש ולא בשיער וכיוצא בהן שנאמר ולא תלכו בחוקי' כו' ונאמר ובחוקותיהם לא תלכו ונאמר השמר פן תגש אחריהם שמא תדמה להם ותעשה כמעשיהם ויהי לך למוקש שלא תאמר הואיל הוא יוצא וכו' אלא יהי' הישראל מובדל מהן וידוע במלבושיו ובשאר מעשיו כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובדעותיו ואמרו חז"ל בזכות ג' דברים יצאו אבותינו ממצרים שלא שינו בגדיהם ושמותם וההתקרבות להם גרם לעשות כמעשיהם כדכתיב ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם ולכן צונו בוראנו להבדיל אותנו כמשי"כ ואבדיל אתכם מן העמים וכל העושה אחד מן הדברים האלו לוקה. לא ילכש כו' המיוחד להם ופרשו הישראלים ממנו מחמת צניעות או דבר אחר שכיון שנתייחד להם מפני גיתון ופרשו הישראלים ממנו מפני יהדותן או כשלוכשים הישראלים נראה כמורה להם ונמשך אחריהם ולכן אין לתמוה ע"כ ארץ אשכנז וכו' וגם ידוע שאעפ"כ משונה קצת מבגדיהם וכו'. ואם גורו שמי שלא לבש מלבוש עכרים יתרג כתב הש"ך ביו"ד סי' קנ"ז ס"ק י"ז דיתרג ואל יעבור ונהירנא כשגורו פה בק"ק ווילנא בעת המלחמה שילבשו היהודים מלבוש עכרים ושמעתי מפי הגאון החסיד ז"ל שאמר שיתרג ואל יעבור ואף שדבר זה צ"ע גדול עכ"פ צא וראה כמה גודל ואיסור בזה וכל בעל נפש ישים הדברים בלבו וכו'. (ב) וכן לא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם וכו' כללו של דבר צריך להיות מובדל מהם בכל דבר.

גילוי שער בבית ובחצר

ירושלמי פ"ז דכתובות ה"ז. וראשה פרוע לחצר ק"ו למבוי (פ"י המפרשים) הא דתנן דראשה פרועה הוי עוברת על דת יהודית מיירי בחצר דבשוק הלא הוי איסור דאורייתא. ועי' בשירי קרבן שם באריכות] הביאו להלכה הסמ"ג עשין מ"ח ורי"א"ו כתובות ע"ב. ועי' ערוך ע' קלת שכתב אבל בחצר בקלתה אין בה משום פריעת ראש. משמע דבלא קלתה יש בה משום ראשה פרוע. טור אבן העזר סי' קט"ו כ' דכחצר שאין רבים בוקעים בו לא תצא וכתב שם הב"ח אבל פרועת ראש לגמרי אסור אפילו נשארה בחצרה. והכי נהוג בכל גבול י"אראל דאפי' בפני אנשי ביתה אינה שרויה פרועת ראש בלי מטפחת וכיפה בראשה.

בית שמואל שם סק"ט הביא את הסמ"ג בשם הירושלמי וסיים מיהו לענין איסור י"ל אף סוגיא שלנו ס"ל דאסור וקו' המקשן לא הנחת בת לאברהם

אבינו וכו' י"ל כמ"ש בב"ח וכן הוא דעת הטור. ועי' בכנה"ג אהע"ז סי' כ"א (בהגהות הטור אות ט) שכתב דגם בחצר שאין רבים בוקעין בו אסור. בספר מים רבים (להגאון רבי רפאל מילדולה) חלק אבן העזר סימן ל'. והנה בנשואות אעפ"י שמסוגית הגמ' וכפי פירוש התו' משמע דבבית אין בו משום פריעת הראש וכו' אל תטעה באלו הדברים והבט נא וראה מה שכתבו האחרונים ע"ז ובכללם הרב בית שמואל ע"ש, והרב בעל נחלת צבי [תלמיד הב"ח] בסי' קט"ו אות ז' אחר שהביא הלשון של התו' הנו' כתב וז"ל גלע"ד דכוונת התוספות הוא לומר דלענין שתצא בלא כתובה לא מיקרי פרועת ראש משום דאם כן לא הנחת וכו' אבל ודאי לענין הגון ונכון פשיטא אפי' בחצר עצמה נכון שלא לצאת פרועת ראש לגמרי, והטור שלא הזכירו לפי שלא איירי אלא מדין יציאה בלא כתובה וכו' והעתיק את ד' הכנה"ג בשם המשא מלך [הובא לקמן גבי פיאה גברית, אות ב'] וסיים. ואם דבר כזה היה רע בעיני הרב הנ"ל מעתה אצטק חמס וריב על אשר עיני ראו ולא זר במקצת מקומות שעברתי דרך העברה שהנשים הנשואות מתקשטות בשערן ממש הדבוק לראשן ומראים השער לעין כל, אוי לעינים שכך רואות ואוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה, ומלבד האיטור שלפי הפוסקים יש בדבר עושים ג"כ פגם למעלה כי לפי סודות הקבלה אין להראות האשה שערה לחוץ וכפי אשר כתב הרב בעל הלבושים באהע"ז סימן כ"א, והעתיק את כל ד' הוזהר.

בתשו' ח"ס או"ח סי' ל"ו, היוצא מזה ללכת במקום שרבים מצויים הוא במטפחת בלי כובע עוברת על דת יהודית ויוצאת בלי כתובה, ובחצרה כבר קבלו עליהו אבות אבותינו בכל ששמענו שנפוצי ישראל לאסור עכ"פ, ואפשר העוברת על זה יוצאת בלי כתובה שכבר נעשה ממנהג זה דת יהודית, ועי' ביאור הלכה סי' עה ס"ב באריכות.

שער היוצא חוץ לצמתן

מג"א או"ח סי' ע"ה סק"ד בשם מהר"ם אלשקר (סי' ל"ה), אותן גשים הבאים מארצות שאין דרכן לגלותן למקום שדרכן לגלותן מותרין לגלותן אם אין דעתן לחזור וכו' אבל בזהר נשא ע' רל"ט החמיר מאד שלא יראה שום שער באשה וכן ראוי לנהוג עכ"ל המג"א.

ונעתיק את דברי הוזהר הקדוש, וז"ל בפ' נשא (קכ"ה)

א"ר חזקיה תונבא ליתי על האי ב"נ דשבק לאנתתיה דתתחוי משערא דרישה לבר, ודא הוא חד מאינון צניעותא דביתא, ואתתא דאפיקת משערא דרישה לבר לאתתקנא ביה, גרמא מסכנותא לביתא, וגרמא לבנהא דלא יתחשבון כדרא, וגרמא מלה אחרא דשריא בכיתא. מאן גרים

דא, ההוא שער דאתחזי מרישה לבר, ומה בביתא הכי כל שכן בשוקא. וכל שכן חציפותא אחרא, ובג"כ אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך. אמר רבי יהודא שער דרישא דאתתא דאתגלייא גרים שער אחרא לאתגלייא ולפגמא לה כג"כ כעי' אתתא דאפי' מסיירי דבית לא יחמון שער חד מרישא כ"ש לבר, ת"ת כמה בדכורא שער הוא חומרא דכלא ה"נ לנוקבא. פוק חמי כמה פנימו גרים ההוא שער דאתתא. גרים לעילא גרים לתתא גרים לבעלה דאתלמייא גרים מסכנותא גרים מלה אחרא בביתא גרים דיסתלק חשיבותא מבנהא. רחמנא לישזבן מחציפון דילהון, וע"ד בעיא אתתא לאתכסיא בזיוותי דביתא. ואי עבדת כן מאי פתיב, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחניך, מהו כשתילי זיתים מה זית דא בין כסתווא בין בקייטא לא אתאכידו מרפוי, ותדיר אשתכה ביה חשיבות יתיר על שאר אילנין, כך בנהא יסתלקין בחשיבו על שאר בני עלמא, ולא עוד אלא דבעלה מתברך ככלא, כברכאן דלעילא כברכאן דלתתא בעותרא כבנין ובבני בנין, הח"ד הנח כי כן יבורך גבר ירא ה', וכתוב יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלם כל ימי חיך, וראה בנים לבניך שלום על ישראל:

(לתועלת הרבים העתקנו את דברי הוזה"ק ללשון הקודש.)

א"ר חזקיה תבא מארה על זה האיש שמניח לאשתו להתראות משערות ראשה החוצה מכיפתה, וזהו אחד מעניני הצניעות שבבית, והאשה שמוציאה משערות ראשה החוצה להתקשט בהן, גורמת עניות לבית, וגורמת לבניה שלא יהיו חשובים בדורם, וגורמת לרוח טומאה שישרה בבית, מי גרם כל זה, אותן השערות שהתקשטה בהן מבחויך, ואם בבית כך כל שכן בשוק, וכל שכן אם היא מראה חציפות אחרת, ולפיכך אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך. אמר רבי יהודא, שער הראש של האשה שמתגלה, גורם לשער אחר להתגלות, ולפגום אותה, ע"כ צריכה האשה שאפילו קורות ביתה לא יראו שער אחד מראשה, וכל שכן בחוץ, בא וראה, כשם ששער הזכר הוא חמור מן הכל כמ"כ לנקבה, צא וראה כמה פגם גורם שער האשה, גורם למעלה למטה, גורם קללה לבעלה, גורם עניות, גורם דבר אחר בבית, גורם שיסתלק החשיבות מבניה, ה' ישמרנו מחוצפא שלהן, וע"כ צריכה האשה להיות צנועה בירכתי הבית, ואם תעשה כן מה כתוב, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחניך, מהו כשתילי זיתים, מה זית זה בין בחורף בין בקיץ אינו משליך העלים שלו, ותמיד נמצא בו חשיבות יתר על שאר העצים, כך בניה תעלו בחשיבות על שאר בני העולם, ולא עוד אלא שבעלה מתברך בכל, בברכות שלמעלה בברכות שלמטה בעושר בכנים ובבני בנים, זש"כ הנח כי כן יבורך גבר ירא ה', וכתוב יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלם כל ימי חיך, וראה בנים לבניך שלום על ישראל:

בשיירי כנהיג יו"ד סי' רי"ד בהגהות הטור אות כ"ד, הביא ד' המהר"ם אלשקר, וסיים ובעל משא מלך (להגאון ר' יוסף בן עזרא בעל עצמות יוסף על קידושין) ח"ו בתורת המנהגות חקירה ט' מפסק בזה, וכתב שאפילו מה שנוהגות מקצת נשים שלוקחות משי שחור ומשימין בפדחתן כדי להתיפות מנהג רע הוא אלא הנח להם לישראל כו' [ועי' לקמן סי' ז' אות ב'].
 הח"ס בתשובותיו או"ח סי' ל"ו כתב:

ואמנם הרואה בפנים בזוהר פ' נשא יראה שעל כל שום חוט שערה החמיר שגורם מסכנות ודלות ומגדלות בנים רעים ושאר צרות וכו', והאמנם בארצותינו שהאומות יוצאות פרועי ראש ואמותינו לא יצאו ונזהר מאד וחשו לדברי הזוהר והקפידו על זה מאד, אע"ג דאלו היינו עומדים למנין לקבוע הלכה היינו אומרים דאותה שורה [בין אוזן לפדחת] מבוארת בש"ס להיתר היינו עפ"י פ"י הערוך דלא כרשב"ם ואין הלכה כהזוהר, מ"מ כיון שתפסו המנהג כהזוהר ע"ז ב' מהר"א שטיין מנהג עוקר הלכה ונעשה הלכה קבוע דהיינו היכי דספרי חצונים תולקים על הש"ס וספרי חצונים היינו מס' סופרים וכדומה או מדרש ופסיקתא והזוהר כא' מהם אותו מנהג עוקר הלכה ונעשה הלכה רוחת בישראל ומייתי' לי' מג"א סי' תרץ סקכ"ה עיי"ש, הכלל היוצא כל שום שער בשום מקום בראש ופדחת בנשואה אפי' בחצרה ערוה היא וכו' ויש לחוש לרביצת האלה האמור בזוהר הנ"ל ומי שחפץ בברכה ירחיק ממנו.

הגאון בעל צמח צדק (לובאוויטש) בשו"ת צ"צ אהע"ז סי' קל"ט, אחר שהביא ד' המים רבים שצווח ככרוכי'א על מנהג שראה במקצת מקומות כעין היתר דמהר"ם אלשקר, כתב בזה"ל, נמצא מבואר דהכל סוכרים כפרשי דגם מקצת שערות היוצא חוץ לצמתה אמרי' שער באשה ערוה וכו' אלא ודאי לא שייך בזה מנהג להקל ח"ו דכיון דשער באשה ערוה כמו שוק באשה ערוה ולהאיר חמור משוק, הנאמר שאם ינהגו לגלות שוקן בימי הקיץ זמן החום יהיה מותר שהרי נהגו כן ישתקע הדבר ולא יאמר דכיון שהוא ערוה לא מהני מנהג, ומנהג כזה אותיות גהינם כמ"ש כה"ג בשליה, וכ"כ בשער המלואים סי' מ"ה, ובצ"צ על המשניות פ"ג דברכות כ' דגם מהר"ם אלשקר לא התיר לאשת איש ללכת כן בשוק רק בביתה עיי"ש באריכות גדול.

בשו"ת וישב יוסף (ירושלים תרס"ה) להג"ר יוסף בורלא ראב"ד לעזת הספרדים פעיה"ק ירושלים, חיו"ד סי' ב' כתב הא ודאי אלו היה יודע הרב מהר"ם אלשקר ז"ל שעתיד דור כזה לעשות כן ולבא לידי איסור דאורייתא, לא היה מתיר אפי' שערות שמחוץ לצמתן עיי"ש.

בספר משא חיים (אומיר תרל"ד) להג"ר חיים פאלאג'י, מנהגים מערכת נון את ק"ג, נדפס נוסח האיסור שהסכימו רבני שאלוניקי ובראשם הג"ר רפאל אשר קובו [בעל מחבר ס' שער אשר, שדיחן], על אשר התחילו הנשים שם לסרוץ גדר ולגלות מקצת שערן באמרם שסומכין על מהר"ם אלשקר, או

נתועדו הרבנים הג'ל והסכימו בחרם גמור ובגזירת נח"ש על אלה שלובשין המלבוש שגורם לגילויי שער, ומפני שפתשגן הכתב הוא גדול בכמותו לכן אמרנו להעתיק קטעים אחדים.

והנה בעת"ה קמו קצת פריצים מכני עמנו יצאו אנשים בני בליעל להסית ולהדיח את עדת ישראל ומתוכם חכמים להרע שלמדו בבחרותם ושנו ופרשו ופערו פיהם לבלי חק להתיר את אשר אסור לנו, חץ שחוט לשונם קבר פתוח גרונם יביעו ידברו עתק, ודברי תועה לאמור כי אין שום איסור בגילויי שער ראש האשה וכו' אוי לדור שכך עלתה בימיו לדבר דברים כאלה בפני קהל ועדה מישראל ותלו עצמן באילן גדול בתשו' הרב מהר"ם אלשקר ז"ל הידועים, והן בעון בדוקין שבעין שדי מומא ולא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, הוי אומרים לרע טוב, שמים אור לחושך, טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם לתלות בוקי סריקי באיש אלקים קדוש הוא הרב מהר"ם אלשקר ז"ל ...

אי' לזאת אש בוער בקרבי ולבי אינו אלא שר"ף מראות ברע האנשים הפושעים האלה וכו'. כי מן הדיוב המוטל עלינו לתקן הפרצה הגדולה הזאת ולהתלבש בבגדי קנאה קנאת ה' צבאות תעשה זאת להיות מקנא לכבוד שמו הגדול ותוה"ק ולבא באר"ש גזירה בגזרת עירין פתגמא גזרת נח"ש ולאסור איסור גילויי השערות בכל חוקף ובכל אלות הברית וכו', והאיש אשר יעשה בזדון ולבבו פונה היום באומרו כי אין איסור בזה, הרי הוא מופרש ומובדל מעדת ישראל ומין ואפיקורס הוא ולא יאבה ה' סלוח לו.

בשד"ח: אסיפת דינים מערכת ד' (דת יהודית) כותב, ובעיר הזאת נשי הספרדים נוהגות מאד מלגלות יערותיהן כאשר ראו מאבותיהן מימי קדם אך מקרוב התחילו קצת לפרוץ גדר זה, והחרדתי עליהם בדרשתי ביום הדין שכל באי עולם עוברים כבני מרון, והודעתי להם אשר דברו רבני קדישי מוסר השכל ש"ה הם אמרו כי עון זה גורם מגפה לעולם כי מגפה ר"ת מ'פני ג'ילויי פ'את ה'ישיבם. [והעתיק שם כמה דברים מהגאון רבי אברהם פלאג'י ז"ל המובא להלן סי' ו'].

גילויי שער לענין ק"ש ודבר שבקדושה

ברכות כד. אמר רב ששת שער באשה ערוה שנאמר שערך כעדר העיזים, ערוה, פירש"י להסתכל וכן באשתו לק"ש.

שו"ע אי"ח סי' ע"ה ס"ב, שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו, הגה אפי' אשתו, שדרכה לכסותו, כתב במשנה ברורה סק"י ואפילו אין דרכה לכסותו רק בשוק ולא בבית ובחצר מ"מ בכלל ערוה היא לכו"ע אפילו בבית, ואסור שם לקרות נגדה אם נתגלה קצת מהם.

ודע עוד דאפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגילוי ראש בשוק כדרך הפרוצות אסור, וכמו לענין גילוי שוקה דאסור בכל גזוני וכו' סק"ה כיון שצריכות לכסות השערות מצד הדין (ויש בזה איסור תורה מדכתיב ופרע ראש האשה מכלל שהיה מכוסה) וגם כל בנות ישראל המחזיקות בדת משה נזהרות מזה מימות אבותינו מעולם ועד עתה בכלל ערה היא ואסור לקרות נגדן ולא בא למעט רק בתולות שמותרות לילך בראש פרוע או כגון שער היוצא מתוך לצמתן שזה תלוי במנהג המקומות שאם מנהג בנות ישראל בזה המקום ליוהר שלא לצאת אפילו מעט מן המעט חוץ לקישוריה ממילא בכלל ערה היא ואסור לקרות כנגדן ואם לא מותר דכיון שרגילין בהן ליכא הדוורא.

חזון איש או"ח (הלכות ק"ש) סי' ט"ז סק"ה, אלא הכי קבעו חכמים דשיער נשואה כיון דחייבת לכסות עשאה כערה לכ"ע, ונראה דאפי' פרוצה שיוצאת תמיד בראש פרוע אסור דלא הקילו חכמים בפריצות, והרי גם פניו וידיה יש בהן איסור בהסתכלות ויש מקום לאסור לקרות ק"ש אף נגד פניה אלא שכל גזירת חכמים בפלס שקלוה וא"א להכביד על הצבור ולכך הקילו בפניה ובשיער פנויה, מ"מ בגשואה שחייבת בכיסוי לא הקילו, וכ"כ במ"ב.

תוכחה לענין גילוי שער באשה מהגאון רבי אברהם פלאגי

(מועתק מסוף ספר תוכחת חיים עה"ת מאביו הגאון הגודע רבי חיים פלאגי ז"ל)

ותדעו שהנשים שמתקשטות בשערותיהן ומניחין שערותיהן מבהוץ לשם יופי ענשן יתא כבד מאד, שמלבד שיתלו אותה בשערותיה עוד יורידו אותה לחדרי גיהנם, וימסרוה לידי מלאכי חבלה אכזרים שהם ממונים להכות הרשעים בגיהנם כמו שמצינו באבשלום בן דע"ה, כי מפני שהתגאה בשערו השי"ת הענישו מדה כנגד מדה ונתלה בשערו וירד לשבעת מדורי גיהנם כמ"ש הגמרא בסוטה (ד"י ע"ב) אבשלום חטא בשערו ולקה בשערו וכו'. וכן מצינו בסוטה מפני שנתנאות בשערה לעבירה, ושמה קישוטים בראשה, הבהו פרע את ראשה לעשות לה בזיון לפני כל הנשים, מזה יקבלו תוכחת כל הנשים הנשואות שבזמננו, שלא לגלות אפילו שערה אחת בחוץ, שכל אשה שיש עליה עון זה תיענש כענשו של אבשלום, שיתלו אותה בשערה, ותירד לשבעת מדורי גיהנם, וע"כ שער ב'אשה ע'רוה הוא שב"ע, וכן שוק ב'אשה ע'רוה ל'רמוז לנו כי כאשר האשה יש עליה עון זה יורדת לשבעת מדורי גיהנם כמו שאמרנו.

וכמה התאונן על עון זה הרב המוכיח בס' לחמי תודה ז"ל (ד"ט ע"ב וד"ק ע"א) שאפילו שער שאינו שלה, שמניחה האשה בראשה אסור להוציאו התוצה ע"ש שהאר"ך, וכן כתב הרב באר שבע ז"ל (דצ"ג, ה'ר' החסיד ז"ל בס' קהלת יעקב בקוב' מענה לשון אות שין ד"ה שער קחנו משם), שאפילו פאה נכרית לא תגלהו

בחוק, והאיסור החמור הזה הנמצא בנושי דורנו מביא ארבע פורעניות גדולות בעולם: האחת היא שמעורר מדת הדין הקשה בעולם כמ"ש הרב המפורסם חיד"א ז"ל בס' מראית העין (דנ"א ע"א). כי אשת איש המגלה שערות ראשה מעוררת מדת הדין כי השער הוא ממדת הדין הקשה, ומסכבת מגפה בעולם בר מנה, כי כיון שניתן רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, ונמצא שגילוי שער באשה מביא מיתות משונות לבחורים ובתולות, וצדיקים חסידים, וכן אנו לומדים באירדת האוינו, כמה צדיקים מסתלקים מן עלמא וכו' וכל כך למה משום וכו', ומסיבה זו, מילת מגפה ר"ת מסיבת גילוי פ"ארת הנשים, לרמוז לנו שערן זה מביא מגפה לעולם בי"מ.

השנית היא שבאים רעשים גדולים בעולם, בעון גילוי שער באשה, וכן תראו מילת שער אותיות רעש.

השלישית היא שמביא יוקר השערים בעולם, והמחיה בעולם עולה מחירה, ומסי המלכות והממשלה גוברים מיום ליום, והשפע מתמעט מישראל ונמסר לאוה"ע, וכן תראו שמלת שער הוא שער לרמוז לנו שערן גילוי שער, מביא לידי יוקר השער, וכדומה לזה אמרו בזה"ק פרשת נשא (דקכ"ה ע"ב) אמר רבי חזקי' קללה תרביץ על האיש שצונב את אשתו שיראו שערות ראשה בחוק, היא גורמת עניות לבעלה, והיא גורמת לבניה שלא יהיו מכובדים בעולם, והיא גורמת לסטרא אחרא שתשרה בביתו, הדברים אמורים בתוך ביתו, וכל שכן בשווקים וכרחובות, השי"ת ישמרנו מהחוצמה של האנשים תללו, לכן, צריכה האשה שלא יראו אפילו קורות ביתה, שערות ראשה, ואם תעשה כן, מה אומר הכתוב, בניך כשתילי ויתים סביב לשלחניך, כשם שהזית אינו מאבד עליו, לא בקיץ ולא בחורף, ותמיד נמצאים בו משא"כ בשאר אילנות, כמו"כ בניה יעלו בגדולה, יותר משאר אנשי העולם, ולא עוד אלא שבעלה יתברך בכל דבר, בברכות שמים ובברכות הארץ, בעשר בבנים ובבני בגים, כמ"ש אח"ו הפסוק הנה כי כן יברך גבר ירא ה', יברך ה' מציון וראה בטוב ירושלים וכו', וראה בנים לבניך וכו' ע"כ, רואים מדבריו הקדושים של רשב"י הקדוש זי"ע"א כמה קלקולים עושה גילוי הראש של האשה, לבעלה לבניה ולכל העולם, וקללו אדונינו החכמים ז"ל את הבעל שרואה עון פלילי זה באשתו ואינו מוכיחה, וכן תראה שמילת שער היא אותיות רשע, לרמוז לנו כאשר הבעל אינו מוכיח את אשתו שתכסה את שערות ראשה פנימה, נקרא רשע, וענשו גדול מאד, וההיפך מזה, כשמוכיח את אשתו, ומצוה עליה שתכסה שערות ראשה, ברכות שמים יחולו על ראשו וזוכה לעושר וכבוד הוא ובניו.

הרביעית היא שגילוי שער אשה, מביא קנאה בין האמות, ומצמיח גזירות רעות בעולם, כמ"ש הרב המג"ח ז"ל בספרו הבהיר צרור החיים (פ"ח דט"ו ע"ב) על פריצות הנשים שעומדות בפתחים ובחלונות, בשווקים וברחובות גלויות מאד, ומקושטות היטב, ועי"ז מכשילות את הבריות, כי אפילו

שאינם עושים, היא גורמת ח"ו לכל הקללות הנוראות שקלל הנביא ע"ה לאשה שיש בה עון פלילי זה, לכל הפחות ישימו דעתן, שהן מכניסות עצמן בסכנה בשעת הלידה, ומבלי לחשוב באים חולאים רעים, ואם ימצא בהן עון פלילי הנזכר, פותחין פה למקטרג, שלא יענה להם השי"ת בעת צרתן ח"ו, ומסיבה זאת המיתה מצויה בין הנשים, מפני שאינן צנועות והן בעון, בראות אומות העולם התנהגות בנות ישראל, והקשוחים הרבים, וטיוילים מיותרים, בתערובת בחורים ובתולות, מתקנאים הרבה בישראל, וחושבים אותנו אומה עשירה, ומקהים את שינם, ואזי מעלילים עלינו עלילות לקחת את ממונן ישראל, ובכל שנה אנו נמצאים בצרה גדולה ח"ו על עלילות הדם, שהגענו עד שערי מות ח"ו, והכל גורם, הקישוט המיותר, והיצאנות המרובה של הנשים וכו', והנשים שמשגיחות על עצמן להיות צנועות, ניצולות מכמה איסורים, ומכמה רעות, ויזכו לבנים הגונים שיעשו רצון אבינו שבשמים וענוים ירשו ארץ ע"כ דבריו.

ומצינו (ירושלמי פ"ק דיומא) מעשה באשה אחת כשרה, שנקראת קמחית, והיו לה שבעה בנים, וזכתה שכל שבעת בניה שמשו בכהונה גדולה בבית המקדש, שלחו תכמים ושאלו אותה איזו מצוה גדולה עשית שהגעת למעלה זו, ענתה להם, ח"ו לא ראו קורות ביתה שיער ראשה ושפת חלוקה, אמרו חכמים כל הקמחים הם קמת, וקמחה של קמחית סלת הוא, קראו עליה מקרא זה, כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, (עיין בבבלי ביומא דמ"ז ובס' אבות הראש ח"ב למר' ידידנו הרב יצחק ירנ"ן דנ"א ע"א ב'), ואפשר לומר טעם למה זכתה קמחית לשבעה בנים בדקדוק לא פחות ולא יותר, ולמה בנים ולא בנות צנועות, מפני, שכיון שהיא נשמרה מעון גילוי שער, ונמלטה משבעת מדורי גיהנם שנקראה בת על דרך הכתוב ולעלוקה שתי בנות (שיפה נדרש בחז"ל על גיהנם כידוע) על כן, מידה כנגד מידה, זכתה לשבעה זכרי כהונה גדולה, כי זכ"ר גמטריא ברכ"ה. השי"ת יתן בדעת הנשים של הזמן הזה שתהיינה צנועות וכשרות כדרך בנות ישראל ובזכות זה נזכה לבנין המקדש ואריאל, ובא לציון גואל, והוא יפדה את ישראל, עם אלוקי אברהם.

קטעים מספר „גדר עולם” למרן ה"חפץ חיים" זיע"א

בענין גילוי שער באשה

בו יבואר כמה וכמה איסורין היא מכנסת לעצמה ע"י מנהגה הרע הזה, וכמה תצטרך לבסוף לסבול עונשים עבור זה.

הנה ידוע הוא מה שהובא בדבר חכמינו ז"ל החילוק הגדול שיש בין העושה איזה איסור פ"א מפני שנתגבר עליו היצר ובין מי שהופקר אצלו האיסור לגמרי ורבינו יונה בשערי תשובה (שער א' סי' ד' וכו', שער ג' סי' קמ"ג) האריך בזה הרבה וכתב שזה ואיש שהופקר אצלו איזה עון לגמרי עם פושעים נמנה וגדול

עונו מנשוא והוא הנקרא בפי חז"ל בשביל זה בשם מומר לדבר אחד עבור זה שפורק מעל עצמו עול מצוה אחת ממצוות ה' ועל זה וכיו"ב נאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם. שפירושו אשר לא יקבל על עצמו לקיים את כל דברי התורה מראש ועד סוף כי אם אמור יאמר העבד לרבו כל אשר תאמר עלי אעשה זולת בדבר אחד כבר שבר עול ארוננו מעליו והישר בעיניו יעשה. והנה מכל זה ממילא נבין את גדולת העון של האשה שמרגלת עצמה בזה החטא לילך בשוק לעיני הבריות בשערותיה המגולות כי הלא מתלפת עצמה לעבירה הזו ואמרו חז"ל (במדרש שוחר טוב) כל המזליט עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית, וידוע הוא מה שאמר הכתוב הוי מושכי העון בתבלי השוא וכעבות העגלה טטאה דהיינו בעת שהאדם מתחיל לעשות העון נדמה לו בעיניו שהוא איסור קטן מאד ומתיר לעצמו לעשות דבר זה אבל כשהוא סופלו וחוזר וכופלו נעשה לבסוף עב כעבות העגלה כי אפילו חוט משי כשכופלו הרבה מאד יכול לעשות תבל עב וכ"ש כשיכופל תבל עב באופן זה כמה הוא חזק וכמה הוא עצום. כן הוא בעניננו כי אפילו אם היה האיסור קטן היה נחשב לעון גדול ע"י כפילתו כמה פעמים וכ"ש בזה שהאיסור מצד עצמו הוא ג"כ גדול [שהוא איסור דאורייתא ונעשה בפרסום לפני כמה אנשים] כמה נכפלה רעתה ע"י כפילתה שכופלה את העון לאלפים בימי חייה, גם ידוע הוא מה שאמרו חכמינו ז"ל שמכל עבירה שהאדם עושה בעוה"ז נברא מלאך חבלה אחד הממונה אח"כ ליתול נקמתו ממנו עבור זה החטא והממונים האלו הם כולם המלויים לו לאדם בעת פטירתו כשהוא הולך לבית עולמו. א"כ כמה צריכה האשה שמרגלת בזה החטא להתאונן תמיד על הענין הנורא הזה בזכרה שמכל הליכה והליכה שיצאה לשוק לעיני הבריות בשערותיה המגולות תחת אשר חשבה להתיפות עצמה בזה נברא לה מלאך המשחית ליתול נקמתו ממנה א"כ כמה אלפים מלאכי חבלה מומינים את עצמם וממתינים על עת פטירתה ללוותה וליטול נקמתם ממנה ושם תצדק ותגהום אוי ואבוי על מעשיה הרעים ואין מי יועיל לה וכמו שאמר הכתוב (במשלי ה') ונתמת באזרחך בכלות בשרך ושארך, והיא בעצמה תתודה לבסוף על כל העונות שעשתה בעוה"ז כמו שאמרו חז"ל על הפסוק עברי בעמק הבכא מעין ישייתוהו גם ברכות יעשה מורה מלמד שהרשע מתודה כשם שהמצורע מתודה ואומר אני פלוני בן פלוני עברתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני בפני פלוני במעמד פלוני ופלוני וגם מצדיקים עליהם או את דינם ואומרים לפניו רבש"ע יפה דנת יפה וכית יפה תייבת יפה תקנת גיהנם לרשעים וג"ע לצדיקים [והטובה שאו האדם רואה בעצמו גדל ההשתתה שפעל למעלה בעולמות העליונים ע"י מעשיו הרעים והגביר בזה מאד את כח הקליפות והחיצונים ע"כ הוא מצדק הדין על עצמו] וכן אמר הגמרא במסכת סוטה (דף ח' ע"ב) במדה שאדם מרד בה מודדין לו אבשלום חטא בשערו ונתלה בשערו וכו' ע"ש. ולפי זה בעניננו שהחטא הוא מצד שערותיה המגולות לעיני תבל בודאי כל אחד ואחד מהמשחיתים שגבראו מהשערות יעשה אח"כ

בשעריה אסא בגיהנם, על כן יתבונן האדם בכל זה בעודו בחייו וילך בדרכי השׁיׁת וינצל מכל צרה : ע״כ מספר „גדר עולם“.

גלוח שערות האשה.

זוה״ק פ׳ נשא (קכו). דהא נוקבא בעיײא לספרא שערא כד אתיא לאזדווגא בדכורא. **מדרש רבה** שיר השירים (ד׳ א׳) הוּא איתתא כד שערא סגין היא עבדה לה גלשין גלשין. (האשה היא כששער שלה גדול היא עושה אתם קרחים קרחים, מתנות כהונה).

בתשרי ח״ס יו״ד סי׳ קצ״ה משמע שדרכן היו לגלח השערות עי״ש ששאל ע״ד הכלות שטובלות ושערותיהן ארוכות ותתידין לקוץ אחר בעילת מצוה א״כ חושש פרי״מ שיחוצו כיון שסופן להתגלח ולענ״ד אין כאן בית מיחוש וכו׳. **הגאון** רבי יוסף שאול טנטון בעל שואל ומשיב כותב בספרו דברי שאול עה״ת פ׳ נשא (דף צ״ה), ופרע ראש האשה ברש״י סותר את קליעת שיערה כדי לבנותה מכאן לבנות ישראל שגלוי שער גנאי להן, סח לי הרב מוהר״א אב״ד פיכאוו במדינת הגר אשר המתפקרים בזמנינו הוציאו מדברי רש״י האלו שאינו רק משום גנאי לבד וכיון דעכשיו אדרבא שבח ויופי להם השער ע״כ מותרות ללכת בשער, ועי״ז השיב שכיון שהי׳ בשערי נקנור, ושער נקנור הי׳ מקורא א״כ אינו רק משום גנאי אבל במקום מגולה איכא איסור וכדאמרו כתובות דף ע״ב, ולפענ״ד נראה דהדברים כפשטם דבאמת השער הם ערוה וכבר נזכר בשיר השירים ענין שער בתוך שאר עניני נוי האשה וכבר מצינו באיש שהיו שערותיו קווצותיו לתלים ופחו עליו יצרו וע״כ לא הותר רק לבתולות הפנויות אבל לא״א נאסר זאת למען ישמרו מתבערת היצר ולא יתגרו עליהם יצה״ר, והנה לזאת האשה המנאפת לא הסירה שיערה יען בי יודעת כי מאיך נשמרו בני ישראל הקדושים וכבר מצינו במדרש שנבוכדנצר צוה להשמר מא״א וע״כ היו מניחים שערותם למען לא יודע לאיש אם הן אשת איש ולכך בסוטה צוותה התורה שתסתור קליעת שיערה כדי לבנותה כדי להראות קלונה שנכשלה עי״ז שרצתה לזנות וע״כ לא גלחה שיערה וזה אומרו מכאן לבנות ישראל שגלוי שער גנאי להן והיינו שגנאי להן שטברו חוק שמוזהרין הן שיגלחו שערן והיא לא עשתה כמשפט ועברה חק ודת יהדות וכדי בזיון וקצף ודו״ק.

ע״י בקונטרס „באור בענין“ להג״מ ר׳ אהרן ליב ניימאן (בהג״מ ר׳ אשר אנשיל שהי׳ אב״ד ווייצען בזמנו של מרן הח״ס ז״ל, ונפטר פעה״ק ירושלים) שנדפס בשנת תרנ״ט פעה״ק ירושלים ת״ו, שמאריך באיסור גילוי ראש בנשים בשוק ובחצר, וחיובא דגילוח שערות האשה, ומסיק בזה״ל והכינותי לבבי עוד לבאר בזה מענין מנהג חומרות בנות ישראל שנהגו בחתיכת שער הראש וגם חכמים הסכימו לידיהו כמו שהסכימו על חומרת בנות ישראל לישב ז׳ נקיים על טפת דם כחרדל וכו׳ אבל יש לי להוכיח מכמה טעמי וסברא דמוכחי שגם בימי הראשונים היו הנשים גוזגין בחומרא זו ושגם חכמים הסכימו לידיהו משום דגדר גדול נגע

ביה, משום דבשערות גדולות איכא למיחש לקישוט הראש ויקילו ג"כ בגילוי הראש כנו"ל, עיי"ש באריכות.

ועי' בספר שולחן העזר על עניני אישות (מהג"מ ר' יצחק צבי לעבוויטש, אב"ד טשאפ) ח"ב סי' ט' אות ו' שהאריך בזה והביא ראי' מגמ' נדרים ל' הגודר משחורי ראש וכו' שדרכן היו לגלח שערין, עיי"ש שמסיק אשר אחר כל הדברים האלה מצאנו בזה"ק ובש"ס ובגדולי הפוסקים סמוכין לגלח שער ראשן לגמרי, ובפרט כעת אחר שהחזיקו בזה אמותינו מכמה דורות והורישו כן לבנותיהם דמבואר בשו"ת ח"ס (ארי"ת סי' ל"ו) ממהר"א שטיין דבכה"ג מנהג עוקר הלכה ונעשה המנהג הלכה רווחת בישראל ואיסור גמור הוא ע"ש, ועוד לפמ"ש בשו"ת תשורת ש"י ח"א סי' תק"ע לענין פאה נכרית מאחר שאמה ואם אמה לא נהגו בפ"נ וקבלו עליהם דהוי כנדר וכו' י"ל דה"ה לענין גלוח השערות לגמרי ולא לכסות על השערות שייך לומר כן וכו' וגם הנסיון מעיד ע"ז כי אלו שלא גלחו שערותיהן לגמרי להיות קרח בראשן אע"פ שכיסו ראשיהן בתחילה בפ"נ וכדומה מ"מ בפתוי יצה"ר, ומריעות נשים רעות, השליכו עטרה מראשם בנקל וגילו ראשם בשערותיהם ר"ל, שומר נפשו ירחק מזה.

בשו"ת מהר"ץ (למרו הגה"ק רבי יוסף צבי דושינסקיא זיע"א, מרא דארעא ישראל) סימן קכ"ו, שנשאל ע"ד מה שהנשים מגלחות שערותיהן אם הוא מצד הדין או מנהג בעלמא, והשיב באמת לפענ"ד לא מצאתי בפירוש שיהי' מצוה לגלח, אבל נראה דהי' הדבר פשוט ונתפשט עד שהחזיקו זה לדבר פשוט שאין צריך להזכירו, וכעין שכתב הרמב"ם בפ"י המשניות, "והמשנה לא דברה על אלה המצות וכו' וסיבת זה בעיני לפי שהי' הדברים האלו מפורסמים וכו' והי' ענינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל ואין ענין מהן נפלא משום אדם וע"כ לא ראה לדבר בהם", וכן הוא בדבר זה, מי בימיס הקדמונים אשר הי' זה שאלה אצלו, והי' דבר זה ממילא נהג בשעת הנישואין, ועי' בתשו' ח"ט יו"ד קצ"ה וכל מנהג הוי ד"ת מלא תסור [הבאנו לשונו גבי פיאה נכרית] וכן הוא במנהג זה דנתפשט הדבר בכל גלילות בני אשכנז מסוף העולם ועד סופו בכל מקום שנתפזרו, חלילה להקל בדבר וראוי לגדור ולעמוד בפרץ.

א.

בספר שער הזקנים להגאון ר' וואלף המבורג מפניודא ח"א דף מ"ג מביא שהגאון מהר"ץ ר' משולם זלמן כהן בעל בגדי כהונה] נורה באשה שהלכה בגלוי שער, שאם יבוא עת חליפתה לקבור אותה מן הצד ע"י נכרים, וקרא בחיל אל שני ח"ק דגמ"ח וקברנים שיתעוררו עצמם לדבר זה וכו' ולטפל עמהן נכריות חברותיה במיתתה, ולהניחה במקום מיוחד בבית הקברות ובצד תשב וכו'.

ב.

סיפר לי גדול אחד מתלמידי רבינו [החתם סופר] ז"ל שפעם אחד דרש רבינו הוכיח בתוכחתו על עון גלוי שער בנשים, ואמר תוך הדרשה, ודאי אף הריקנים שבישראל, יודע אני שעכ"פ רצונם שזרעיהם אחריהם ייטיבו דרכיהם מהם, ואיכ אני מבטיח לכל אשה אשר מגלות שער ראשה לא יצא ממנה זרע הגון, ענה על זה המאה"ג הגביר בעל שלמי נדבה ז"ל ברגוזן ובפרהסיא, מה זרע הגון לא יצא מהן? רק ממזרים ובני נדה מהן יצא! (לב העברי ח"א דף ע"ט).

ג.

בעת שהי' הגה"ק בעל ארי' דבי עלאי זי"ע אב"ד ווישניצא, שבקה חיים לכל חי אשה שנפרצה בגלוי ראש, ועסקן אחד מבני הח"ק אשר עסק שם בקברה, נפל כיסו אשר מעותיו וכתביו בו, בארונה בלי ידיעתו, ולעת ערב כי ראה שחסר לו אמתחת כספו ומכתביו, ואחר רב חיפוש עלה בדעתו כי א"א שנאבדו לו רק בלי ספק בארונה או בקברה בעת עסקו שמה, והלך אל הגה"ק ז"ל לשאול אם מותר לפתוח קברה עד"ז, והשיב לו כי רק באופן זה מתיר לפתוח קברה, באם הוא ובית דינו תצדק וכל בני העיר יהיו שמה, וכן יצא כרוז ולמחרת בא הרב והבד"צ וכל בני העיר לביה"ח ופתחו את קברה ומצא מיד מעותיו, אולם לדאבון חרדו כל העיר כאשר הראה האיש הנ"ל את האשה כי שערותיה היו תלושים מראשה ופיה הי' סתום מהשערות ועל קרח האשה היו תולעים מסודרים באותו תואר שניתה מסולסלת תלתלי שיערה בחיים ר"ל, והגה"צ הנ"ל הרים קולו לעורר בתשובה כי מה' היתה זאת להראות לעין כל חומר האיסור של פריעת ראש בנשים. (מס' שולחן העור ח"ב סי' ט').

ד.

סגולה והבטחה לבני ומוזני מאדמו"ר הגה"צ הק' בעל קדושת יו"ט זי"ע א"א שמעתי ממנו בדרוש שדרש קודם התקיעות בנוכחות כמה אלפים איש, שהרעיש עולם על המאדעס הארורים שנשים הולכות בשערות צדדיות הנקרא בייא האר, ועל מה שלובשים בגדים עם מאדעס כגון כובע על הראש, ומתוך דבריו החוצבים להבות אש, ביקש מהאנשים שעמדו שם שיפרסמו על העתונות בשמו הק' שהוא מבטיח לכל מי שימנע המאדעס הנ"ל מתוך ביתו יושע בבנים ובפרנסה וכו'. (מספר זכרון יעקב יוסף להרה"צ ר' יהושע יונתן רובינשטיין נדפס בירושלים).

ה.

סיפר הרה"ג ר' נפתלי פרוש ז"ל סופרו של מרא דארעא דישראל הגאון רבינו שמואל סלנט זצוק"ל, פעם בא גדול אחד מחו"ל והרבנית הלכה בפאה נכרית, ונעשה מזה רעש גדול בכל העיר, עברו כמה שנים ובנו של הרב עמד להתחתן ודרשה הרבנית שגם כלתה תלך בפאה נכרית ושוב נעשה מזה רעש גדול מכל העיר, אז שלח רבינו מהר"ש הנ"ל לקרוא להרב ואמר לו כאשר

בא מצ"כ לירושלם ונודע לי שהרבנית הולכת בפאה נכרית הצטערנו בזה הרבה ועכשיו אני רואה להיכן הדברים הגיעו שהרבנית דורשת שגם כלתה תלך בפאה נכרית. הרב בכה והבטיח לרבי שמואל שכלתו לא תלך בפאה נכרית.

ו.

שאלו את פי רבינו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, הרב הנאביד פצית"ק ירושלים תובב"א אם מותר לאשה לכסות ראשה בפאה נכרית (פארוק) השיב הרב כי בתשובות האחרונים מדובר על זה באריכות ולדעתו אסור בפשיטות מפני מראית העין.

ז.

שמענו מאחד מזקני הת"ח בירושלם שהגאון הצדיק רבי דוד בהר"ן זצ"ל כאשר שמע על אשה חשוכה שבאה מחו"ל שלובשת בפאה נכרית, כתת את רגליו להוכיחה ודיבר על לכה כמה שעות שחסיר את הפאה הנכרית מראשה.

ח.

שמענו מחד מתלמידי הגאון הצדיק המקובל רבי חיים שאול הכהן דוו"ך זצ"ל ששמע מפ"ק של רבו הג"ל, שכשהי' רב בעיר ארם צובה התחילו הנשים לפרוץ גדר הצניעות והוציאו שערים חוץ לצמתן באמרם שסומכין על מהר"ם אלשקר, והרב הג"ל דדש בכל תוקף לבטל את הפרצה ואם לא יעזוב את העיר, וכן הי' שעזב את העיר וכשיצא מן העיר פרצה דליקה גדולה בעיר, ואח"כ באו חכמי ארם צובא לבקשו שישוב אליהם בחזרה ולא רצה בשום אופן.

ט.

בספר עמוד אש (תולדותיו של הגה"ק רבי יהושע ליב דיסקין זיע"א) פרק י"ב אות ל"ו, הורה שהנשים חייבות לגלח שערות ראשן ולא די בכיסוי הראש. (אומרים בשמו כי שיעור השערות שצריכות לגלח הוא כדי נטילת הזוג, זאת אומרת כיון שצמתו השערות בגודל כזה יש להעבירן) *.

* מעשה והגאון מרן יוסף חיים זוננפלד, רבה של ירושלים, התקין כבולל שומרי החומות- בירושלים, תקנה השוללת את חמיכת החלוקה מאותן נשים שאינן מתגלות, אחדים מבני הכולל באו אליו בקובלנא על היותו מתמיד בדינו כל כך, וכשהוא סיפר זאת לרבינו [מהר"ל דיסקין] נענה רבינו לאמור: מה היה אילו היה כתוב במפורש ב"באר היטב" שהנשים חייבות להעביר שערות ראשן בתגלחת, כלום לא היו שומעים לו ולא תהא הוראת פי שינה.

(מפ"הרה"ג רבי צבי הירש קלפוט ז"ל, מפי מרן הגר"ח זוננפלד זיע"א).

דת משה ויהודית

בעזרת השיית שרייבען מיר דא עמליכע ווערמער אין אידיש כדי אויך די וואס קענען נישט לייענען לשון הקודש זאלען וויסען און פארשטיין דעם אינהאלט פונעם דאוזיגען ספר.

דאס היינט וואס לעצטענס האבען זיך ליידער בעוה"ר פארשטארקט דיא פירצות פונ'ם דור, און וויא פארשפריימען און שטארקען זיך ליידער גאהר אהן א גרעניץ, ביא אלע ענינים און מיט אלע מפרשים.

דער פונקט אין וועלכען דאס דור איז שטארק איינגעריסען איז דאס "צניעות", וואס ביא אונזערע עלטערען און אבות אבותינו פון ווען דאס אידישע פאלק איז געגרינדעט געווארען, איז דאס צניעות געוועזען דיא קרוין פון א אידיש תויו און פון א אידישע פרוי. אבער ליידער אין היינטיגען דור, אפילו אין דיא חסידישע הייזער איז דאס צניעות גאהר שטארק נאכגעלאזט געווארען. ע"כ ליגט א פליכט אויף יעדען איד דאס ער זאל צו וויסען מהן אין זיין שטוב, דאס א אידישע פרוי געהער זיך צו פירען און באקליידען בצניעות.

עס ווערט געברענגט אין (מדרש רבת פ' בראשית פ' יחג') דאס ווען דער הייליגער באשעפער ית'ש האט באשאפען חוה'ן האט דער באשעפער געזאגט צו יעדען אבר וואס ער האט אין איהר באשאפען "תהא אשה צנועה", דא זאלסט זיין א צניעות'דיגע פרוי. אויך אין אנדערע ערטער אין די גמרא און מדרשים געפינען מיר די פליכט פון צניעות און איהר נויטיגקייט פאר א אידישע פרוי.

אין דעם דאוזיגען ספר "דת משה ויהודית" וואס מיר געבען דא פאר אייך, ווערט ערקלערט און געברענגט פון כמעט אלע פוסקים אהרונים דער איסור און פריצות פון גיין מיט א שייטעל, ולדאבזיגן, ליידער איז עס שוין כמעט וויא פארגעסען געווארען אז עס איז א פליכט אויף א אידישע פרוי צו גיין געקליידעט אזוי וויא עס זענען געגאנגען אונזערע עלטערען מדורי דורות. א סך פרויען קלערען דאס די וועלכע גייען נישט אין א שייטעל, איז עפעס עקסטערע פרומקייט און חסידישקייט, אבער דער אמת איז אז די וועלכע גייען נישט מיט א שייטעל זענען מקיים און האלטען זיך אין דיא ראמען פון דיא הלכה, און די יעניגע וואס גייען יא מיט א שייטעל טרעמען ארועק פון דעם אמת'דיגען הלכה

וועג, ווי אין דעם דאזיגען ספר ווערט ערקלערט און געברענגט פון כמעט אלע פוסקים אז פאר איין אידישע פרוי איז אסור באיסור גמור צו טראגען א שייטעל אויפן קאפ. ווער עס קוקט זיך אין מיט א אמת'דיגע כוונה, אין דעם דאזיגען ספר, דער זעהט אז עס איז כמעט נישטא קיין שום היתר אויף צו גיין מיט א שייטעל. איבערהויפט נאך מיט דיא שייטלען וואס קוקען אויס ממש וויא אייגענע האר, און נאך ערגער איז די לעצטע מאדע צו גיין מיט די הויכע שייטלען „נג על גבי“ וואס דאס איז א גרויס פריצות השמי. דיא גמרא אין (שבת דף ס"ב ע"ב) ברענגט אויפן פסוק וואס דער נביא ישעי' האט געזאגט (ישעי' ג"ט"ז) (ויאמר ד' יען כי נכהו בנות ציון) און דער באשעפער האט געזאגט, ווייל דיא טעכטער פון ציון זענען גענאנגען מיט אויפגעהויבענע קעפף און מיט געמאסטענע פיסטריט און זייא האבען זיך געפארבט דיא אויגען, אלעס כדי מענטשען זאלען קוקען אויף זייא, פאר דעם וועלען זייא באקומען א גרויסען שמראף, אזוי וויא די גמרא זאגט דארט. דער רד"ק (ישעי') ערקלערט דאס זיי זענען געשטראפט געווארען ווייל זיי זענען שטאלץ געווען מיט זייער שיינקייט און זיי האבען זיך געדרייט און געוויזען אין די גאסען זייער שיינ- קייט און מיט דעם האבען זיי מכשיל געווען די מענטשען. (און דאס איז זעהר א גרויסע זינד, ווי מיר וועלען ווייטער ברענגען פון אגרת התשובה לרבינו יונה). אויך ברענגט רש"י פון תרגום יונתן דארט אין ישעי' דען זייער פעלער איז געוועהן, זיי האבען אָנגע- טהון שייטלען אויף זייערע האר זכו עיי"ש.

מיר וועלען דא ברענגען עטליכע פון דיא זעכציג (60) פוסקים וואס זייא ווערען געברענגט אין דעם דאזיגען ספר „דת משה

ויהודית“.

דער מהר"י מינץ, דער באר שניע סי' י"ח, הגאון ר"י עמדין (יעב"ץ) בשו"ת ח"א סי' ט' — ובמור וקציעה שו"ע או"ח סי' ע"ה, דער גאון בעל הפלא"ה האט ארויפגעלייגט א חרם אויף גיין מיט א שייטעל, עצי ארזים אהע"ז, החיד"א בכרכי יוסף או"ח סי' ש"ג, דער שו"ת תשובה מאהבה (תלמיד הנובי"י) ח"א סי' מ"ח רעדט ארום באריכות און עס ווערט דארט גוט ערקלערט דער גאנצער ענין האיסור פון דיא שייטלען, דער בעל טעם המלך שרייבט אז „נישט“ וועגען אזעלכע פרויען וואס טראגען שייטלען, זענען אונזערע עלטערען אויסגעלייזט געווארען פון מצרים און

אם די פרויען טוען פאר אונז פארלענגערען דעם גלות וכו', אין ישועות יעקב אריח סי' ע"ה ווערם געברענגט אז עס קען זיין דאס א שיימעל איז, "אסור מן התורה", אויך דער התיים סופר אסערט דיא שיימעלען אין שויע אריח סי' ע"ה, אין זיין צוואה פאר דיא קינדער שרייבט ער דאס פאר זיינע קינדער און אייניקלעך אסערט ער אין איסור נמור צו גיין מיט א שיימעל, הגאון מהר"י אמרד בשו"ת מהר"א, ור"ד סי' שס"ו, הגאון ר' שלמה קלוגער אין שנות חיים סי' שט"ו, הצמח צדק מליובאוויטש בהידושים פי"ג דברכות, דער צאנזער רב אין שו"ת דברי חיים ור"ד ח"ב סי' נ"ט (ובח"א סי' ל"י) ווערם געאסערט צו גיין מיט א שיימעל, דער אשל אברהם מבזמשאטש בשו"ת חסד לאברהם מהר"ת אבהע"ז סי' פ"ז, שו"ת הרי בשמים מהר"ק סי' ל"ו, ייטב לב, הגאון ר' הלל מקאלאמיי זצ"ל (תלמיד החת"ס), מהר"ל דיסקין, בית יצחק אריח סר מ"ו, דער שינאווער רב בעל דברי יחזקאל זאגט, עס איז איין גרדיסער איסור אז א אידישע מאכטער זאל גיין מיט א שיימעל, און יעדער איד איז מחוייב צו שמערן מיט אלע זיינע כחות מען זאל נישט גיין אין זיין הויז מיט א שיימעל, דרכי תשובה, הגאון מהרש"ם מברעזאן בדעת תורה אריח סי' ע"ה, שדי חמד, הערך ש"י בשו"ת תשורת ש"י מהר"ק סי' תקיע דארט ברענגט ער דעם ירושלמי ופי' הערוך אז מען טאר נישט גיין מיט א שיימעל, אויך דער בעלזער רב ר' ישכר דוב זצ"ל האט געזאגט אין א דרשה דאס ווער עס קומט זיך איין אין שלחן ערוך מיט יראת שמים, דער זעהט אז עס איז נישטא קיין חילוק צווישען א שיימעל אדער אייגענע האר וכו' עיי"ש.

מ"ד האבען דא אראפגעברענגט נאר א טייל פון דיא זעכציג פוסקים וואס ווערען געברענגט אינעווייניג פוג'ם דאזיגען ספר, וואס דארט וועט אידע מרעפען דיא אלע איבעריגע פוסקים. אויך טוען עמליכע פון די דערמאנעט פוסקים אסערען צו זאגען ק"ש אדער אנדערע דברים שבקדושה אקעגען די פרוי וואס טראגט א שיימעל. דער עמודק אריח סי' ע"ה שרייבט אז לויט דעם מהר"י מינץ טאר מען נישט זאגען קיין שום דבר שבקדושה אקע-גען א פרוי מיט א שיימעל. דער פרי מגדים אין אריח סי' ש"ג קלערט אריין אויב איינער האט געזאגט ק"ש אקעגען א פרוי מיט א שיימעל, ברודך ער אפשר נאכאמאל זאגען ק"ש. דער יעב"ץ כמור וקציעה אריח סי' ע"ה, און דער נאון ר' הלל מקאלאמיי זצ"ל, אויך

דער מהרש"ם מברעזאן זאגען דאסזעלביגע וויא דער עטרת זקנים וואס מיר האבען פריער געברענגט. פון דעם אלעם קען מען זעהן וויא גרויס איז דער איסור פון טראגען א שייטעל.

אין דער אמת'ען וואלט מען דאך נישט געדארפט רעדען פון דיא גאנצע זאך וואס אונזערע עלטערען האבען דאס אינגאנצען דערווייטערט פון זיך און זיך נישט געלאזט פארפירען פון דיא אלער-לייא פארדארבענע מאדעס, און ווי ווייט איז גרויס דיא פליכט פון זייערע קינדער וואס זענען געבליבען טריי צו דיא אמונה, אז זיי זאלען אפהימען ריכטיג דאס צניעות, און מיט דעם וויזען פאר דער גאנצער וועלט אז עס זענען נאך איבערגעבליבען אידען וואס זענען מיט א אמת געטריי פאר'ן באפעהל פון אונזער הייליגע תורה, און צו די טראדיציע וואס עס איז אונז איבערגעגעבען געווארען פון אונזערע עלטערען. מיט דעם וואלט פארשטארקט און דערהויבען געווארן דאס תורה אידענטהום.

אבער גרויס איז דער ווייטאג ווען מען זעהט דאס אפילו ביי ווייבער וואס הימען שמרענג אפ תורה ומצוות, אויך ביי זיי האט זיך געשטארקט די נייגונג צו מאכען פארגעסען פון רעליגיעזען אידישען לאגער, די אמת'דיגע צניעות'דיגע קליידונג און באדעקונג פונ'ם קאפ, אזוי ווי מען האט זיך געפירט מדורי דורות, און זיי פרוכירען מיט כל'ערלייא וועגען צו זיין גלייך מיט דיא גוים און מיט אט דיא אידען וואס זענען פארפרעמדט געווארען צו אונזער פאטער אין הימעל, ווארום מיט דעם גיין מיט א שייטעל זעהן זיי דאך אויס וויא זיי האבען די אייגענע האר, גלייך מיט די וואס האבען פון זיך אראפגעווארפען דעם יאך פון תורה און אמונה.

אנשטאט דעם וואס זיי וואלמען געדארפט שטאלצירען און זיך בארימען מיט דעם פארשטארקערען דאס "צניעות" אין אידישע הייזער, טראץ דעם טוען זיי דערנידריגען דעם זוערד פון דעם תורה'דיגען פיהרונג, און זיי טוען שווער מאכען פאר די וועלכע ווילען זיך יא פירען אויפ'ן טראדיציאנאלען אידישען וועג. אויך ווערט דאדורך פארקלענערט זייער צאהל, וואס סייזוי זענען זייא א קליינע מינדערהייט אויף דער היינטיגער וועלט, ווען דיא פרייע און דיא וואס האבען געוויזען זייער גענאק צו דיא תורה זענען גאהר א סך, און עס זענען זייער שווער דיא נסיונות פון "עקבתא דמשיחא" (משיח'ס ציימען), ווי די גמרא זאגט (סנהדרין צ"ז ע"א) "אין משיח'ס ציימען (גאהנט צו זיין קומען) וועט זיך שטארקען די חוצפה, און דיא מענטשען וואס האבען מורא צו טהון עכירות וועלען באשמוצט

ווערען. און אויף דיא אלע וואס האלטען זיך אפ פון מהון שלעכט, וועט דיא נאנצע וועלט זאגען דאס זיי זענען נארישע מענטשען ע"כ. אזוי און נאך ערגער, זאגט דיא גמרא, וועט אויסזעהן דאס דורך נאהנט צו משיח'ס קומען. עס וועט נישט זיין קיין שום עצה און אויסזעהן, נאר ווי דיא גמרא זאגט (סופה דף מ"ט) (זאגט אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים) — און מיר וועלען נישט האבען קיין אנדערען אויף וועמען זיך צו פארלאזען, נאר אויף אונזער הייליגען פאטער אין הימעל, וואס זיין רחמנות איז גרויס, און נאר דער איינציגער באשעפער קען אונז העלפען און ער וועט אויף אונז זיך דערבארען אונז אויסצולייזען פון דעם פינסטערען גלות דורך זיין גואל צדק בקרוב בימינו.

ד"ר גמרא זאגט (ברכות דף י"א ע"א) (משל שאומרים לא' זקנד מגודל אמר להם יהי' כנגד המשחיתים) זאגט אויף דעם דער חידושי הרשב"א פשט — עס איז א משל מען זאגט פאר איינעם פארוואס לאזט דו דיר אנוואקסען די בארד, און דו שערסט עס נישט אונטער אביסעל — ענטפערט ער צוריק דאס ער שוט עס פאר דעם ווייל עס איז דא אזעלכע יועלכע זענען עובר אויף דיא תורה און גאחלען אינגאנצען מיט א מעסער, וועגען דעם וויל איך מהון דיעקט פארקעהרט פון די יעניגע, אפ דערפאר לאז איך מיר אנוואקסען דיא בארד עכתי'ד הרשב"א. פון דעם זעהט מען, אויב אפילו עס וואלט נישט געווען אזא גרויסער איסור צו גיין מיט א שיימעל, פונדעסטוועגען וואלט מען געדארפט פארמיידען דאס גיין מיט א שיימעל, כדי מיט דעם צו מהון פארקעהרט פון דיא וועלכע זענען עובר אויף דיא תורה הקדושה און גייען מיט דיא אויפגעדעקטע אייגענע האר, און נישט מען זאל פרובירען זיך צו פארגלייכען מיט זייא מען זאל נישט דערקענען אז זיי גייען צוגעדעקט.

עס איז אויך ערקלערט אין דעם דאזיגען ספר דער גרויסער איסור פאר א פרוי זי זאל גיין מיט אפילו אביסעל פון איהלע האר אויפגעדעקט, און עס פאר זיך ניט ארויסזעהן קיין „ביי-האר" פון אונטערען טיכעל, ווארום מען פאר נישט זאגען קיין שום דבר שבקדושה אדער א ברכה, כענטשען, אד"ג, אין געגענווארט פון דיא „ביי-האר."

אין זוהר הקדוש (פ' נשא) שמיים — א"ר חוקי' — רבי חוקי' האט געזאגט, פארשאלטען זאל ווערען דער מענטש וואס לאזט זיין

פרוי יעם זאל זיך ארויסזעהן אפילו אביסעל פון איהרע האר (פון אומערן טיכל). ווארום די פרוי וואס עס זעהן זיך ארויס אביסל פון דיא האר, ברענגט מיט דער עבירה אריין ארימקייט אין שטוב, אויך ווערט דאדורך אריינגעברענגט א רוח הסתמאה אין שטוב, דער אויבערשטער זאל אונז אפהימען פון דיא אויבענדערמאנטע פאר-שאלמענע הצופות. וועגען דעם ברויך א אידישע טאכטער זיך פירען צניעות'דיג אין איהר שטוב, אויב זי וועט אזוי טהון וועט זיין די ברכה אין אירע הענט, און זיא וועט געבענטשט ווערען מיט אלעם גוטען. — ע"כ לשון הוזה"ק.

אויך ווערט געברענגט פון ר' פנחס קאריצער זיע"א (כמדריש פנחס) דאס דיא גאולה הענגט אויף איין האר. דערויף ווערט געברענגט פון צדיקים און א טייל ברענגען דאס פון ר' פנחס קאריצער זיע"א אליין — אז מען מיינט דערמיט דיא „בייא-האר“, דאס ביסל האר וואס דיא פרויען לאזען אויפגעדעקט, דאס האלט צוריק דיא גאולה אויף וואס מיר ווארטען און בעמען דערויף ביי אלע תפלות. עס איז זייער צום באדויערען, מען זאל געברויכען מעורר זיין אויפ'ן געביט פון „בייא-האר“, אבער דער פאקט ווייזט ליידער אז עס איז שטארק איינגעריסען געווארען אפילו ביי די היימישע קרייזען.

דיא חכול זאגען אין (יומא דף מ"ז ע"א) עס איז געווען א פרוי מיט'ן נאמען קמחית, זיא האט געהאט זיבן זיהן וואס אלע זענען געווען כהנים גדולים. האבען די חכמים ז"ל זי געפרעגט וואס פאר א גוטע מעשים האט זי געטהון אז זיא האט זוכה געווען צוא האבען אועלכע גוטע קינדער, האט זי געענטפערט דאס עס האבען זיך קיינמאהל ארויסגעזעהן אביסעל האר פון איהר קאפ, און זיא האט זיך שטענדיג גוט צוגעדעקט ע"כ. זעהט מען ווי גרויס עס איז דער באלוינונג אז מען פיהרט זיך בצניעות, וואס דאדורך איז מען זוכה צו גוטע ערליכע קינדער.

• • •

אויך איז זייער וויכטיג מעורר זיין וועגען דעם ענין וואס האט זיך לעצטענס אריינגעכאפט צווישען ערליכע אידען, דיא מיאומע „מאדע“ פון גיין מיט „קורצע קליידער“, וואס דאס איז אן אומ-באשרייבליכע „פריצות“. עס איז נישט מעגליך איבערצוגעבען אויפן פאפיר דאס עקעלאהפטיגקייט און נידריגקייט פון אט דיא „מאדע“. מ'רעדט שוין נישט פון די וואס גייען מיט קורצע קליידער

העכער דיא קניען רהמנא ליצלן, נאר אפי' אויך די וואס גייען
 ביז דער קניא און לענגער אביסל, איז אבער ווען מ'זעצט זיך, רוקט
 זיך דאס קלייד ארויף און א סך מאהל קומט אפ'ראו ס דאס עס דעקט
 זיך אויף דאס לייב ר"ל, און מען פאר דאמאלט נישט זאגען אקעגן
 זיי קיין שום דבר שבקדושה, ווי קידוש, הבדלה, בענטשען, אד"ג.
 מען וואלט געדארפט סהון ממש מיט מסירת נפש אויסצורוימען אים
 דיא עקעלהאפטע, געמיינע „מאדע" פון אלע אידישע הייזער, ווייל
 מיט אזא קליידונג איז מען מכשיל דיא בענטשען מיט עבירות
 והרתורים רעים וואס דאדורך קומען מענטשען צו געמיינע, שלעכטע
 געדאנקען.

איעדער טאמט און מאן איז מחויב און עס ליגט אויף איהם א
 פליכט עפ"י תורה, אכטונג געבען אויף זיין ווייב, מאכטער,
 און שנור, אז זיי זאלען גיין נאר מיט אזא קליידונג וואס אויך ווען
 מען זעצט זיך זאל עס זיין אויסגעהאלמען עפ"י הלכה. זעלבסט
 פארשמענדליך געהער דאס קלייד נישט צו זיין שמאהל נאר כרייט,
 וואס עס פארשטייט זיך אליין.

אויך אויסערדעם וואס די קורצע קליידונג איז זעהר א
 פריצות'דיגע זאך, איז מען עקספרא יזכר דערמיט אויף דעם
 לאו פון דיא תורה „ובחוקתיהם לא תלכו" (ויקרא יח"ג). דיא
 תחיק זאגט אז מ'פאר נישט סהון קיין שום זאך וואס דאמיט
 זאל מען זיין גלייך צו דיא גוים. ס'ווערט געפסק'נט אין שלחן ערוך
 יורד סי' קע"ח אז א איד פאר זיך נישט קליידן אזוי ווי די גוים
 קליידן זיך. ברענגט דארט דער רמ"א פונ'ם מהרי"ק אז מ'פאר
 זיך נישט קליידן מיט קיין שום קלייד וואס די גוים קליידן וועגן
 „פריצות". קומט אויס אז די קורצע קליידער וואס די גוים גייען
 דערמיט וועגען פריצות (ווי עס איז באוואוסט און די גוים אליין
 זאגען, דאס זיי מאכען די קליידער מיט כוונה פון פריצות) איז
 לויט'ן פסק פון שלחן ערוך אז מען גייט מיט קורצע קליידער איז
 מען עובר אויף דעם לאו פון „ובחוקתיהם לא תלכו". אויך זאגען
 חכז"ל אין ספרי מען פאר נישט נאכמהן קיין שום זאך וואס די
 גוים סהוען, למשל אויב די גוים גייען מיט א ספעציעלע קאליר
 קליידער פאר נישט א איד גיין מיט יענע קאליר און אזוי
 אויך מיט אנדערע זאכען. אויך ברענגט דארט דער רמ"א מיט'ן
 ש"ך פונ'ם מהרי"ק דאס א אידישע מאכטער זאל נישט גיין מיט
 קיין רויטע קליידונג עיי"ש.

לאמיר זיך בארעכענען און דערמאנען ווי אזוי אונזערע עלטערען האבען זיך געפירט און מיט וואס פאר א קליידונג זיי זענען געגאנגען. וועמען וואלט איינגעפאלען און ווער וואלט זיך געטרויעט צו גיין מיט אזעלכע אויסגעלאסענע קליידער. מען טאר זיך נישט לאזען איינרעדען דאס היינט איז אנדערש ווי אמאהל און עס איז איין אנדערע צייט און מען בעדארף זיך פירען לויט דיא צייט, דאס אלעס איז א פאלשע איינרעדעניש וואס דער יצר הרע רעדט איין דעם מענטש. דער חת"ם סופר זצ"ל זאגט אין זיין צוואה פאר זיינע קינדער „איהר זאלט נישט זאגען דאס די צייטן האבען זיך געענדערט און מען ברויך זיך פירען לויט די צייט, מיר האבען א פאטער אין הימעל וואס ער האט זיך נישט געענדערט און ער וועט זיך נישט ענדערן“.

דער יטב לב זצ"ל זאגט פשט אין דיא גמרא (שבת) „קבעת עתים לתורה“, ביים ב"ד של מעלה פרעגט מען דעם מענטש צי ער האט געגלייבט דאס אלע צייטן זענען געבונדען צו דער תורה און נישט דיא תורה איז געבונדען צו די צייט, און ווען די צייט ענדערט זיך, ענדערט זיך ח"ו אויך די תורה, גיין — די הייליגע תורה איז מען געצוואונגען צו האלטען שטענדיג אין אלע צייטן.

אין ספרי פ' תבא שמיים, „מלמד שהיו ישראל מצויינין שם“, אז מען האט דערקענט די אידן אין מצרים צווישן די גוים, דא-דורך וואס זיי זענען געווען אנדערש געקליידעט ווי דיא מצרים. מיר געפינען די חז"ל זאגען אז איינס פון די דריי זאכען וואס דערפאר זענען אידען אויסגעלייזט געווארען פון מצרים איז געוועהן זיי האבען נישט געענדערט זייער קליידונג ע"כ.

עס שטייט אין דעם ספר דברי יחזקאל פונ'ם שינעווער רב זצלה"ה אויף דעם פסוק (שמות ג' כ"ב) „ושאלה אשה משכנתה וגו' ושמלות ושמלתם על בניכם ועל בנותיכם“ — איר זאלט לייהען פון דיא מצרי'שע שכנים קליידער, און אנטהון אויף אייערע קינדער און מעכטער. פרעגט דער שינעווער רב זצ"ל פארוואס זאגט דיא תורה אז די קליידער זאל מען אנטהון אויף די קינדער, פארוואס זאלען די עלטערען אליין נישט אנטהון דיא קליידער, ענטפערט ער, ווייל די מצרי'שע קליידער זענען אודאי געווען פריצות'דיגע און קורצע קליידער, האט מען עס נאר געקענט איבערמאכען און פאר-קלענערען, און עס האט נישט געפאסט נאר אויף דיא קינדער עכ"ל.

עם איז אויך וויכטיג אויפמערקזאם צו מאכען וועגן דעם ענין וואס די פרייען גייען מיט „דורכזיכטיגע שמרימפּף“. עס האט קיין שום היתר עס זאל זיין דורכזיכטיג דארט וואו עס ברודן זיין צוגעדעקט, אזוי ווי עס ווערט ערקלערט אין שויע אויף סי' ע"ה ומנ"א ריש הסימן. מען טאר נישט זאגען קיין שום דבר שנקדושה, בענטשען, קידוש, הבדלה, א ברכה מאכן, אד"ג, אקעגן א פרוי וואס גייט אין דורכזיכטיגע שמרימפּף, אלע ברכות וואס מען זאגט אקעגען זיי זענען ברכות לבטלות ר"ל. שוין אפגערעדט פון די שמרימפּף וואס מען דערקענט גארנישט אַז מען גייט מיט שמרימפּף, נאר אפילו די אנדערע וואס מ'זעהט אויך דורך די פיס איז אויך דאסעלבע. עס איז עפ"י הלכה קיין שום נפקא מינה צי מען גייט מיט אַט דיא שמרימפּף, אדער מען גייט אינגאנצען אָהנע שמרימפּף. מ'איז נאך ערגער אז מען גייט מיט דיא פריצות'דיגע שמרימפּף, ווייל מיט דעם נארט מען דיא מענטשען, דער אמת איז אבער דעם באשעפער קען מען נישט נארן. דער הייליגער באשעפער ווייסט און זעהט אלעס און עס איז גיטטיג קיין זאך וואס איז פארהוילען פון איהם. ד"א תוה"ק זאגט (פ' כי תצא), „כי ד' אלקיך סתהלך בקרב מחניך להצילך“ והי' מחניך קדוש ולא יראה כך ערות דבר ושב מאחריך — דער אויבערשטער ית"ש איז צווישען דיר און לאגער כדי דיר צו באשיצען. פאר דעם דארפסטו זיך פירן הייליג, אז דער באשעפער ית' זאל נישט זעהן קיין שאנד צווישען דיר, און דורכדעם אפטהון זיין שכינה פון צווישען דיר. דאס ווארט „להצילך“ זאגט דער ח"ח ז"ל, מיינט מען צו באשיצן פון אלד'ס ביין, פון שווערד, הונגער, געפענגעניש, און רויב. געפינען מיר אין פסוק אז אויב מען גייט געקליידעט ווי עס געהער צו זיין לויט דיא תוה"ק דאמאלט געפינט זיך דער באשעפער צווישן אונז און באשיצט אונז פון דיא אלע זאכן, אויב ח"ו פארקערט, מ'פירט זיך נישט בצניעות וכקדושה, טוט מען ח"ו גורם זיין דאס דיא הייליגע שכינה טוט זיך אָפּ פון אונז, און עס קענען חלילה קומען דיא אויבענדער-מאנעט ביין השם ישמרנו.

איז דען שוין פארגעסען וואס דער כלל ישראל האָט מיטגעמאכט און געלימען דיא לעצטע יאָהרען, ווען מען האָט פארניכטעט דיא בעסטע און שענסטע טייל פונ'ם כלל ישראל, אויך דיא איבער-געבליבענע האבען געלימען כל'ערלייאַ בימערע צרות אין דיא לאגערן, אזעלכע צרות וואס עס זענען אומגלויבליך ווען מען דער-

ציילט דאס, און מיר אליין האבען דאס מיטגעמאכט. און כוודאי יעדער איינער וואס איז דארט געוועהן האט געטראכט דאס אויב השי"ת וועט איהם העלפען און אויסלייזען פון דיא ביטערע צרות, וועט ער זיך נאר פירען ווי די תוה"ק שרייבט פאר, און אזוי ווי מען האט געוועהן ביי די עלטערען. מיר ווילען דאך דאס אונזערע עלטער-רען זאלען זיין אין הימעל מליצי יושר פאר אונז. דאס קענען מיר נאר האפען אויב מיר פירען זיך אין זייערע וועגען. ליידער בעוה"ר זעהט מען דאס צוכיסלעך פארגעסט מען שוין פון דעם דערמאנטן, אויך מענטשען וואס זענען אליין געוועהן דארט, און מיר וואלטען געדארפט אפגעבען מיט עפעס א דאנק, א שבת והודי' פאר'ן רבש"ע וואס ער האט אונז מציל געווען פונים גיהנום, לעבע-דיגעהייט. מען וואלט זיך געדארפט פירן און קליידן זיך נאר אויפ'ן צניעות'דיגען וועג. מיט דעם וואלט מען געגעבען א דאנק פאר'ן הייליגען באשעפער פאר דעם גוטס וואס ער האט אונז געמהן און דאדורך וועט אויך ווייטער זיין גוט און מען וועט בעוהשי"ת באגליקען אין אלע ענינים.

* * *

אין אגרת התשובה לרבינו יונה (אות ע"ה) שטייט „וצריכה האשה שתהא צנועה ונוהרת שלא יסתכלו בה בני אדם חוץ מבעלה, שהמסתכלים בפניה או בדיה יורדים לגיהנום והיא ענושה בעונש של כל אחד ואחד מהם, מפני שההטיאה אותם ולא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה“. (אין אידיש) א אידישע פרוי געהער צו זיין א צנועה און זיין געווארענט דאס עס זאלען אויף איהר נישט קוקען קיין פרעמדע מענטשען אויסער איהר מאן, ווייל אלע פרעמדע וואס קוקען אויף איהר פנים אדער האנט וועלען גיין אין גיהנום, אויך די פרוי וואס מען האט געקוקט אויף איהר וועט באשטראפט ווערען מיט דעם שטראף וואס עס באקומען די פריעריגע, ווארום זי האט זיי געמאכט זינדיגען, מיט דעם וואס זי האט זיך נישט געפיהרט בצניעות און דאדורך זענען מענטשען געשטרויכעלט געווארען אין איהר, ע"כ. (אויך די בנות ציון זענען פארדעם זעלבן געשטראפט געווארען, ווי מיר האבען אויבען געברענגט).

עס שטייט אויך אין מדרש תנחומא פ' וישלח „לכך צריכה אשה להיות יושבת בתוך הבית ולא תצא לרחוב שלא תכשל עצמה ולא תביא מכשול לכני אדם ונמצאו מסתכלין באשת איש“, ע"כ. (אין אידיש) „אין אשה דארף זיצן אין שטוב און נישט

זיך דרייען אין גאס, כדי זי זאל נישט געשמרויכעלט ווערען, אויך זאל זי נישט שמרויכען די מענטשען מיט דעם וואס זיי וועלען קוקען אויף איהר, ע"כ, דאסועלביגע וואס מיר האבען פריער געברענגט פון רכיני יונה).

פון דאנען זעהן מיר ווי ווייט שלעכט עס איז דאס וואס די פרויען גייען שפאצירן אין די גאסן, מיט דעם זענען זיי מכשיל מענטשען, זיי קומען דאדורך צווא שלעכטע געדאנקען און עס איז גרויס דער שטראף פאר די אלע וואס ברענגען דערצו, אזוי ווי מיר האבען פריער ערקלערט.

דער פסוק זאגט (תהלים מ"ה) „כל כבודה בת מלך פנימה — דיא עהרע און פראכט פון א פרוי איז דאס זיא זיצט אין שמוכ". אויף א סך פלעצער אין גמרא און מדרשים און ספרים הקדושים ווערט געברענגט דאס וויכטיגקייט פון צניעות און באשיידנהייט, ווי אזוי א אידישע פרוי דארף זיך פירן, און דער שכר דערפאר איז דאדורך איז מען זוכה צו גוטע, ערליכע קינדער. לאמיר זיך שטארקען אקעגן דיא שרעקליכע „מאדעס" וואס דיא וועלט ווערט נאכגעשלעפט נאך זיי, דורך די צייטונגען און מאגאזינען וואס פוען מיט זייער גידעריגקייט אריינדרינגען אומווערדיגקייט מיט פריצות אין יעדער שמוכ וואס מען ברענגט זיי אריין, איבערהויפט די יונגע מוחות וואס ליענען די צייטונגען און מאגאזינען, ווערען זיי דורכדעם מיטגעריסען מיט דעם גייסט פון דער אלגעמיינער וועלט.

עס ליגט א פליכט אויף יעדען איינעם וואס האט א מעגליכקייט, עפעס אויפצומהן אויפ'ן געביט פון צניעות, איבערהויפט אויף דיא רבנים און מנהיגים פון חרדישען אידענטיהוט ליגט און עקסטרע פליכט זיין זאלען פון מאהל צו מאהל מעורר זיין מיט ווערסער אדער שריפטליך וועגן דיא אויבענדערמאנטע פירצות, וויא, למשל, קורצע קליידער, דורכזיכטיגע שמרימפ, ביי-האר, זכרומה אויף אנדערע עניני צניעות בכלל. אויך יעדער מאן אדער טאמע איז מחוייב אויפצוקלערען פאר'ן ווייב אדער טאכטער די הארבקייט פון די אויבענדערמאנטע ענינים. עס זענען פארהאן זייער א סך פרויען וואס זיי ווייסען דאס נישט, און זענען קורצ-זיכטיג אינ'ם ענין פון צניעות, און ווען זיי וואלמען געוואוסט דיא הארבקייט פון די אויבענדערמאנטע איסורים וואלמען זיי זיכער בלי שום ספק זיך אנדערש געפיהרט. זיי זענען דאך פארט, מבנות

אמותינו הקדושות והצנועות, שרה, רבקה, רחל, לאה, וואס זייער זכות איז שמענדיג מגין אויף זייערע קינדער.
נאָהמ איז שוין ג'מס טאג, און מיר האלמען שוין נישט ווייט פון דיא פארהאפטע גאולה. עס פארלאנגט זיך גרויסע הילף פון הימעל מען זאל קענען דערהאלטען אַקעגען די גרויסע נסיונות פון משיח'ס צייטן, וואס דיא סטרא אחרא איז זייער שטארק און מעכטיג. וואויל און לעכטיג איז פאר דיא אידן וואס פיהרען זיך אויפ'ן וועג פון די תורה, אזוי ווי אונזערע עלטערען האבען זיך געפיהרט. מיר דארפען זיין גרייט מיר זאלען קענען מקבל פנים זיין דעם מלך המשיח, און מיר זאלען דיא זכיה האבען אַנמייל נעמען אין דיא גרויסע פרייד וואס עס וועט זיין ווען אידישע קינדער וועלען געהאלפען ווערען אינגיכן כהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו, אמן.

כדאי להעתיק כאן דברי הגמרא (סוטה דף כ"ב ע"א) אמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מכתולה וכו' דרבי יוחנן שמעה לההיא בתולה דנפלה אאפה וקאמרה רבש"ע בראת גן עדן ובראת גיהנום בראת צדיקים (פירש"י — לנחול ג"ע) ובראת רשעים (לירש גיהנום) יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם ע"כ. וכ' המהרש"א בח"א שתפלתה היתה שלא יכשלו בה לאונסה ויענשו על ידה וכדאמרינן "כל מי שנענש חבירו על ידה אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה" עכ"ד המהרש"א.

* * *

במדד"ש תנחומא וישלח — ותצא דינה וכו' רבנן אמרי אף כחול אסור לצאת בהן (בתכשימיה) לרשות הרבים מפני שהעם מסתכלין בה ופגם הוא לאשה. "שלא נתנו תכשימין לאשה אלא שתהי' מתקשטת בהן בתוך ביתה" שאין נותנין פרצה לפני הכשר וביותר (וכ"ש) לפני הגנב, ע"כ. וז"ל הנודע ביהודא בדרשותיו דרושי הצליח אהבת ציון דרוש ה', וז"ל "דאיתא במס' שבת (דף ל"ג:) שמואל אמר שווקים תיקן להם וכו' הכזונה יעשה את אחותינו מתרגם אונקלוס הכנפיקת ברא יתעבד ית אחתנא הרי שזונה פירושו נפקת ברא. ואם אשה הולכת בשווקים ללא צורך, להראות יפיה וקישוטים ובגדים אשר עליה והיא גורמת לאנשים

שימתכלו בה הרי נקרא שמה נפקא כרא וכשם זונה נקראת. והנה בעוה"ר שכיח הרבה בקהלתנו שבכל יום שבת קודש הולכות נשים ובתולות מקושמות ומכשילות רבים ותולכות בחציפות מצח אשה זונה מאנה הכלם ודרך נשים במקומות אחרים כשהולכות ברחובות לאיזה צורך הולכות בצניעות מכוסות בכגדים והולכות בצדי רשות הרכים, וכל כבודה בת מלך פנימה, וק"ו שלא לשוטף ברחובות ושוקים אנה ואנה שעה ושתיים, בקומה זקופה ובקול ענות ובקול באשה ערוה, וכמה מכשילים באים מזה כמעשה ובמחשבה והרהורי עבירה קשים מעבירה. לכן יש לתקן השוקים למנוע דבר הרע הזה עכ"ל.

* * *

עוד מהכלי יקר — (בפ' חיי שרה) עה"פ הקרה נא לפני היום, וז"ל — יש אומרים שאמר שיזמין לו ה' נערה חשובה שאין דרכה לצאת כלל ולפי שעה במקרה תצא עכשיו לפני דוקא כדי שלא תהי' מן היוצאות לכך נאמר בתולה ואיש לא ידעת שלא הי' שום מכירה כי לא יצאת מעולם כי אם בפעם זה ועל כן הוצרך לשאול את פיה בת מי את ולמה לא שאל לשאר נערות שהיו שמה כי בלי ספק לא הלכה לבדה אלא לפי שאיש לא ידעת ר"ל לא הכירה, ע"ב.

* * *

במדר"פ בראשית (י"ח-ג') כיצירת הקב"ה את חוה — „על כל אבר ואבר שכרא בה אמר „תהא אשה צנועה אשה צנועה“—

* * *

אהובת היא הצניעות ואין לך מדה יפה הימנה.

* * *

מעט אור דוחה הרבה מן החושך

מוסר נאה

מהגאון יסכ"ץ זצ"ל
ולחועלת הרבים הצגנו
את זה, כי נחוץ הוא.

זה שייך לבסוף

דקח ה' לוח בנות ליון בקפרות מודנות. כאשר ירשע אשוחס
לשחות. לכן כל עוד נשמת אלוה בנפיו לא אחרש פי מלשער
בגם בימים מוכיחות. מן הרחם ברע אשר ימלא את עמי
חיו בהכחבל רע מעללים אז ילקחו ונזומע אין לקול לחיות
על כן נקדים רפואה להסיר מהם כל נגע ופגע וכל נזק לדחות.
ומונעתי שישעו ודבריו אלה פרי למעלה אלה מעלה ישראל
קדושים שעמדו רגלי אבות על כר סיני וידעו ויטיבילו זאת
יזינו לאחריהם. וינקבלו הלאה ממי שאמרו לעובדה ולהנחתם
לכבדם לחיו הכללמות. ואינון זריכוני כי הם למחזיר ועשורר
עמוד יושר ארוחות. לפיכך נקצר במקום שהיה לנו לשאריר
וזה ולמלא מינו תוכחות. לחיובות ורבינות על תשובות כלגשי
און נלמות. כי בדברים לא יוסר עבד הילך הנה ערלב חזנו חס
תנחות החילוי במחשבת לא חסור חולחה ולא תוכל להמחות.
ולגלם וידע מנין יספיק המנוע לא המרובע יחוס לנו נכחות.
הוא מרומים ישכון על מי מנותח:

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

חלון ז הלון פניני טוס הלון המריז קרח. מן המר
קרחתי יר רי ומלון המלון מלויני, ממול ממשי
ישקר כילו ליו רשום ומפלים לה'. אל תפוס פלוגי אלמוני
פחול ולאמון כחמים באלו כלכל ולשמחי חללה חס בישראל
ולחלוב זרע וחלימב על מוצר להשנים מן הפלונות לכנות
ירדק להרחיק את פלמוני. מהבה ירופלים וכן רגיו חס אשכח
ירושלם מהנה ימיני. חס לא חוזרך מדקב לחני לאוני מעמיני
לחי ועמי זמן חן חיושנים בחושך בלנות הלרטים כבור
פני. גם בני אדם גם בני איש יקד עטיר ואזינוי.תסם וסלם
פח ויש המוני. כקשורו ואלויני מנסה לזוני חיר לא נשמרתם
שלי סמשיית אשר ביד פלורב חלויב סכולל גולל קלוגי.
שחיס סקס קורלוחיו סודו וכסבר קשטוס סכו"סוהלמוד סהזוני
סן ססס פיו לכני ישראל למטר מעל כהי מעוררים סלהחלות
לרעות ששני זמן חן חיושנים בחושך בלנות הלרטים כבור
שלה פשרתה דרכים לאחור ולא לפני. חוסבת וריס וחרם
אחריסם חלן לחלול לחסם שחא סלויני. להסביע סכח סתחוליו
לרעות ששני זמן חן חיושנים בחושך בלנות הלרטים כבור
כני סני. וחסבי לרובת לחלמות חיות מאז ער עתה זס
זכנס סלמטיה סמול"ת כח חריץ מפטעס ליריז וליס
וגויני. מהסחי מרלות על חלס חססם עיני ורבי יגויני.כגיני
הסבר חס דברתי חלי פס לני. סער נלחם הלא חריק דין
קני. כי סותר קודס פיה סחירת כיון סוקניס לנשות חמיד
לאזינו ליון זכרון כין שטיסם. סלויני סותר סמנש כחיוב
ר"ל סחירת מעמד ופלב סחורב ככלל. כי חס ומסכו כל שאר
סרוע סמנש סעמון סר ורוב כולו דרכיכס נפסם סחלס וזה כל
סנמחם יגיטם וסרחתם ורדיפתם אחר סמיון למלחות סחלס
חף חס נשאר סמכ. אפויסיס זידיסם מלוח חטיס סמולרם.
(קרוי כן סחירס רוחון סלחליטיס) חלוקת ככלי חסם.
כחלמות ומכונות גם נשני כל סממיס סיועיסיס ומכיריס ככודס
(ומוקריס זורטיס כס סלויני שפיו בני עמנו כקליין.מקרח
סממיס) לזלי וחס חלויני חן זידיס סממיס סחרץ סלויניס עולס
סעליסיס חלוקתיס כסס להסנג סעמי מלזויניס. סס

וכטיסם כניסם וכחתיסם. כדיוק גדול (ככל חר"ע חדש)
מחזירם על עלמן ומדקריסם כסס יוסר סעממיס ססס סמחדיסיס
לוחן. ולגולס חרלס חפי' ספרתה יסודית לוכסח מיד מלכוב
סור"ע חדש כסחחלמו'. כסרס נחפסע כיון סמון עס חארץ
וכל כגדי ככעוסיס חדיסיס עס ימטיס חיון סמפיקין להסביב
לחיות ומחמתו לרלות סל לסכס חלויס עיני כל רחויסם חל
יוטר סו פוסינ סוכריס (סנקרחיס כסס יסודיס סמלחסיס
פלוחטיס להחיותם לנקבות וסוקריס כספרס לחיון מחודר סמס
ככל יוס כגלוי פניס וכן סעדרין אחר מלכובי סעמיס על חיון
כיוטר שלס חלפשי. מס עמינו מדקב חפי' ככרי הכוס
כיו ישראל חמיד מלויניס הכוס יכויו וכיריס לעס כי כולו זרע
לחם קרויוני כניס ולמס. ידעו סעוגניס ויחחרעו על העבר
ויכלמו סעוויס לא נעליס מסס חומר סעוויס; וככאר מ"ס
ממסר קרוי לעשרס כעוויניס. וטכס ה"חיה' וככאר הלזון
שנחשמונו סה חלמרונו כספרס ככ"פ הדמיון. לני סה נחפסע
רליון כספרס (מלכר חפי' ואכריל חלמס מן העמיס) וחולס חיי
לחי חיון חלל סקוליס נכר עטריס עשרס סכף מכריע
חלויס) גוי חרי"ג מלוח סז חורס ווי' אל דרכיכס ר"ל סכולן
חלויני סעמירס סעפרס סכיל. וככיעול חלל סכולן
כמנשיין לחריסיס כי כסבר חפי' מלות חפי' נשאר כנפס.
כרי סוח מין וכופר ככל חסורס כולס וחומר סכוכל כעורס
על כרת סחמה סלרו חקטו. יוסר חס חקקס כחמוכס. סחלכ
ספריס יד חפי' בלוח חפי' סחלל עס סמיס ככריסיח
שלין חורפס להכתי. וכוח ספיקורס כח"ס חרי"ע ז"ל. וכוח
דבר עכורס כעלמו. וכריס סללו מוכ"י סעון כככות סעלס
וממילוי כעורר סעיר' וסר"ג. על לחות ברע כוחל מחרס.שע"ז
מואל יס"ר פחח סחול לסקל רלס כעג"ז סקל כעיוסיס חל.
דבר סלפטרס עליו לחות לדיק עורל וסיעמו. וסיעשו עליו
סעולס זרע סגולה. כסחשוררות גדול סלל כמחבו כככויס
כרלשוניס על ג' עונות ססס כיוברד וחל יעבור. לא מנינו
מי סמרע סער רלשו וחקנו ונחש רלשו כקרקע כוכס ומחפס
כעמיניס וסקו יקרוס כגדו וספילו כחלש עש חלל על סר
פוס (סכלתי נחש כלוס כעיוני סלכסיס סכולריס כעיריות
לכס חוכה יכרס כי לחי אשר יעסכ ער ופוכס) כידוע כי
סוח סספרור למור מחלרי' וסעונו כריותו ולכסור כחמתו.
וכיו סעקסיס עיוסיס על ישראל ככית רלשונו וסוח
מקור רעוה סעלמות סעיוני אה לחויוני גם ככית עי וסח
סכריחיס זרע ישראל מחרץ ספרד סכר כס כעמלס עליוכס.
לדיק סוח כי יוסר סמפסו כחלר כלויקו עליסם דיון ססרדי
חירוס כחמיני סעסידו סעכסיס כני חל אל כני סרז
לכותם ארץ כריס רלשוני וסח פנינו חס עירני עון ז'
וכיואל כו לחנו ולא סספרנו ממנו זחל כיהס חקלח לחויוני
ככית רלשונו סחחולו ללכח כעככני ויחמיס החלמות אשר
ככיוסיסיס וזכסו חמדת קשויסיס ומלכוביסיס ומסקו ללכח
דכריכיס ועוב דכקו גם כככותיסיס. לחיכ סלכיו כל סחורס
כחרי גווס ולכס הלך אחר שקוויסיס וינעובותיסיס על סקליות
לחל חל סחמורות כדרכו על יס"ר להפיל כסחמורות ופסיס
ככניל מירס סרבר כיוטר כלמרו ופקדתי על ספריס ועל
סדולג על סמנתן גוי. סקל קלות כחמורות. פיה ססיס
יחד חקובע לרענת כני עמנו ככית סני כרלשי' למיחסיס אחר
נחלססו עורל וסיעחו חל לחוס קס דור אחר וסורו להסדק
כסוכחולו סליוילסווללחומיסיס ערעיונו וקריסחוי' וסלשיוילוס
(אוליספילוסם ודכום) כל לחא חת כעמח על סחתי
זחל ועוד אחרת עיואל כס סנולס למקוס ודמתי חסוכס ככרית
כככמות דיון) והיא חסכרת כמלכס לרענת סחלוחת כיוסיכ
מכר חל כדולו סחחרתה וסחללם מות וסכדו חלורת סלל
פיה סלכובסויל חכמת יוויית חלרורס סוקסרת רלשו וקורתי
כפ"ק יסום סעיי"ס לנשו חייכס כו סעכיס כעליוניס מקכרת
מכפס דבר כער סרסח וסוקרת חל סמנון להס עורל סמלס
וסס ושארית למעס כלרץ חייס סעלר"ס. ממנה ילכו כל סעמחוס
סעינין כלרמות לניכיס וסוח סכולריס כניס זריס וסחמונו.
כל ארון ככמות כרבות וסרעו ספריס ורעוה. סחל ככס
חרס חקמחם כלרלנו. סליו חל לנ כסס מן סחורס וסכובוס
והחמילו סלריכ דברי חורס סלחליות על כמחמס ככודיס.
כרנס סלכיס קולטת עולס. חן סחמקמו כקור ערסיס
ולקנץ עשיה. כי רבו כמחפניסיס חריוניס למרע וסלס
מחליסיס

מגלים וחסדב כפי חכמה וכל נחו ולא שפטו עד
כחיהו עליהו חלה עמה נבסת כעטת השלוקות ופריד
לכבית עז פתחיהו כחית שנית ובלו מתרנס בכולו כטר
כזו ועדין נחמיהו הכול חלקט בוניו. הלא כולו שמתק
גם רגלי בני עמנו כספרד להעמיס משס על ידי שסטמול
שמרזו וכוחו חכמה. שהיה נבטרת ללמטרסלה רחש בלחורים
כלל ובלו פנים צמור עלת כלכלם עכדו ברית קח כפרו
הבל חכמת סכ לטס רזע דגרים מרביס הבל של חמה. ואלן
לסס חיהו וזשור על עיקר. אך עבור הפלוסופיה ניקוד בכל
הפירוט עברו והעשירי אלו וכפי מעלה כן סיימה מתפלל
ועיקרונה מכל האלמות הסס עם שפיז סם גיכ סמדי עולם מלא
גרה שמתקפה ופחמתה על פלוסופיה כלל כחומו סודו כחופתמו
שמי' וספירס למכרס' (בלוסופיה מוטו ז') ואלו עביר קס'ס
דינה בלה ריקה אחת ביה על כן חשמיה כנפס הלו סם ורשפ הול
תכלס בני כל המסדיס עשיר ברורות האס בנליות ובגירור' .
לא יכלו לילכס כיום עולות ס' כי ברק קלחת ס' למרות
צידור כלפינו מוחס וצן מליות. אש הרק עניינו יגעה
וכבודו עניו מעלס. עיכ מרה קף ס' בניו ויכסו עד
לאין מרפא ללא געה פני הרקס וגדולים. ועכי עד סיום לא
כפס כלל סוד. סם סוד בור סגרו ופחות סלוס. ומלא שועלס
קטיס מתפלס'ס ארס'ס נ' למוד פלוסופיה נכ מוקרס
סעולס. ותפרת קדמס ישראל כללו ומורתו גועלס. אמס
אלו כהקולטס. לא ירעו בניו יעיסל לשמלס. און לסס חלק
ונמלס כמקסס קף אס גאו. כשאריו קדמס מלאו ומלאו. משס
מותרס יאלו. ועד פלוסופיה לא כלו. ודרכה לא רלו. לריק
יגשו כפי פשעו ומתחה בל ריעו. כניס סקלס סתם מאלסוס
כסכו. אח עלמן וגופו סככזס רעו. ואלו כדלי לסחרין סכדור
הפחיסים כללו רלו פתחת נעו. שטורס כחולת נעו. לסס
והכרסיה סכדו. והכסיו על ריעו. ומאחי סירעו יתו. כמס
סקרתי על ספרי פלוסופי' בפרותיה. וכססס ומקסס מרחי .
וקולטין ורקי. לכס כרסם יגישת כער בדרכיס מלחי .
וקרתי רוח לא רליה. לא כן ואלו ספר חתפליס. עמי יתמ
ושלחיהם מעל פני וגרסיהם מנד עיכו כי כקי און כסס .
ועכשיסם סמפורי' נעלס כפסי. כן סכס סיי'סל רשול לכמכס
במרתס. וכן להכסס בפרון כמתחס. וכל כהלכס חלה לסמו
כחן עורס פורס רחק ולעסס און כמרס בלחיהי. ואלו מקסי
אח רדשתיס. מלא יגשס ינעו. ושאל לסמ'ס חלן סחוק
על ישראל. ויפק עד לסכיוו כבור כשבי. וכוני נעלה לארץ
כלי' ותאורס און להכיל. כסס כהמתמס כמס סכדור פי
כסגיור עשכס עוד נאלומו . כמקסס רכרכי וכקורס
כפתינו. חיל ויחמס שאלו למיכות עילס. אח פי וככותו
כרלשניס רזיל הקדמוניס. כסס כולו יודעיס מלא רזיל
כשיל חיוס דכריס כהאלו אכיתיו מעלריס. מלא שינו אח
לשיס. מלא חילו מספורי' מלקס. מלא סיה ח' פרון כערוס.
ועסמ כהחויס אח יוס ס' לכו גא ונוכס. השימס לבנו
כדעס רכרכי ואל יתח מלפניו כסח. ונדפסס רדכס כמס נעלה
עם כעיכו ס' שחא רח סמקוס מתנו ווח. כהחחת מלכס
אז ככולן רח מנכס. ותחא מדח סדין גלוחס. אס כרלשונס .
לא די שחין אחר מלחק עכיר לסיק לשוננו ככעיב על ברוי
כדי לירד למקום הכנס סדריס ששוד. עידס ימח און ויתן
ככס כחמס. ושיכיו מקורס בלכ כמורס לעסמ. על ענת
לקיימס וכני ספורד דייקול' ליגלח. כקיימס מורחן כידס
אז כשסס עורס ומתכלס. כהכעיל על מולח פסחיו שימס
בידוק כלפרי (כראוי לעמוד לפני מלכו על עולס למלוח טן
שעינו. אס לא יחכ אלח מעסס סרל עגלה) ומרע
ולסגין סם שמוח כפיו. ובלו אכיסת לסס און כרליס סמוריס
ומכדיס לעפטיס. ריגלהס מניס. קרביס סמולדילח
פליס ואל מרשיס. רעונן לידס. כדוק כק' כליכילו סמור
לכור. סמולייס אח סרביס ויה שעיכו כן יתעמוד על
קיימות כליקס. און חלרין כנלו לכל ויפ' מעשי עמי' לנחן
(גיהס להרדוט ייקופו כהפסלו לפני כהוכס כמון סלי)
כשכעיי לכרכה מפייכו אמר שמור צאתנו אז חמרינו לו
אחמ שמחור מולח שחין. וסכבת וכתי' אח לארץ .
פמטי מלחו אחס רז יליר ססס. כן רכיס עמח עי'ס כוככיס

ככה כלומדים שמתלפין סהוהיות וסמנויות. ולהחיות
והחיו הרעיות. וחלופי שופרה כינו. עומקיס נכדרי סחוק
שיחיס כעניו שקפי כייס. מחדוטי כמקסס. ילוי יוס כילי כדריס .
לא יסחקי כנענע על יתעט כלה לנקות חפי' כל חלופי
גרסאות וספיקו נכדרי רביס. ואפי' מלן דליה ליה ריפחא
למכיר כריד (ככני בעלי רחמי) ועמיק כנו. ועמיק
יכסי. פי' חבלן חרץ מלחן מתמס. על מי י'ס לכשען כיל
קל חכינו כשכמיס. יחוס על דלי כלון וענינו ירחס כו' .
אז כוס לבכנו ומודס על החמת על הרות החשוניה. וככר
דמחניו לכסיק ככודר מזכ ק'ן כפטס. לזלו כספטיק'ס
עוכרי דרכיס מלחו חותי סכרס ועסס. כי רחיהי סמכ
ועשיריס כעס לא זו שחיס דעפויס לככיר לשום אחיחמי
לכ'ק (אשר כעשו לא ירם חיש סת וזו. חף כחמי
כחומו. לא יקרח חכס כליחיהו. אס לא יכיה כעלס
דיכרעו. ועפויס על סמו. וחפן ד' עס שחיו סמכרתי
ללמוד ספיקרי. ועפ'א אס כסוד סכריוו לכו) און ככס
סמנחתה מתח חישה חקת אח זריס. ככס עמיס בני עמינו
סעשיריס פמריס עמונס למח כביסס ובכותיס מלון לרפח .
להרגילס לשחוק קולות רחס וככול ספ לכס יפת. כדועס לכל
זוה לא פרי וולדותו חומו כפלוו. וי'ס שולק'ו לא למוד
כמ'ויקא. מרי סכריו עניכס. כלס לכעורת. וכפרסות
סלמודיס בדריס חלו חלל חומו שספרו עזיל לכמור לסס
חייוקות ללמד חפי' חומות. ואס עמ'ו ככהיכו .
כ'ס סעשיריס על לא יחידק רחס (חפי' גדול) עממן .
ומס חויסן לרבר לררע סונחס להילי כפססי כמי סתק. מי
יתנ שופנו וי לחמל' לחס. מלא מוס' קולמטי לריק עורחח.
כדי חלן אחת. ואחת כיוולח כס. שחכריוו לכווה ישראל
מלויס סמכניסס וכל עייניסס. כדי שיחא לגיון כל שחך
גודס כגויס ררעו כדור וסדור. ולכשיווח רועס חלמן כסיכר
כדורו. ומי מכלכל חת יוס כווח' חלדון אשר חכו כעפקיס .
וכמו יודועי יחולת חללס לחיוסי. אשר סכירוו כדורת סמול
לכות כעיכס. וסכוניסס סכדור עוטס. כלה חרדי גדול מייס
עליסס. אס יחמד לסס לכסיר חפארת סכסיטי' (כרלכניסי'
קסינו) וסכסיטי' (רעכ) וכרטי'. כמדומס יכרוס לסמור
כפ. מלכנוז' ח' כמאוי' חשניוכן סלה. חלכ על סיהס חמכר
כחמת. ודלי לא יכסור כארלו ואל יכוד שרשו. ואל יעשפ סקר
כפשו ואלן כשוילי' לבעל מנכס לכעוני' סמדי' שטריסס כססס למינו
סכוי' דבר סחין רוב כבור יכול לעמוד. כ'וסכור לומר דבר עמרו
כשפ'ס. חלכ סחין לכעור יתמו. לעמוד כדו קומרת דקויק
כמור' וכ'ס לכסיר כחלונת מלח ככרי' מרלשו סלחשי' סכסי'
קדק. שער מתחילן כשמי. וחלל לכקוד סלכני' דרכי
סכסיס סמכניו סכל וול. וכימד לריק לעשות גר עני'
כלכונת סקסיטי' סיקריס מלח י'ס כס ד' חלכו חיקין .
ופן כדרי' לבכויס ועמי יקרי סכרן ככלל. ריכיון גרד
ועל כולו שירלו כסס לכל חפלינו. חמסס עשירי רכיק
יעקרו לגמרי. וסכולח' גלוח' כמולס יתבלל קלוסס לכל .
וכן מלא חלכסס לשייל כחכורס כשוקיסי וכרמחיוו (עלכיו
עם מלכוני' לבכעס ורקסס) ח'ס לא כדריד על כבינו. למלוח ען
זפ יס לכל מכסיוו. לכווס לסס עמיס. לקפח על מכסיו
כעלי כחיס סמוריוס חקרי' כריו. לממן ויכל. עמוד כסס .
לחוס על מיסיו. גופס וכפסס וככוד קווס. למלוח ען וכל
מוב כעיקו חליכיס וחדס. ומלחן כלן סכללחכ יוס. כרי
אלו שחיס שכו הרכס כחיות. וכמס גופי' חורק חלון כסס .
חל כחמ' ל'י ותמ לעלוס כמשיס כלחריס. כמסס ופמסס
שחין כלן מקומס. חוכ כעלמוו יודעיס אס קניו מתמס .
אפי' חון סכללח' מליחור פעמי סקכות מקיחיו יכול על סכס .
ככס יתלחו פי ומי סכוכסס סמרידות לכס שרילס לעככו
פכל כחפ' וחוס. כדי מלה להכסיר על ירו כגדריס כחמדיס
וקשוניס סמרוניס. וכלי כני' סמרי' . אז פתח'ס וקוסיס .
כי עפרת גלות סכורי. כוס כחמדי' אחר על רלח סלומי יון
עכויס סקלפולת פסיס. ועיסי' שפחות כניס סממרוניס .
הקולו סכריס חלויכס כונח ככוסות. למכריו' חל סמחוס .
מלודות כפסות למרותח. חל חתמינו. כדע חל' חוככ כמור
מכח'ס סמל'ס ררעס מנכתי סמכתי. ושופן חתנו ען
כני סמכניו חוגני קניו חתח סמכות מביח חלמס. ותמח
מעמי מקכס קרקות. קיל חתח יופי ככורות כהיות. כי חס